

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Annika Pelkonen

Uudet ongelmat – vanhat keinot

Diskurssianalyttinen tutkimus Suomen 2000-luvun
aseidenriisuntapolitiikasta

Valtio-oppi
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2013

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

PELKONEN, ANNIKA: Uudet ongelmat – vanhat keinot. Diskurssianalyttinen tutkimus Suomen 2000-luvun aseidenriisuntapolitiikasta.

Pro gradu -tutkielma, 105 s.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/Valtio-opin opintosuunta

Marraskuu 2013

Pro gradu -työssäni tarkastelen Suomen 2000-luvun aseidenriisuntapolitiikan lähtökohtia kolmen pääasiallisen tutkimuskysymyksen kautta. Ensinnäkin tavoitteena on eritellä, mitä aseidenriisunnan teemoja Suomi on pitänyt esillä. Toiseksi selvitetään, millaiseksi Suomen omaa roolia kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä rakennetaan. Kolmanneksi tarkastellaan Suomen rakentamia yleisiä merkityksiä ja tavoitteita aseidenriisunnalle ja siihen osallistumiselle. Lisäksi näiden tutkimuskysymysten avulla saavutettuja tuloksia verrataan Suomen aseidenriisuntapolitiikasta kylmän sodan aikana tehtyihin analysointeihin.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu kahdesta kokonaisuudesta. Ensinnäkin aseidenriisuntaa tarkastellaan kansainvälispoliittisena kysymyksenä perehtymällä aseidenriisunnan yleiseen kehitykseen ja merkitykseen. Toiseksi keskitytään nimenomaan suomalaisen aseidenriisuntapolitiikan perusteisiin ennen kylmän sodan päättymistä sekä Suomen yleiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja sen muutokseen uudessa turvallisuusympäristössä. Tutkimusmenetelmänä käytetään konstruktiviseen kielikäsitteeseen pohjautuvaa diskurssianalyysia. Tutkimusaineisto muodostuu Suomen sekä kotimaisilla että kansainvälisillä foorumeilla esittämistä aseidenriisuntaan liittyvistä kannanotoista.

Suomen painottamat teemat näyttäisivät olevan pitkälti samat verrattuna kylmän sodan aikaan Suomen korostaessa erityisesti ydinaseidenriisunnan ja monenvälisen aseidenriisuntafoorumien merkitystä. Ainoa muutos aikaisempiin painotuksiin näyttäisi liittyvän alueellisuuteen, jossa huomio kiinnitetään Pohjolan ja Itämeren alueen sekä suurvaltasuhteiden sijasta yhä useammin alueellisiin konflikteihin sekä niiden vaikutukseen yleiseen kansainväliseen turvallisuuteen. Suomen roolia kansainvälisessä aseidenriisunnassa kuvastavat yhteisöllisyys-, vastuullisuus-, kannustavuus-, asiantuntijuus- ja pienvaltiodiskurssi rakentavat puolestaan yhdessä kuvaa Suomesta pienvaltioidentiteetiltään edelleen vahvana ja puolueettomuuttaan korostavana kansainvälisen yhteisön jäsenenä. Joistakin sävyeroista huolimatta myös roolidiskurssit edustavat näin jatkuvuutta sekä kylmän sodan aikaiseen aseidenriisuntapolitiikkaan että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perinteeseen yleisemminkin. Myös aseidenriisunnan yleisiä tavoitteita ja merkityksiä kuvaavat diskurssit ilmentävät jatkuvuutta aikaisempaan rakentamissaan aseidenriisuntaa edelleen ennen kaikkea turvallisuuspoliittisesti motivoituneeksi toiminnaksi. Turvallisuusdiskurssi on tosin laajentunut realistisesta perinteestä myös laajan turvallisuuden ulottuvuuksiin.

Kokonaisuudessaan Suomen suhtautuminen aseidenriisuntaan näyttäisi ainakin diskursiivisella tasolla kärsivän samanlaisesta etsikkovaiheesta ja pysähtyneisyydestä kuin koko kansainvälinen yhteisökin. Uudesta turvallisuusympäristöstä johtuvaa muutosta ei tunnisteta tai ainakaan sisäistetä, jolloin uusien ongelmien ratkaisijana näyttäytyvät vanhat keinot. Tämän myötä myös Suomen aseidenriisuntapolitiikan lopullinen tavoite näyttäisi diskurssien sisältämien asevalvonta- ja aseidenriisuntalottuvuuksien ristiriitaisuuden vuoksi jäävän hämäräksi.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2. Aseidenriisuntatutkimus	2
1.3. Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne	4
2. ASEIDENRIISUNTA KANSAINVÄLISPOLIITTISENA KYSYMYKSENÄ	6
2.1. Aseidenriisunnan perusteet	6
2.1.1. Aseidenriisunta käsitteenä	6
2.1.2. Aseidenriisunnan selitysmallit	10
2.1.3. Aseidenriisunta käytännössä	13
2.2. Kansainvälisen aseidenriisunnan historia ja kehitys	15
2.2.1. Varhaiset kehitysaskeleet	15
2.2.2. Aseidenriisunta kylmän sodan kaksinaapaisessa maailmanjärjestyksessä	18
2.2.3. Itseisarvosta uuden turvallisuusjärjestyksen välineeksi	21
2.3. Aseidenriisunnan tulevaisuus ja merkitys	24
3. SUOMI JA ASEIDENRIISUNTA	29
3.1. Suomen aseidenriisuntapolitiikka ennen kylmän sodan päättymistä	29
3.1.1. Varhaiset toimet	29
3.1.2. Aseidenriisunta osana aktiivista puolueettomuuspolitiikkaa	30
3.1.3. Kylmän sodan aikaisen aseidenriisuntapolitiikan perusta	34
3.2. Suomen aseidenriisuntatoimet kylmän sodan päättymisen jälkeen	39
3.3. Suomen ulkopoliitiikka uudessa toimintaympäristössä	41
4. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO	46
4.1. Diskurssianalyysi	46
4.2. Tutkimusaineisto	50
5. SUOMEN 2000-LUVUN ASEIDENRIISUNTAPOLITIikka	53
5.1. Analyysin rakenne	53
5.2. Suomen painottamat teemat	54
5.2.1. Joukkotuhoaseiden riisunta	54
5.2.2. Tavanomaisten aseiden riisunta	56

5.2.3. Monenvälinen aseidenriisunta	57
5.2.4. Alueellisuus	60
5.3. Suomen rooli kansainvälisessä aseidenriisunnassa	61
5.3.1. Yhteisöllisyysdiskurssi	62
5.3.2. Vastuullisuusdiskurssi	64
5.3.3. Kannustavuusdiskurssi	68
5.3.4. Asiantuntijuusdiskurssi	72
5.3.5. Pienvaltiodiskurssi	74
5.4. Aseidenriisunnan ulottuvuudet	75
5.4.1. Aseidenriisunta turvallisuuden takaajana	76
5.4.2. Aseidenriisunta humanitaarisena imperatiivina	80
5.4.3. Aseidenriisuntaa vai asevalvontaa?	82
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	86
LÄHTEET	91

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Aseidenriisunta on yksi perinteisimmistä kansainväliseen yhteistyöhön perustuvista välineistä pyritäessä edistämään kollektiivista turvallisuutta valtioiden välillä. Lisäksi aseidenriisuntapyrkimyksissä on vahvasti läsnä inhimillinen ulottuvuus sotien tuhoisuuden vähentämisen ja erityisesti siviilien suojelemisen kautta. Aseidenriisunnassa yhdistyvätkin ainutlaatuisella tavalla niin valtiokeskeistä turvallisuutta painottava kuin globaalipoliittinenkin näkökulma, mikä aiheuttaa toisinaan myös ristiriitoja neuvoteltaessa muun muassa sopimusten tavoitteista ja niiden kattavuudesta.

Aseiden olemassaolon ja sodankäynnin ongelmat ovat luonteeltaan sosiaalisia ja monimutkaisia, hyvin erilaisille tulkinnoille alttiita kysymyksiä. Aseiden käyttöön liittyviltä globaaleilta turvallisuusongelmilta voidaankin esimerkiksi ympäristö- ja resurssiongelmissa poiketen sanoa puuttuvan tietynlainen kausaalirakenne ja kiistattomat kontrollimuuttujat, jotka edes periaatteessa mahdollistaisivat niiden käsittelyn ja ratkaisemisen.¹ Tämän vuoksi asevarustelua ja aseidenriisuntaa koskevat kysymykset voidaan laskea yhdeksi kansainvälisen politiikan ikuisuusongelmista. Tätä näkökulmaa seuraten tässä tutkimuksessa ei niinkään oteta kantaa aseidenriisunnan järkevyyteen tai sen onnistumisen mahdollisuuksiin, vaan keskitytään sitä koskeviin poliittisiin diskursseihin.

Kansainvälisen aseidenriisuntatyön kysymykset ovat perinteisesti olleet yksi kantavista teemoista myös Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Tämä kiinnostus näkyi erityisesti kylmän sodan aikana Suomen profiloitumisena varsinkin ydinaseiisuntaa koskeviin kysymyksiin ja neuvottelujen välittäjänä toimimiseen. Kylmän sodan päättyminen toi kuitenkin muutoksia niin kansainvälisen aseidenriisunnan painopisteisiin, keinoihin ja tavoitteisiin kuin Suomen ulkopoliittiseen toimintaympäristöönkin. Tämän pro gradu -työn tavoitteena onkin selvittää, millaisina Suomen aseidenriisuntapoliittiset kannanotot näyttäytyvät uudella vuosituhanella ja uudessa turvallisuusjärjestyksessä.

---

¹ Hakovirta 2002, 307.

1.2. Aseidenriisuntatutkimus

Aseidenriisuntatutkimus on perinteinen – tällä hetkellä tosin hieman poissa muodista oleva – tutkimusaihe valtio-opin ja kansainvälisten suhteiden kentällä, ja erityisesti se luetaan kuuluvaksi rauhan- ja konfliktitutkimuksen piiriin². Asevarustelua ja aseidenriisuntaa koskevan kirjallisuuden eräänlaisena kulta-aikana voidaan pitää kylmän sodan aikakautta, jolloin kansainvälinen jännite ja ydinsotapelote tuottivat valtavasti juuri ydinasevarustelua ja nonproliferaatiota koskevaa kirjallisuutta. Tuohon aikaan erityisesti amerikkalaiset tutkijat, joista mainittakoon peliteoriaa apuna käyttänyt Thomas C. Schelling ja Michael J. Sheehan, kehittivät erilaisia asevarusteluteorioita, jotka puolestaan johtivat kirjallisuuteen myös varsinaisesta asevalvonnasta ja aseidenriisunnasta. Vähitellen aseidenriisuntatutkimus laajeni koskemaan muita joukkotuhoaseita ja lopulta myös tavanomaisen aseiden rajoittamista. Nykyisin aseidenriisuntatutkimus näyttäisi myös linkittyneen muihin globaalipoliittisiin teemoihin, kuten kehityskysymyksiin.

Tämän hetken kansainvälisesti yksi merkittävimmistä toimijoista aseidenriisuntatutkimuksen alalla on Tukholmassa toimiva rauhantutkimuslaitos SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute), joka muun laajan tutkimuksensa ohella julkaisee vuosittain ajan tasalla olevan raportin maailmanlaajuisesta kehityksestä koskien aseellisia konflikteja, asevarustelua sekä asevalvontaa ja aseidenriisuntaa. Toinen merkittävä kansainvälinen toimija aseidenriisuntatutkimuksen alalla on YK:n aseidenriisuntatutkimusinstituutti (United Nations Institute for Disarmament Research, UNIDIR), joka tutkimuksellisten tehtäviensä lisäksi järjestää myös aiheeseen liittyvää koulutusta. Lisäksi aseidenriisuntatutkimus on osa monien kansainvälisten korkeakoulujen kansainvälisten suhteiden yksiköiden ja erillislaitosten³ sekä itsenäisten tutkimuslaitosten⁴ toimintaa.

Suomessa aseidenriisuntatutkimusta ovat tehneet erityisesti Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos TAPRI Tampereella ja Ulkopoliittinen instituutti Helsingissä. Erityisesti TAPRI:n ensimmäisten vuosikymmenten (1970–1980) tutkimus näyttäisi kokonaisuudessaan painottuneen nimenomaan asevarustelu- ja aseidenriisuntatutkimukseen. Samalta ajalta ovat peräsin myös Sadankomitealiiton monipuolisesti asevarustelun ja aseidenriisunnan teemoja käsittelevä Aseidenriisuntavihkot-

---

² Toki myös asevarustelua ja aseidenriisuntaa koskevassa tutkimuksessa on mukana poikkitieteellinen ulottuvuus sisältäen teorioita ja menetelmiä esimerkiksi taloustieteen ja kansainvälisen oikeuden tutkimuksen piiristä.

³ Esimerkiksi Bradford Disarmament Research Centre (BDRC) sekä James Martin Center for Nonproliferation Studies (CNS).

⁴ Esimerkiksi International Institute for Strategic Studies (IISS) sekä Bonn International Conversion Center (BICC).

julkaisusarja sekä Rauhanliiton neljän numeron mittaiseksi julkaisuksi jäänyt Aseidenriisuntabulle-
tiini (1979–1980). Myös eräissä suomalaisissa kylmän sodan loppuvaiheissa kirjoitetuissa kansain-
välistä politiikkaa käsittelevissä yleisteoksissa asevarustelua ja aseidenriisuntaa käsiteltiin tärkeänä
teemana jopa omassa luvussaan⁵.

Suomalaisista kylmän sodan aikaiseen asevarustelua ja aseidenriisuntaa koskevaan tutkimukseen
panoksensa antaneista tutkijoista mainittakoon Suomen YK-politiikkaa laajemminkin analysoinut
Klaus Törnudd, rauhantutkimukseen monitoimijat Raimo Väyrynen ja Pertti Joenniemi sekä Sadan-
komiteankin ideaa Suomeen tuonut Osmo Apunen. Erilaisista aseidenriisuntateemoista kylmän so-
dan aikana suosituimpia näyttäisivät olleen ydinaseettomat vyöhykkeet sekä erityisesti Pohjolaa
koskeva aloite, strateginen asevarustelu ja yleisemminkin joukkotuhoaseet, sopimusten valvonta ja
todentaminen sekä aseidenriisuntaan liittyvä yleinen mielipide ja tiedotusvälineiden uutisointi⁶.
Maantieteellisistä alueista puolestaan suomalainen aseidenriisuntatutkimus keskittyi luonnollisesti
Eurooppaan ja erityisesti Itämeren piiriin. Suurvaltapolitiikan aikana kiinnostus myös Yhdysvaltain
ja Venäjän asevarustelua kohtaan näkyi tutkimuksen aihevalinnoissa.

Omalle tutkimukselleni tärkeimpänä innoittajana ja vaikuttajana on toiminut Unto Vesan laatima
Suomen aseidenriisuntapolitiikka vuodelta 1982, joka ainoana nimenomaan suomalaista aseidenrii-
suntapolitiikkaa käsittelevänä kattavana yleisteoksena esittelee kirjoittamishetken aikaisen ja sitä
edeltäneen aseidenriisuntapolitiikan perusteita, teemoja ja tavoitteita. Vesa palasi tutkimukseensa ja
sen päivitettyihin tuloksiin vielä viisi vuotta myöhemmin Kalevi Ruhalan toimittamaan teokseen
Aseidenriisunta kansainvälisessä politiikassa kirjoittamassaan artikkelissa⁷. Näissä kirjoituksissaan
Vesa tarkastelee tämän tutkimuksen tavoin aseidenriisuntapolitiikkaa kokonaisuutena eikä keskity
niinkään yksittäisten sopimusten tai aseidenriisuntaprosessien käsittelyyn. Tutkimusaineistona Vesa
käyttää kansainvälisillä aseidenriisuntafoorumeilla pidettyjä Suomen puheenvuoroja, mikä vastaa
osittain myös tässä tutkimuksessa käytettävää, tosin eri vuosikymmeniltä kerättyä, aineistoa.

Suomen aseidenriisuntapolitiikkaa ja siitä käytyä keskustelua analysoitiin siis aikaisemmin runsaas-
tikin. Kylmän sodan loppuminen näyttäisi kuitenkin roimasti vähentäneen kiinnostusta aseidenrii-
suntaan tutkimuksen huomion siirtyessä muihin turvallisuus- ja globaalipoliittisiin aiheisiin, ja ny-
kyisellään suomalaista yleiseen aseidenriisuntaan liittyvää kirjallisuutta julkaisevat lähinnä erilaiset

---

⁵ Ks. esim. Antola ym. 1981; Hakovirta 1981.

⁶ Näiden lisäksi aseidenriisuntatutkimuksen näkökulmana saattoivat olla myös esimerkiksi aseidenriisunnan kytkeminen
työllisyyteen (ks. Lindroos 1980; Harle 1981) tai vaikkapa aseidenriisuntakasvatus (ks. Seppä & Vesa 1982).

⁷ Ks. Vesa 1987.

kansalaisjärjestöt⁸. Viime vuosina ja vuosikymmeninä varsinainen tutkimus onkin jäänyt vähemmälle tai keskittynyt laajan aseidenriisuntakentän yksittäisiin teemoihin. Esimerkkeinä näistä huomion kohteena olleista teemoista voidaan mainita Suomen suhtautuminen jalkaväkimiinat kieltävään Ottawan sopimukseen⁹ ja Suomen asevientipolitiikka¹⁰. Tämän tutkimuksen näkökulmana olevaa Suomen yleistä aseidenriisuntapolitiikkaa ei sen sijaan ole kylmän sodan päättymisen jälkeen juurikaan tutkittu.

Sekä kansainvälisen että kotimaisen aseidenriisuntatutkimuksen nykyisen vähäisyyden vuoksi myös oman tutkimukseni teoreettinen viitekehys painottuu huomattavan paljon historialliseen tarkasteluun ja vanhoiksikin luokiteltavien lähteiden käyttöön. Mielestäni historiallinen painottuneisuus on kuitenkin luonnollinen lähtökohta tämän kaltaisen, pitkään aikaan tutkimattoman aihepiirin teoreettiseen taustoittamiseen. Lisäksi nykyiselle Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevalle kirjallisuudelle näyttäisi ylipäättäänkin olevan tyypillistä tietynlainen menneisyyteen, lähinnä kylmän sodan aikaiseen puolueettomuuden perinteeseen, vertaaminen johtuen oletettavasti edelleenkin jonkinasteisessa siirtymävaiheessa olevasta ulkopoliittisesta linjasta¹¹.

1.3. Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen siis Suomen 2000-luvulla esittämiä virallisia kannanottoja liittyen aseidenriisuntapolitiikkaan diskurssianalyysin keinoin. Ensimmäkin tarkoitukseni on eritellä, mitä laajasti ymmärretyn aseidenriisunnan osa-alueita, kuten eri aselajeja, yksittäisiä sopimuksia ja aseidenriisuntafoorumeita, Suomi on pitänyt esillä. Toiseksi haluan selvittää, millaiseksi Suomen omaa roolia kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä rakennetaan, eli millaisen toimijakuvan Suomi antaa itsestään ja osallistumisestaan aseidenriisuntaan. Kolmanneksi tarkastelen Suomen esittämiä yleisiä kannanottoja aseidenriisunnan puolesta. Toisin sanoen tavoitteena on eritellä, millaisia merkityksiä kansainväliselle aseidenriisuntatyölle ja sen jatkamiselle rakennetaan. Näin tutkielmalleni muodostuvat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Mitä aseidenriisunnan osa-alueita Suomi painottaa 2000-luvun aseidenriisuntapuheissaan?

---

⁸ Ks. esim. Korhonen & Riihelä 2008 sekä Sadankomitean ja Rauhanliiton yhdessä tukemien Ydin- ja Pax-lehtien lukuisat artikkelit.

⁹ Esim. Koivula 2004; Kylä-Harakka 2006.

¹⁰ Esim. Huru 1993a.

¹¹ Ks. luku 3.3.

2. Millaiseksi Suomen omaa roolia kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä rakennetaan?
3. Millaisia tavoitteita ja merkityksiä Suomi rakentaa aseidenriisunnalle ja siihen osallistumiselle?

Näiden tutkimuskysymysten avulla pyrin saamaan yleiskuvan Suomen harjoittaman aseidenriisuntapolitiikan yleisistä lähtökohdista. Kuten aiemmin on käynyt ilmi, tämänkaltaista tutkimusta Suomen aseidenriisuntapolitiikan perusteista ei ole kylmän sodan jälkeen juurikaan tehty. Tämän vuoksi onkin mielekästä verrata tämän tutkimuksen löydöksiä Suomen aseidenriisuntapolitiikasta kylmän sodan aikana tehtyihin analysointeihin, ja pohtia, onko Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan kuuluvan aseidenriisuntapolitiikan perusteissa tapahtunut muutoksia. Näin neljänneksi ja viimeiseksi tutkimuskysymykseksi muodostuu:

4. Kuvastaako Suomen tämänhetkinen aseidenriisuntapolitiikka muutosta kylmän sodan aikaisiin näkökohtiin?

Tutkielman ensimmäinen teoreettisen viitekehyksen osio muodostuu aseidenriisunnan perusteiden ja kansainvälispoliittisen luonteen tarkastelusta. Aihetta lähestytään ensinnäkin aseidenriisunnan käsitelmäärittelyn, taustavaikuttimien ja käytännön järjestelyjen selittämisen kautta. Seuraavaksi perehdytään aseidenriisuntatyön kansainväliseen historiaan varhaisista kehitysaskelista aina nykypäivään saakka. Ensimmäisen osion lopussa arvioidaan vielä kansainvälisen aseidenriisunnan tulevaisuutta ja merkitystä. Tutkielman toisessa teoreettisessa taustakokonaisuudessa keskitytään puolestaan Suomen rooliin kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä. Aluksi selvitetään Suomen aseidenriisuntaan liittyviä toimia ja aseidenriisuntapolitiikan perusteita ennen kylmän sodan päättymistä. Tämän jälkeen katse suunnataan Suomen aseidenriisuntatoimiin kylmän sodan päättymisestä tähän päivään sekä arvioidaan Suomen yleistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja sen muutosta kylmän sodan jälkeisessä turvallisuusympäristössä.

Teoreettisen viitekehyksen jälkeen esitellään tutkimusmenetelmänä käytettävän diskurssianalyysin lähtökohdat sekä tutkimusaineisto. Tämän jälkeen siirrytään itse analyysivaiheeseen, jossa kolmen ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset käydään läpi yksitellen. Neljänteen, vertailevaan tutkimuskysymykseen vastataan edellisten yhteydessä. Viimeiseksi johtopäätöksissä kootaan tulokset yhteen, arvioidaan niiden merkitystä sekä pohditaan mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

2. ASEIDENRIISUNTA KANSAINVÄLISPOLIITTISENA KYSYMYKSENÄ

2.1. Aseidenriisunnan perusteet

2.1.1. Aseidenriisunta käsitteenä

Asevarustelun rajoittamisen pyrkiviä toimia on klassisesti ryhmitelty ennen kaikkea kahden termin, aseidenriisunnan ja asevalvonnan, avulla¹². *Aseidenriisunta*¹³ (engl. disarmament) on näistä käsitteellisesti vanhempi määritelmä, jolla tarkoitetaan pyrkimyksiä vähentää valtioiden sotilaallisen voimankäytön kapasiteettia sekä kieltää kaikki aseet tai tietyt asetyypit joko kokonaan tai osittain. Nämä vähennykset vaihtelevat laajuudeltaan sopimusten määräysten ollessa joko paikallisia, alueellisia tai maailmanlaajuisia. Käytännössä aseidenriisuntatoimet voivat edetä monenlaisia teitä esimerkiksi valtioiden supistaessa joukkojaan, vähentäessä puolustusmenojaan, luopuessa käytössään olevista aseista ja asejärjestelmistä tai käyttäessä aiempaa pienemmän osan tuotannostaan asevarustelutarkoituksiin.¹⁴

Asevalvonta (engl. arms control) on aseidenriisuntaa modernimpi ja ehkä myös läntisempi käsite. Asevalvontaan luettavat toimet eivät välttämättä pyri sotilaallisen voimankäytön kapasiteetin vähentämiseen ja aseistuksen varsinaiseen supistamiseen vaan pikemminkin näiden muokkaamiseen kulloinkin asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Asevalvontatoimet voivat esimerkiksi asettaa kattoja valtioiden aseistuksen ja tiettyjen asetyyppien enimmäismäärille, rauhoittaa maantieteellisiä alueita varustelulta tai perustaa erilaisia aseistukseen liittyviä valvontamekanismeja. Asevalvonnan katsotaan usein sisältävän myös strategisten tilanteiden vakauttamispyrkimyksiä esimerkiksi erilaisten valtioiden välisten kommunikaatiota ja neuvottelumahdollisuuksia parantavien toimien avulla.¹⁵

Päällimmäisenä havaittavissa oleva aseidenriisunnan ja asevalvonnan välinen käsitteellinen ero on niiden suhtautumisessa aseiden määrälliseen vähentämiseen. Varsinaisen aseidenriisunnan katso-

---

¹² Osassa kirjallisuutta myös ydinaseiden leviämisen estämistä (engl. non-proliferation) käsitellään itsenäisenä käsitteenä. Useimmiten ydinaseiden leviämisen estämiseen pyrkivät toimet sisällytetään kuitenkin asevalvonnan alaan (Takamaa 1999, 38).

¹³ Toisinaan suomalaisessa kirjallisuudessa ja esimerkiksi kansalaisjärjestöjen kielenkäytössä käytetään käsitettä *aseistariisunta* aseidenriisunnan synonyymina. Näiden kahden käsitteen välillä voidaan kuitenkin mielestäni havaita sävyero: aseistariisunta viittaa aseidenriisuntaa vahvemmin aseita kantaviin yksilöihin ja ryhmiin, joita pyritään riisumaan aseista. Aseidenriisunta käsitteenä kohdistuu tätä vastoin nimenomaan aseisiin objektina ja jättää niitä kantavat henkilöt käsitteen taustalle.

¹⁴ Tulliu & Schmalberger 2003, 8; Kahiluoto 1999, 29; Joenniemi 1972, 169–170.

¹⁵ Tulliu & Schmalberger 2003, 8; Kahiluoto 1999, 29; Antola ym. 1981, 213.

taan sisältävän aina vaatimuksen sotilaallisen voiman vähentämisestä ja aseistuksen kokonaislukumäärän pienenemisestä. Asevalvontatavoitteet puolestaan saattavat sisältää aseiden määrän vähennyksiä, mutta välttämättömyytenä sitä ei nähdä. Joissakin tapauksissa asevalvontapyrkimykset saattavat jopa luoda tarpeen lisätä aseiden kokonaismäärää.¹⁶ Aseistuksen vähentämisen ja rajoittamisen problematiikan lisäksi aseidenriisunnan ja asevalvonnan lähtökohtaisen erottelun taustalla on kuitenkin muitakin tekijöitä.

Asevalvonnan käsitettä alettiin käyttää yleisesti 1960-luvulta lähtien lähinnä amerikkalaisessa kirjallisuudessa¹⁷. Osaltaan käsitettä katsottiin tarvittavan, kun kansainvälisissä neuvotteluissa ei ollut vähään aikaan päästy yhteisymmärrykseen varsinaisesta aseistuksen vähentämisestä vaan huomio oli siirtynyt varustelun kasvun vähentämiseen ja pysäyttämiseen. Näitä tavoitteita voitiin pitää varsinaista aseidenriisuntaa vaatimattomampina. Toisena syynä uuden asevalvonnan käsitteen käyttöönottoon voidaan nähdä aseidenriisunta-käsitteen arvoväritteisyys poliittisessa kielenkäytössä ja tämän myötä syntynyt tarve uudelle, neutraalimmalle käsitteelle. Ensinnäkin aseidenriisuntapyrkimyksiksi nimetyissä poliittisissa toimissa on esiintynyt eri ajankohtina ja eri maiden välillä huomattavia vaihteluja¹⁸. Aseidenriisunnaksi nimetyillä toiminnalla on esimerkiksi voitu pyrkiä joko säilyttämään tai muuttamaan status quota, muokkaamaan valtioiden välistä vuorovaikutusta tai vahvistamaan kansainvälisten järjestöjen asemaa suhteessa yksittäisiin valtioihin. Näin erimielisyyksiltä siitä, mitkä toimenpiteet todella lasketaan aseidenriisuntatoimiksi, ei ole historian saatossa välttyty.¹⁹

Aseidenriisunta ja asevalvonta voidaan erottaa toisistaan myös tarkastelemalla niiden sisältämien toimien ajallista sijoittumista. Aseidenriisunnan tiukan määritelmän mukainen varustelutason väheneminen edellyttää nimittäin yleensä kansainvälisen jännityksen lieventämistä sekä asevarustelun kasvun vähentämistä ja lopulta pysäyttämistä. Nämä toimet, joissa asevarustelun suunta ei välttämättä ole vielä kääntynyt laskuun, jäävät aseidenriisunnan ahtaan määritelmän ulkopuolelle ja luetaan yleensä siis asevalvontaan kuuluviksi toimiksi. Näin asevalvontatoimia voidaan pitää aseidenriisuntaa aina ajallisesti edeltävinä ja sen onnistumisen kannalta jopa välttämättöminä toimenpiteinä.²⁰

---

¹⁶ Sheehan 1988, 7–8.

¹⁷ Ks. esim. Schelling & Halperin 1961; Dougherty & Lehman 1967.

¹⁸ Esimerkkeinä tästä ovat Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton toistensa toimia koskevat nimityserimielisyydet kylmän sodan aikana. Ks. Joenniemi 1972, 171.

¹⁹ Joenniemi 1972, 171–173.

²⁰ emt, 169–170.

Toisaalta asevalvonnan tavoitteleman vakaan ja stabiilin tilan voidaan katsoa luovan varsinaisen aseidenriisunnan toteutumiseksi suoranaisten esteiden, mikäli täydellisen aseidenriisunnan katsotaan edellyttävän perustavanlaatuisia rakenteellisia muutoksia kansainvälisessä järjestelmässä. Tämän näkemyksen mukaan asevalvonta merkitsee tyytymistä toimintaan vallitsevien olosuhteiden puitteissa, mikä puolestaan estää aseidenriisunnan edellyttämät turvallisuuspoliittisen ajattelun perusteiden ja kansainvälisen järjestelmän muutokset.²¹ Asevalvontaa voidaankin pitää kiinteänä osana olemassa olevaa turvallisuuspolitiikkaa ja sen laajaa kokonaisuutta toimien samoin tavoittein muiden turvallisuuspolitiikan elementtien kanssa. Aseidenriisunnan ja siihen kuuluvien tavoitteiden katsotaan puolestaan suuntautuvan yksipuolisiin toimiin ja aseiden määrän vähentämiseen itsearvoisena politiikkana ja toimivan näin yleistä turvallisuuspolitiikkaa haastavasti. Myös tämän vuoksi aseidenriisuntaa on toisinaan pidetty asevalvontaa aatteellisempänä ja kokonaisuudeltaan tavoitteellisempänä käsitteenä.²²

Tarvetta erotella aseidenriisunnan ja asevalvonnan käsitteet toisistaan voidaan lopulta selittää myös ihmisten erilaisissa tavoissa ymmärtää aseellisten konfliktien ja sotien perimmäiset syyt. Tämän edellisiä astetta syvällisemmän selityksen mukaan aseidenriisunnan puolestapuhujat näkevät sodat aseiden olemassaolon suorana seurauksena, minkä johdosta täydellisen aseidenriisunnan uskotaan poistavan asevarustelukierteen mukana myös kaikki aseelliset konfliktit ja sodat. Asevalvontakäsitteen taustalla ei puolestaan nähdä suoraa yhteyttä aseiden olemassaolon ja sotien välillä. Näin puhtaasti asevalvontaan laskettuja toimia kannattavat näkevät täydellisen aseiden poistamisen sijaan oleellisimpana armeijoiden ja asevoimien kansainvälisen läpinäkyvyyden lisäämisen. Asevalvonnan ensisijaisena tehtävänä on tämän näkökulman mukaan pikemminkin nostaa kynnystä ryhtyä sota-toimiin ja rajoittaa konflikteista mahdollisesti aiheutuvia vahinkoja. Aseidenriisuntanäkökulmasta tämä tavoite on usein koettu liian vaatimattomaksi.²³

Aseidenriisunnan ja asevalvonnan käsitteiden ristiriidan voidaan siis myös katsoa juontuvan erilaisista ihmiskäsityksistä. Ensimmäisen käsityksen mukaan ihmisissä itsessään ei ole tarvetta tuhota toisiaan, vaan konfliktit ja sodat syntyvät pelkästään asevarustelun aiheuttaman pelon myötä. Asevarustelukierteen katkaiseminen ja aseiden tuhoaminen poistaisi näin ollen vaaratilanteet kokonaan. Toisen käsityksen mukaan aseidenriisunta synnyttäisi vain tilanteen, jossa ihmiset keksisivät pian uusia tapoja taistella ja tuhota toisiaan. Aseita ei siis nähdä itse ongelmana vaan oireena jostakin

---

²¹ Joenniemi 1972, 173.

²² Kahiluoto 1999, 29.

²³ Sheehan 1988, 7–8.

syvemmästä syystä, joka tulisi parantaa ennen pyrkimyksiä täydelliseen aseidenriisuntaan. Joidenkin käsitysten mukaan täydellisen aseidenriisunnan toteutuminen onkin pelkkä utopia, joka vaatisi toteutuakseen muutoksia ihmisen perusluonteessa ja -käytöksessä.²⁴

Näin perustavanlaatuisia vastakkaiskäsitteitä on kuitenkin jokseenkin mahdotonta todistaa joko oikeiksi tai vääriksi. Vilho Harlen mukaan mielekkäintä olisikin tunnustaa näiden ”yhteiskunnallisten totuuksien suhteellinen luonne” ja pohtia, mikä selitys pitää paikkaansa missäkin tilanteessa, ja millaisten ehtojen on täytyttävä, jotta jommankumman käsityksen mukainen kannatettava toiminta voisi onnistua. Näkökulmien ristiriitaisuudesta huolimatta aseistautumista vastaan voidaan ottaa yhteinen perusteltu kanta ja asevarustelun tuomitsemista perustella hyvin monella eri tavalla.²⁵ Näin aseidenriisuntaa ja asevalvontaa ei tarvitse käsittää toisensa poissulkevinä lähtökohtina, vaan pikemmin toisiaan täydentävinä toimintatapoina.

Aseidenriisunnan ja asevalvonnan käsitteitä käytetäänkin uudemmassa kirjallisuudessa ja esimerkiksi YK:n järjestelmässä yleensä yhdessä²⁶ tai jopa toistensa synonyymeina.²⁷ Osassa kirjallisuutta ensisijaisena käsitteenä käytetään kuitenkin vain joko aseidenriisunta tai asevalvontaa, jolloin valitun termin katsotaan sisältävän myös toisen ikään kuin alakäsitteenä. Suomalaisessa tutkimusperinteessä yleiskäsitteenä on yleisemmin käytetty nimenomaan aseidenriisuntaa, joka sisältää myös erilaiset asevalvontatoimet. Myös Suomen harjoittamaa politiikkaa aseidenriisunta- ja asevalvontakäytöksissä on kutsuttu järjestään nimenomaan aseidenriisuntapolitiikaksi. Käsitevalinta on ymmärrettävä, sillä Suomen lopullisena tavoitteena kansainvälisiin aseidenriisunta- ja asevalvontatoimiin osallistumisessa on perinteisesti nähty yleisen ja täydellisen aseidenriisunnan toteutuminen²⁸.

Yksinkertaisuuden vuoksi myös tässä työssä käsitettä *aseidenriisunta* käytetään sen laajassa merkityksessä kattamaan *sekä asevalvontapyrkimykset että asekategorioiden kokonaisen poistamisen eli käytännössä kaikki ne toimet, joiden tavoitteena on asevarustelun kasvun vähentäminen, pysäyttäminen ja lopulta laskun aikaansaaminen*. Myöhemmin työn analyysiosiossa tähän käsitteproblematiikkaan kuitenkin palataan ja pohditaan, kuvaako Suomen 2000-luvulla käyttämä retoriikka yhä ensisijaisesti aseidenriisunnan näkökulmaa²⁹. *Aseidenriisuntapolitiikan* puolestaan ymmärretään

---

²⁴ Harle 1972, 14–15; Sheehan 1988, 9.

²⁵ Harle 1972, 14–15.

²⁶ Liitettäessä nämä kaksi käsitettä yhteen englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään usein lyhennettä ACD (Arms Control and Disarmament).

²⁷ Takamaa 1999, 38.

²⁸ Ks. luku 3.1.3.

²⁹ Ks. luku 5.4.3.

Vesan³⁰ määritelmän mukaisesti tarkoittavan ”niitä kannanottoja, joilla valtio määrittää suhtautumistaan aseidenriisuntaan, ja niitä toimenpiteitä, joihin se ryhtyy asetettujen päämäärien saavuttamiseksi”. Työn ollessa diskurssianalyttinen tutkimus aseidenriisuntapolitiikan tarkastelu painottuu kuitenkin ensiksi mainittuun ulottuvuuteen eli kannanottoihin aseidenriisuntaan suhtautumisesta.

2.1.2. Aseidenriisunnan selitysmallit

Itsenäisiä teorioita aseidenriisunnasta ilmiönä ei tutkimuskirjallisuudesta ole juurikaan löydettävissä, vaan aseidenriisuntaa on selitetty lähinnä asevarustelua koskevien teorioiden kautta. Näin perinteisin näkökulma on usein ollut niin sanotun voimapoliittisen koulukunnan tarkastelutapa, jonka käsitteistössä kansallinen etu on keskeisessä asemassa. Näissä perinteisissä tutkimusmalleissa tärkeimpänä tekijänä nähdään valtio ja hallitsevana ilmiönä valtioiden välinen kilpailu vallasta. Perusajatuksena on, että valtioiden asevarustelukehitys johtuu ulkoisista syistä ja on selitettävissä vuorovaikutukseen perustuvilla aktio-reaktiomalleilla. Tästä ajatuksesta on ymmärrettävissä oletus siitä, että valtiot pyrkivät yleensä vain lisäämään asevarusteluaan ja näkevät yritykset rajoittaa varusteluaan arveluttaviksi ja ennen kaikkea etujensa vastaisiksi. Poikkeukset tästä yleisestä säännöstä asevarustelun nousevasta suunnasta selitetään voimapoliittisessa mallissa lähinnä kolmella käsitteellä: pakollinen aseidenriisunta, vapaaehtoinen aseidenriisunta ja välttämätön aseidenriisunta.³¹

Pakollinen aseidenriisunta toteutuu nimensä mukaisesti pakkotilanteessa, jossa esimerkiksi sotien voittajavallat asettavat rajoituksia hävinneiden valtioiden asevarustelulle. Esimerkkeinä voidaan mainita Saksa ensimmäisen maailmansodan jälkeen sekä Saksa, Japani ja Italia toisen maailmansodan jälkeen. *Vapaaehtoinen aseidenriisunta* puolestaan liittyy käsitykseen vallan relationaalisesta luonteesta, jonka mukaan valtiolla on valtaa ainoastaan suhteessa toisiin valtioihin. Tällöin valtio voi toteuttaa tavoitteitaan joko lisäämällä omia tai heikentämällä muiden voimavaroja, tässä tapauksessa sotilaallista kapasiteettia. Voimavaroiltaan toisia heikommilla valtioilla ei ole mahdollisuuksia pysyä mukana varustelukilvassa, jolloin kansainväliset aseidenriisuntaneuvottelut näyttäytyvät niille mahdollisuutena rajoittaa varustelun kasvunopeutta ja samalla valtioiden voimapotentialien välisen

---

³⁰ Vesa 1987, 213.

³¹ Joenniemi 1972, 161–162.

eron kasvua. Tällaista vapaaehtoista aseidenriisuntamallia käytetään usein selityksenä erityisesti pienten ja liittoutumattomien valtioiden myönteiseen suhtautumiseen aseidenriisuntapyrkimyksiin.³²

Välttämättömän aseidenriisunnan käsite on uusin voimapoliittisen koulukunnan käyttämistä aseidenriisunnan selitysmalleista, joka laajentaa alkuperäistä näkökulmaa kansallisesta, valtiokeskeisestä ajattelusta kansainväliseksi. Keskeisenä perusajatuksena on asevarustelun rationaalisuuden kyseenalaistaminen koko kansainvälisen järjestelmän kannalta. Välttämättömän aseidenriisunnan näkökulmassa myönnetään, ettei asevarustelu voi jatkua loputtomiin muodostumatta lopulta alkupe-
räisten turvallisuustavoitteiden kannalta haitalliseksi ja tuhoisaksi myös aseiden käyttäjälle itselleen. Näin aseidenriisunta koetaan koko kansainvälisen järjestelmän kannalta tarpeelliseksi toimeksi, josta on välillisesti hyötyä myös järjestelmän osina oleville valtioille.³³

Keskeisimpänä puutteena voimapoliittisen koulukunnan käyttämässä aseidenriisunnan selitysmallissa on, ettei siinä oteta laisinkaan huomioon yhteiskunnan sisäisiä asevarusteluun vaikuttavia tekijöitä vaan keskitytään ainoastaan horisontaaliseen, valtioiden välisistä syistä johtuvaan varusteluun. Huomiotta jäävät esimerkiksi varustelun taloudelliset vaikutukset, sotilaallisteolliset suhteet ja hallitusten sisäpoliittisista syistä suorittama niin sanottu vertikaalinen varustautuminen. Tästä johtuen myös yhteiskunnan sisäinen aseidenriisunta olennaisena asevarustelun suuntaan vaikuttamisen tasona jää vaille huomiota. Näin yhteiskunnan sisäiset aseidenriisuntapyrkimykset leimataankin helposti pelkäsi aatteellisuudeksi ja toisarvoiseksi aseidenriisuntatasoksi. Toinen olennainen puute voimapoliittisen koulukunnan mallissa on, että myös valtioiden yläpuolella olevat tasot jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Esimerkiksi sotilasliittojen sisäisillä suhteilla, kuten kollektiivisilla päätöksillä ja johtavien valtioiden taholta tulevalla painostuksella, on todettu olevan merkittävää vaikutusta valtioiden varustelukehitykseen.³⁴

Varsinaisen aseidenriisuntateorian puutteesta huolimatta tutkimuskirjallisuudesta on löydettävissä useita tarkoituksia aseidenriisuntatyön olemassaololle ja jatkumiselle. Näistä keskeisimmän sijan näyttäisi saavan *turvallisuusnäkökulma*, jossa aseidenriisuntapyrkimysten tärkeimpänä tavoitteena nähdään ennen kaikkea valtioiden keskinäisen turvallisuuden vahvistaminen toteuttamalla sovittuja velvoitteita mahdollisimman tehokkaasti ja valvotusti sekä tukemalla riitaisuuksien rauhanomaista hallinnointia. Tarkoituksena on tällöin vähentää sodan syttymisen uhkaa ja kasvattaa asevoimaan

---

³² Joenniemi 1972, 162–163.

³³ emt, 163.

³⁴ emt, 166.

turvautumisen kynnyksiä suuremmaksi vähentämällä aseistuksen määrää ja asettamalla aseistukselle määrällisiä ja laadullisia rajoituksia.³⁵ Myös YK:n peruskirja sisällyttää aseidenriisunnan niiden keskeisimpien välineiden joukkoon, jotka ylläpitävät kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta:

Yleiskokous voi harkita kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi noudatettavia yhteistoiminnan yleisiä periaatteita, niihin luettuina aseistariisumista ja aseistuksen säännöstelyä koskevat periaatteet ja esittää niitä koskevia suosituksia jäsenille tai turvallisuusneuvostolle taikka molemmille.³⁶

Toinen yhä enenevässä määrin kirjallisuudessa esiintyvä aseidenriisuntaa puolustavista argumenteista näyttäisi olevan *humanitaarinen näkökulma*, jonka mukaan aseidenriisunnan tavoitteena on vähentää ihmisille sodista ja aseellisista konflikteista aiheutuvia vahinkoja ja kärsimystä. Aikaisemmin lähinnä kansainväliseen humanitaariseen oikeuteen kuulunutta humanisuusperiaatetta on perinteisesti pidetty alisteisena valtioiden keskinäisen turvallisuuden ylläpidon ja lisäämisen edellytykselle. Kylmän sodan jälkeen kansainvälisen politiikan toimintaympäristön monimutkaistuessa humanitaarinen näkökulma on kuitenkin kasvattanut merkitystään myös aseidenriisuntatyössä ja noussut keskustelun ytimeen viimeistään jalkaväkimiinat ja rypäleaset kieltävien Ottawan ja Oslon prosessien myötä.³⁷ Toisaalta myös turvallisuuden käsitteen laajeneminen koskemaan joissakin lähestymistavoissa myös inhimillistä turvallisuutta haastaa myös aseidenriisunnan saralla perinteisen argumentin pelkästään valtiokeskeisen turvallisuuden merkityksestä³⁸.

Turvallisuuspoliittisten ja humanitaaristen motiivien lisäksi aseidenriisuntatyön puolustukseksi on luettu myös taloudellisia syitä³⁹. Aseidenriisunnan taloudellinen näkökulma vaikuttaa keskittyvän lähinnä tavoitteeseen vähentää asevarustelusta syntyviä erilaisia kustannuksia, minkä seurauksena vapautuvat inhimilliset, materiaaliset ja joissakin tapauksissa myös ekologiset voimavarat voitaisiin aseistuksen kehittämisen sijasta käyttää hyvinvoinnin edistämiseen⁴⁰. Aseidenriisunnan taloudellinen argumentti koskien asevarustelun hillitsemisen aikaansaamia säästöjä taloudellisissa resursseissa on myös luettavissa jo YK:n peruskirjassa, tosin jälleen alisteisena turvallisuusnäkökulmalle:

---

³⁵ Takamaa 1999, 49–50.

³⁶ YK:n peruskirja 11 art.

³⁷ Mathur 2011, 176.

³⁸ Kriittiseen turvallisuuskäsitykseen luetusta inhimillisestä turvallisuudesta, ks. tarkemmin esim. Tadjbakhsh & Cheno 2008.

³⁹ Toisaalta taloudellisilla syillä on usein myös vastustettu aseidenriisuntapyrkimyksiä vedoten lähinnä asevarustelun tuottamaan taloudelliseen kasvuun ja työllisyyteen. Aseidenriisuntaan liittyvistä ristiriitaisista taloudellisista näkökulmista ks. esim. Sheehan 1988, 64–82.

⁴⁰ Takamaa 1999, 49.

Edistääkseen kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden aikaansaamista ja ylläpitämistä käyttäen mahdollisimman vähän maailman ihmisvoimia ja taloudellisia voimavaroja turvallisuusneuvoston tulee laatia 47 artiklassa mainitun sotilaallisen esikuntavalio-kunnan avustamana varustelujen säännöstelemistä tarkoittavan järjestelmän aikaan-saamista koskevia suunnitelmia Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenille esitettäväksi.⁴¹

2.1.3. Aseidenriisunta käytännössä

Nykyaikaisen aseidenriisuntatyön keskeisimmät järjestelyt voidaan jakaa kriisineestoon ja -hallintaan, joukkotuhoaseiden rajoittamiseen, konventionaalisten aseiden rajoittamiseen, vientivalvontajärjestelyihin sekä valvonta- ja todentamisyjärjestelmiin. *Kriisineestoon ja hallintaan* voidaan lukea olennaisimpana ydinasevaltojen välille perustetut järjestelyt ydinsodan syttymisen ehkäisemiseksi. Näitä ovat lähinnä kahdenkeskiset valtiosopimukset ja poliittisissa asiakirjoissa kehitetyt luottamusta ja turvallisuutta lisäävät toimenpiteet, joiden avulla sovitaan erilaisista välineistä hallita mahdollisia konflikteja.⁴²

Joukkotuhoaseiden rajoittamiseen sisällytetään ensinnäkin ydinaseiden sekä kemiallisten ja biologisten aseiden sijoittamista ja koekieltoja koskevat valtiosopimukset. Näitä ovat esimerkiksi sopimukset tiettyjen maantieteellisten alueiden demilitarisoinnista sekä kahdenväliset ja yksipuoliset ydinkoekielto-rajotukset. Lisäksi joukkotuhoaseiden rajoittamiseen kuuluvat niiden leviämisen ehkäisemistä ja määrän vähentämistä koskevat järjestelyt, kuten sopimukset aseiden enimmäismäärästä, ydinsulusta sekä tiettyjen asetyyppien täydellisestä kiellosta. *Konventionaalisten aseiden rajoittamisyjärjestelyt* koskevat puolestaan kaikkia muita kuin joukkotuhoaseisiin luettavia aseryhmiä, esimerkiksi pienaseita, miinoja, rypäleaseita, sota-aluksia ja tankkeja. Keskeisimpiä näitä koskevista järjestelyistä ovat aseita, asejärjestelmiä sekä joukkoja rajoittavat ja kieltävät sopimukset sekä asekaupalle ja aseiden viennille asetettavat rajoitukset.⁴³

Aseidenriisuntasopimuksissa ilmaistujen pyrkimysten tueksi on kehitetty myös erilaisia poliittisia *vientivalvontajärjestelyjä*. Näihin liittyneet valtiot sitoutuvat sellaisiin kansallisiin valvontatoimiin, joilla rajoitetaan järjestelmien piiriin kuuluvien tietynlaisten aseiden ja asejärjestelmien raaka-aineiden, teknologian ja laitteiden leviämistä. *Valvonta- ja todentamisyjärjestelmät* ovat puolestaan uusimpiin aseidenriisuntasopimukseen kytkeytyviä laajoja ja yksityiskohtaisia järjestelmiä, joiden avulla pyritään havainnoimaan jo varhaisessa vaiheessa sopimusvelvoitteiden vastainen toiminta.

---

⁴¹ YK:n peruskirja, 26 art.

⁴² Takamaa 1999, 39–40.

⁴³ emt, 40–44; YK 2013.

Näihin kuuluvat esimerkiksi erilaiset rutiinitarkastukset, selvityspyynnöt, ilmoitusmenettelyt sekä näytteiden otto. Saatujen tietojen perusteella velvoitteitaan rikkoneelle valtiolle voidaan kohdistaa kunkin sopimuksen omia erityissanktioita.⁴⁴

Aseidenriisuntaneuvottelut ovat yleensä monimutkaisia ja pitkiä prosesseja. Keskusteluja voidaan käydä joko virallisesti tai epävirallisesti ja usein myös näiden yhdistelmänä⁴⁵. Onnistuneet aseidenriisuntaneuvottelut päättyvät tyypillisesti jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen sopimuksesta, joka tulee muiden kansainvälisten sopimusten tapaan oikeudellisesti sitovaksi tultuaan voimaan kussakin sen allekirjoittaneessa ja tarvittaessa ratifioineessa valtiossa. Sopimusten voimassaoloaika voi olla ikuinen tai määrätty loppuvaksi tietyssä ajankohtana. Sopimukset myös sisältävät yleensä maininnan sen purkautumisesta sellaisissa olennaisissa ja odottamattomissa olosuhteissa, jotka vaarantavat sopimuksesta irtautuvan valtion ylimpiä etuja – tosin tällaisten olennaisten ja odottamattomien olosuhteiden tunnusmerkkejä ei ole juurikaan tarkemmin määritelty. Valtiot voivat myös tehdä sopimukseen osaltaan varauksia, ellei tätä ole nimenomaisesti kielletty.⁴⁶

Vaikka oikeudellisesti sitovat sopimukset ovat tärkeä osa aseidenriisuntapyrkimyksiä, toimet eivät varsinkaan nykyisellään rajoitu pelkästään niihin. Kansainvälinen aseidenriisuntayhteistyö on tuottanut myös toimintaohjelmia, julistuksia ja käytännesääntöjä. Nämä poliittisesti sitovat toimet paitsi täydentävät olemassa olevia sopimuksia myös korvaavat niitä tilanteissa, joissa oikeudellisesti sitovissa järjestelyissä ei ole saavutettu yksimielisyyttä.⁴⁷ Lisäksi kylmän sodan jälkeen aseidenriisuntaneuvotteluissa on alettu ottaa huomioon aseidenriisuntanormistoa lähellä olevien muiden kansainvälisoikeudellisten erityisalojen, kuten humanitaarisen oikeuden, sota-oikeuden sekä vaikkapa ympäristöoikeuden aseidenriisuntaa tukeva ja täydentävä vaikutus⁴⁸. Kansainvälinen aseidenriisuntanormisto onkin nykyisellään kehittynyt laajaksi, monimutkaiseksi ja erittäin yksityiskohtaiseksi erityisalaksi⁴⁹.

---

⁴⁴ Takamaa 1999, 44–45.

⁴⁵ Viralliset ja epäviralliset neuvottelut erotellaan usein termeillä track I - ja track II -neuvottelut. Track I -neuvotteluilla tarkoitetaan aina nimenomaan valtioiden välillä käytäviä virallisia vuoropuheluita, kun taas track II -neuvottelut ovat epävirallisempia keskusteluja, joissa osapuolina on myös asiantuntijoita ja kansalaisjärjestöjä. Track II -neuvotteluilla pyritään usein nimenomaan luomaan edellytyksiä track I -neuvottelujen aloittamiseksi. (Tulliu & Schmalberger 2003, 168.)

⁴⁶ Tulliu & Schmalberger 2003, 167–170; Goldblat 2002, 8–9.

⁴⁷ UM 2012a.

⁴⁸ Toisaalta myös aseidenriisuntasopimusten sisältämät valvonta- ja todentamisyjärjestelyt toimivat malleina muiden kansainvälisen oikeuden erityisalojen kehittämisessä (Takamaa 1999, 50).

⁴⁹ Takamaa 1999, 37.

Aseidenriisuntaneuvottelujen foorumeita on useita ja ne vaihtelevat osanottajien ja käsiteltävien asiakokonaisuuksien mukaan. Monenväliset aseidenriisuntaneuvottelut käydään yleensä instituutionalisoiduilla ja niille nimenomaisesti suunnitelluilla foorumeilla, kuten Geneven aseidenriisuntakonferenssissa (Conference on Disarmament, CD), YK:n aseidenriisuntatoimikunnassa (United Nations Disarmament Commission, UNDC) tai alueellisissa järjestöissä, kuten Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä ETYJ:ssä. Erityisesti kahdenvälisille aseidenriisuntaneuvotteluille perustetaan puolestaan usein nimenomaista tarkoitusta varten uusi tilapäinen ad hoc -foorumi.⁵⁰

Näistä monista vaihtoehtoista huolimatta nimenomaan YK näyttäisi kuitenkin säilyttäneen asemansa yleisimpänä keskustelufoorumina erilaisissa aseidenriisuntaan liittyvissä kysymyksissä, joita käsitellään sekä yleiskokouksessa että turvallisuusneuvostossa ja näiden lisäksi useissa pienemmissä YK:n alaisissa elimissä. Vaikka varsinaiset sopimusneuvottelut käytäisiinkin YK:n ulkopuolella, niiden alkuperäiset ideat tuodaan yleensä ensimmäisenä julki nimenomaan YK:ssa. Lisäksi YK voi antaa suosituksia muille foorumeille aiheista, joita niiden tulisi käsitellä, sekä legitimoit aseidenriisuntanormiston ja sen noudattamisen vaatimukset. Myös ehkäpä tärkein varsinaisia kansainvälisiä aseidenriisuntaneuvotteluja organisoiva toimielin CD toimii läheisessä yhteistyössä YK:n kanssa, vaikkei sen varsinainen elin olekaan. Konferenssi raportoi vuosittain YK:n yleiskokoukselle ja sen hallinto ja budjetti hoidetaan YK:n kautta. Lisäksi Geneven aseidenriisuntakonferenssin pääsihteerinä toimii YK:n pääsihteerin edustaja.⁵¹

2.2. Kansainvälisen aseidenriisunnan historia ja kehitys

2.2.1. Varhaiset kehitysaskleet

Vaikka aseidenriisuntaneuvotteluista on muodostunut kansainvälisen politiikan pysyvä instituutio vasta toisen maailmansodan jälkeen, on aseidenriisuntapyrkimysten idea luettavissa hyvinkin vanhoissa historiikeissa. Esimerkiksi Honanin maakunnassa Kiinassa sanotaan järjestettäneen jo yli 2500 vuotta sitten rauhankonferenssi, jossa sitouduttiin eräänlaiseen alueelliseen aseidenriisuntaan. Sodankäynnin historian varhaisessa vaiheessa on myös pyritty asettamaan rajoituksia sodassa käytettävälle menetelmille: esimerkiksi intialaisessa Manu-laissa 500 vuotta eaa. kiellettiin epäinhimil-

---

⁵⁰ Tulliu & Schmalberger 2003, 169–170.

⁵¹ emt, 2003, 171–175; YK 2013.

lisinä pidettyjen myrkytettyjen aseiden käyttö. Saraseenien 600-luvulla käyttöön ottamat sodankäynnin säännöt puolestaan kielsivät paloaseen käytön ja kaivojen myrkyttämisen.⁵²

Tätä laajemmat ajatukset aseiden rajoittamisesta nousivat esiin kansallisvaltioiden synnyttyä sekä tuliaseiden ja niiden myötä sodankäynnin tuhoisuuden lisääntyttyä. 1600- ja 1700-luvun filosofit hahmottelivat jonkinlaista kansainvälistä järjestöä, jonka tarkoituksena olisi turvata pysyvä rauha. Idea aseidenriisunnasta oli vain osa tätä kokonaissuunnitelmaa, mutta esimerkiksi Jeremy Benthamin aseidenriisuntaa koskevat pohdiskelut vuodelta 1789 voidaan nähdä erittäin perusteellisina. Immanuel Kantin kirjoituksissa ikuisesta rauhasta puolestaan yhtenä tavoitteena on pysyvien armeijoiden asteittainen poistaminen. Näillä filosofeilla voidaan katsoa olevan vaikutuksensa 1800-luvun aatemaailmaan, jolloin ideat aseistuksen rajoittamisesta alkoivat vihdoinkin toteutua.⁵³

Ensimmäisenä todellisena aseidenriisuntasopimuksena mainitaan usein Yhdysvaltain ja Englannin vuonna 1817 solmima Rush-Bagot-sopimus, jossa sovittiin Kanadan ja Yhdysvaltain välisillä suurilla järville olleiden laivastojen molemminpuolisesta supistamisesta. 1800-luvun puolivälissä myös humanitaarinen näkökulma alkoi hiljalleen voimistua erityisesti kehitettäessä kansainvälistä sota-oikeutta. Vuonna 1868 Pietarin julistuksessa sodan ainoaksi lailliseksi päämääräksi katsottiin vihollisen sotilaallisen voiman heikentäminen, ja tarpeetonta kärsimystä aiheuttavat aseet määriteltiin inhimillisyyden vastaisiksi. Tähän sopimukseen liittyneet valtiot sitoutuivat esimerkiksi pidättäytymään tietynkokoisten räjähtävien ammusten käytöstä.⁵⁴

Myös varsinaista aseidenriisuntaa koskevien monenvälisten neuvottelujen voidaan katsoa alkaneen 1800-luvulla, jolloin kansainvälinen valtioyhteisö pyrki kehittämään uusia mekanismeja valtioiden välisten riitaisuuksien rauhanomaiseksi selvittämiseksi. Tätä ennen ristiriitatilanteiden keskeisin ratkaisukeino oli ollut turvautua aseelliseen voimaan. Samaan aikaan kun rauhanomaiset ratkaisumekanismit alkoivat hiljalleen muodostua omaksi normistokseen (*jus ad bellum*), myös kansainvälinen sota-oikeus (*jus in bello*) kehittyi merkittävästi.⁵⁵ Yksi merkittävimmistä aseidenriisuntaa koskevista neuvotteluista oli vuonna 1899 järjestetty Venäjän tsaarin koollekutsuma Haagin ensimmäinen rauhankonferenssi, jossa hyväksyttiin muun muassa joukko laadullisia aserajoituksia sekä suositus hallituksille tutkia mahdollisuutta sopia armeijoidensa ja sotabudjettiansa rajoittamisesta. Asteittainen edistys aseidenriisuntasopimuksissa jatkui Haagin toisessa rauhankonferenssissa vuonna

---

⁵² Vesa 1982, 7

⁵³ emt, 7–8.

⁵⁴ emt, 8.

⁵⁵ Takamaa 1999, 34.

1907. Myös kolmas konferenssi oli suunnitteilla, mutta jäi vain tavoitteeksi ensimmäisen maailmansodan syttyessä ja keskeyttäessä uudet aseidenriisuntapyrkimykset.⁵⁶

Ensimmäisen maailmansodan tuhoisuus, uudet aseet ja kuolonuhrien suuri määrä saivat aikaan jo sodan aikana voimakkaita vaatimuksia aseidenriisunnan merkittävydestä tulevassa rauhanjärjestelmässä. Merkittävimpiä tekijöitä voimistuvissa aseidenriisuntavaatimuksissa olivat muun muassa edellisen vuosisadan lopulla laajentunut kansainvälinen rauhanliike, eurooppalainen työväenliike sekä Yhdysvaltain presidentti Woodrow Wilson, joka edellytti kansallisten aseistuksien alentamista alimmalle mahdolliselle, sisäisen turvallisuuden vaatimalle tasolle. Maailmansodan jälkeen aseidenriisuntapyrkimykset myös eriytyivät sodankäyntiä järjestävien oikeussääntöjen kehityksestä, ja ne saivat entistä itsenäisemmän sijan omana oikeudenalanaan. Aseidenriisunnan pääasiallisena tavoitteena nähtiin tällöin tilanne, jossa kynnyksellä sotatoimiin nousisi, ja valtiorii-tojen diplomaattisille ratkaisukeinoille jäisi riittävästi aikaa. Rauhan ensimmäisenä vuosikymmenenä useat valtiot onnistuivatkin riisumaan armeijoidensa aseistusta sekä sopimaan eräistä asevarustelua rajoittavista sopimuksista⁵⁷ ja demilitarisointijärjestelyistä⁵⁸, joita voidaan pitää merkittävänä saavutuksena vielä tänäkin päivänä.⁵⁹

Aseidenriisuntatavoite oli keskeinen ja kunnianhimoisesti muotoiltu osa myös maailmansodan jälkeen perustetun Kansainliiton perussäännöstä. Merkittävimmäksi ongelmaksi järjestön aseidenriisuntatyössä muodostui kuitenkin aseidenriisunnan suhde turvallisuustakuisiin eikä sopimusluonnosta keskinäisestä avustuksesta hyväksyty lopulta yhdessäkään jäsenmaassa. Myöskään pakollista rii-tojen rauhanomaista ratkaisua koskevaa yleissopimusta ei saatu aukottomaksi. Vaikeuksista huolimatta Kansainliitto onnistui järjestämään vuosina 1932–1934 kansainvälisen aseidenriisuntakonferenssin. Sen tavoite kattavasta aseistuksen vähentämisestä kuitenkin epäonnistui erityisesti suurvaltojen asevoimien määrää koskevien erimielisyyksien vuoksi, eikä uutta mahdollisuutta tullut nopeasti edenneiden uusien etupiirijakojen ja toisen maailmansodan syttymisen johdosta.⁶⁰

---

⁵⁶ Vesa 1982, 9.

⁵⁷ Sopimukset koskivat lähinnä laivastojen tonnistoja ja aseistusta, mutta myös kemiallisten ja bakteriologisten aseiden käytön kieltämisestä onnistuttiin sopimaan vuonna 1925.

⁵⁸ Esimerkiksi Ahvenanmaa 1922 ja Huippuvuoret 1925.

⁵⁹ Vesa 1982, 9; Takamaa 1999, 34–35.

⁶⁰ Vesa 1982, 10; Takamaa 1999, 35.

2.2.2. Aseidenriisunta kylmän sodan kaksinapaisessa maailmanjärjestyksessä

Toisen maailmansodan jälkeen ja Kansainliiton epäonnistuttua tehtävässään estää voimankäyttö valtioiden välisissä suhteissa tavoitteeseen pyrittiin uuden turvallisuusjärjestelmän eli Yhdistyneiden kansakuntien puitteissa. Aseidenriisuntamääräykset muotoiltiin Kansainliiton peruskirjaa vaatimattomammiksi⁶¹, mutta aseidenriisunta luettiin kuitenkin edelleen yhdeksi kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisen välineeksi. Aseidenriisunta oli myös teemana YK:n yleiskokouksen ensimmäisessä päätöslauselmassa, jossa suurvaltojen yhteisymmärryksen mukaisesti päätettiin perustaa atomienenergiakomissio selvittämään atomienenergian rauhanomaista hyödyntämistä ja sen sotilaallisen käytön eliminoimista.⁶²

Suurvaltojen välien kiristyttyä ja kylmän sodan puhjettua asevarustelu niin joukkotuhoaseiden kuin konventionaalisten aseiden osalta kuitenkin kiihtyi. Lisäksi alkuvaiheiden yhteisymmärrys aseidenriisunnan tarpeellisuudesta jäi käytännön toteutusmalleja ja erityisesti valvonnan luonnetta ja mu kaantulovaihetta koskevien ristiriitojen jalkoihin. Menestyminen aseidenriisuntaneuvotteluissa oli pitkälti riippuvainen Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton kahdenvälisistä neuvotteluista ja yhteisymmärryksestä. Tällaisessa kansainvälispoliittisessa tilanteessa tavoite kattavasta ja monenvälisestä aseidenriisunnasta ei ollut poliittisesti realistinen ja uuden aseidenriisuntanormiston aikaansaaminen oli pitkään mahdollista vain demilitarisointitoimien jatkamisen⁶³ ja ensimmäisten ydinaseettomien vyöhykkeiden perustamisen⁶⁴ osalta.⁶⁵

Yhteisymmärrystä laajamittaisen aseidenriisunnan toteuttamisesta ei tavoitettu edes poliittisen ilmapiiirin parannuttua 1950-luvun puolivälissä. Lisäksi kansainvälisen huolen keskittyessä ydinaseiden uhkaan ja erityisesti tavoitteeseen kieltää ydinkokeet kiinnostus koko aseistuksen säätelyyn väheni. Tämän seurauksena aseidenriisunnassa voidaan luonnehtia alkaneen siirtymävaihe, jonka aikana siirryttiin uuteen neuvottelukoneistoon sekä uuteen lähestymistapaan ja päämääränasetteluun. Ensinnäkin neuvotteluja alettiin käydä pääasiassa YK:n ulkopuolella, erilaisissa ad hoc -elimissä, jotka tosin olivat usein kiinteässä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä YK-järjestelmän

---

⁶¹ YK:n peruskirja hyväksyttiin kesäkuussa 1945. On arvioitu, että aseidenriisunnan painotus olisi vahvempi, mikäli peruskirja olisi valmistunut ensimmäisen atomipommin räjäyttämisen jälkeen. Yhdysvallat suoritti ensimmäisen atomipommin koeräjäytyksen heinäkuussa ja pudotti atomipommit Hiroshimaan ja Nagasakiin elokuussa 1945. (Vesa 1982.)

⁶² Vesa 1982, 12–13; Takamaa 1999, 35.

⁶³ Esimerkiksi Etelämannen 1959 ja avaruus- ja aurinkokunnan muut taivaankappaleet 1967.

⁶⁴ Esimerkiksi Latinalainen Amerikka 1968.

⁶⁵ Vesa 1982, 13–14, 22; Takamaa 1999, 36.

kanssa. Vähitellen YK:n ja ulkopuolisen koneiston yhteistyön muodot vakiintuivat, ja ehkäpä tärkeimmäksi neuvotteluelimeksi nousi 1962 perustettu aseidenriisuntakomitea ENDC (nykyisin Geneven aseidenriisuntakonferenssi CD).⁶⁶

Toiseksi kokonaisvaltaiset aseidenriisuntaneuvottelut jäivät taustalle, ja niiden sijasta pääpainoksi nousivat rajattuja ja kiireellisiksi koettuja erityiskysymyksiä koskevat neuvottelut. Erityisesti ydinkokeiden terveys- ja ympäristövaikutuksia koskevan tiedon lisääntymien johti vähitellen kahdenkeskisten ja myöhemmin myös kansainvälisten aseidenriisuntaa edistävien oikeudellisten järjestelyjen syntymiseen. Ensimmäisenä saatiin aikaan osittainen ydinkoekiello (PTBT) vuonna 1963. Tärkeimmiksi saavutuksiksi tällä saralla voidaan kuitenkin lukea vuoden 1967 ydinsulkusopimus (NPT), johon liittyneet maat sitoutuivat ydinaseiden leviämisen estämiseen, sekä 1969 aloitetut Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton väliset strategisen aseistuksen rajoittamista koskevat SALT-neuvottelut, joiden ensimmäisenä konkreettisenä tuloksena oli vuoden 1972 ohjuspuolustusta koskeva ABM-sopimus.⁶⁷

Vaikka ydinaseisiin liittyvät kysymykset säilyivätkin kylmän sodan ajan merkittävimpänä teemana aseidenriisuntapyrkimyksissä, saavutettiin muidenkin aselajien rajoittamisessa joitakin edistysaskeleita. Yhtenä virstanpylväänä voidaan pitää vuonna 1975 voimaantullutta sopimusta bakteriologisten aseiden kieltämisestä (BTWC). Tämä oli ensimmäinen sopimus, joka kielsi jonkin asetyypin kokonaan ja edellytti olemassa olevien varastojen hävittämistä. Myös 1980-luvun alussa voimaantullutta yleissopimusta sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kielloista tai rajoituksista, joiden voidaan katsoa aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä (CCW) pidetään merkittävänä saavutuksena nimenomaan konventionaalisten aseiden rajoittamiskykyissä.⁶⁸

Näistä neuvottelutuloksista ja suurvaltasuhteiden yleisestä liennytyspyrkimyksestä huolimatta kilpavarustelu jatkui. Neuvostoliitto jatkoi pyrkimyksiään laajentaa vaikutusvaltaansa, mihin kuului myös voimakas asekehittäminen ja -varustelu. Esimerkiksi suurvaltojen hallussa olevien strategisten ydinaseiden lukumäärät tasaantuivat 1980-luvulle tultaessa sen jälkeen, kun Neuvostoliitto oli vielä kymmentä vuotta aikaisemmin ollut kaukana Yhdysvaltain takana. Varustelun kokonaismäärät olivat molemmin puolin valtavia: ydinkärkien yhteenlaskettu räjähdysvoima oli suurimmillaan mil-

---

⁶⁶ Vesa 1982, 15–16.

⁶⁷ emt, 16, 21; Takamaa 1999, 36.

⁶⁸ Vesa 1982, 18–19.

joonan Hiroshima-pommin verran. Vuonna 1977 Neuvostoliitto alkoi ottaa käyttöön keskimatkan ydinohjuksia, joiden maalit olivat Euroopassa, mikä puolestaan johti Naton uhkaukseen sijoittaa ydinohjuksia sen eurooppalaisiin liittolaismaihin.⁶⁹ Tämä Euroopassa laajoja kansanliikkeitä synnyttänyt niin kutsuttu euro-ohjuskiista jatkui 1980-luvun puoliväliin saakka.⁷⁰

Neuvostoliiton uudistuspolitiikan ja siihen kuuluvan taloudellisten säästöjen tarpeen myötä kansainvälispoliittinen tilanne muuttui, ja aiemmin aloitetut mutta keskeytetyt strategisia ydinaseita sekä keskimatkan ydinohjuksia koskevat START- ja INF-neuvottelut aloitettiin uudestaan. Käännekohtana pidetään vuoden 1986 Reykjavikin kokousta, jonka sopimuksellisesta tuloksettomuudesta huolimatta katsotaan mullistaneen ydinasevarustelun lähtökohdat: molemmat osapuolet olivat ensimmäistä kertaa yhtä aikaa halukkaita lopettamaan ydinasevarustelun ja löytämään tähän tehokkaat keinot⁷¹. Kokouksen jälkeen aseidenriisuntaneuvotteluissa alettiinkin melkein kymmenen vuoden tauon jälkeen saavuttaa merkittäviä tuloksia. Keskimatkan ohjukset kiellettiin vuonna 1987, mikä merkitsi myös ensimmäistä kokonaisen ydinaseluokan poistavaa sopimusta. Kysymys strategisista ydinaseista osoittautui sen sijaan hankalammaksi ja START-neuvottelut saatiin päätökseen vasta 1991.⁷² Näiden lisäksi vuonna 1989 aloitettiin sotilasliittojen jäsenmaiden tavanomaisia asevoimia Euroopassa koskevat TAE-neuvottelut. Hyvin varovaisista odotuksista huolimatta neuvottelut etenivät nopeasti, ja sopimus allekirjoitettiin heti seuraavana vuonna.⁷³

Kokonaisuudessaan edistys aseidenriisuntapyrkimyksissä oli suurimman osan kylmän sodan aikakautta saavutettujen sopimusten lukumäärän ja kattavuuden näkökulmasta vaatimatonta. Tämän aikakauden merkittävimäksi saavutukseksi aseidenriisuntatyön saralla voidaan kuitenkin katsoa sen luoman perustan mahdollisille tulevaisuuden neuvottelujen paremmalle menestykselle ja kattavimmille saavutuksille kansainvälisissä aseidenriisuntapyrkimyksissä. Yhteisymmärrys saavutettiin niin neuvottelufoorumeista ja -periaatteista, aseistuksen määrän laskemismekanismista kuin sopimusten todentamistekniikoistakin. Myös valtioiden välinen tiedonvaihto hallussa olevan aseistuksen määristä aloitettiin.⁷⁴ Lisäksi neuvotteluprosessit lisäsivät osapuolten keskinäistä luottamusta, mikä

---

⁶⁹ Kallenaution (2005, 397) mukaan Eurooppaa koskeva ongelma ohjusten asettamisesta oli pitkälti seurausta vuoden 1972 SALT I -sopimuksesta, jossa risteilyohjukset jätettiin Neuvostoliiton vaatimuksesta sopimuksen ulkopuolelle. Amerikkalaisen, ydinkärjellä varustetun risteilyohjuksen kehittämistä voidaankin pitää esimerkkinä siitä, miten saavutettu aseidenriisuntasopimus jostakin asejärjestelmästä luo tarpeen toisen, korvaavan asejärjestelmän kehittämisestä.

⁷⁰ Blomberg 2011, 66–67.

⁷¹ Neuvottelut kariutuivat suurvaltojen väliseen kiistaan Yhdysvaltain strategisesta puolustusaloitteesta, eli niin kutsutusta Tähtien sodasta. Huomionarvoista on kuitenkin, että Reagan tarttui Reykjavikissa Gorbatšovin esittämään ajatukseen ydinaseiden hävittämisestä vuoteen 2000 mennessä. (Kallenaution 2005, 474.)

⁷² Blomberg 2011, 68–70.

⁷³ Möttölä 1990, 19–20.

⁷⁴ Sheehan 1988, 35.

omalta osaltaan loi edellytyksiä yhä pidemmälle meneville toimille. Huomattavaa on myös se, ettei saavutettuja aseidenriisuntasopimuksia missään vaiheessa kylmän sodan ilmapiirin kireimmilläkään hetkillä sanottu irti.⁷⁵

2.2.3. Itseisarvosta uuden turvallisuusjärjestyksen välineeksi

Kylmän sodan kaksinapaisessa maailmanjärjestyksessä aseidenriisunnalla oli keskeinen asema kansainvälisissä suhteissa. Näihin liittyvät neuvottelut olivat niitä harvoja – ja joskus jopa ainoita – kanavia, joiden avulla suurvallat pystyivät kommunikoimaan keskenään. Neuvotteluiden eteneminen ja sopimusten aikaansaaminen toimivatkin kansainvälisen ilmapiirin ja suurvaltasuhteiden mittareina: uudet asevarustelua rajoittavat sopimukset merkitsivät suhteiden lämpenemistä, kun taas aseidenriisuntaneuvottelujen ja keskusteluyhteyksien katkeaminen kuvasi suurvaltojen välisen jännitteen kasvamista. Tällaisessa maailmanjärjestyksessä aseidenriisuntapyrkimykset olivat siis jo itsessään prioriteetti. Tilanne kuitenkin muuttui kylmän sodan loppuessa ja kansainvälisen turvallisuusilmapiirin luonteen muuttuessa. Aluksi ajateltiin jopa, että kaksinapaisuuden jännitteen purkauttua aseidenriisuntaneuvotteluja ei enää tarvittaisi. Tämä näkemys kuitenkin lieentyi nopeasti uusien konfliktien synnyttyä, ja aseidenriisunnan merkitystä ja tulevaisuutta alettiin miettiä uudelleen.⁷⁶

Aseidenriisunnan merkityksen uudelleen pohtimiseen antoivat aihetta etenkin lisääntyvät arviot globaalien ongelmien keskinäisestä riippuvuudesta. Uuden ajan taloudellisten, yhteiskunnallisten, ekologisten ja poliittisten ongelmien välisen suhteen nähtiin edellyttävän uudenlaista turvallisuuspolitiikkaa, jolloin myös aseidenriisuntakysymystä ryhdyttiin tarkastelemaan esimerkiksi suhteessa kehitykseen, ihmisoikeuksiin ja demokratiaan.⁷⁷ Aseidenriisuntapyrkimyksiä onkin yritetty kylmän sodan jälkeen muokata itseisarvosta pikemminkin yhdeksi välineistä muokattaessa uudenlaista kansainväliseen yhteistyöhön perustuvaa, entistä moninapaisemman maailman turvallisuusjärjestystä. Toimintaympäristön monimutkaistuessa myös aseidenriisuntastrategioita on pyritty uudistamaan.⁷⁸

Kylmän sodan loppuminen sai aikaan suuria odotuksia asevarustelun pysäyttämistä ja aseidenriisunnan nopeasta etenemisestä. Tämän myönteisen asenteen voidaan katsoa johtuneen suurelta osin siitä, että perinteinen oikeutus kilpavarustelulle – vetoaminen vastapuolen uhkaan – ei ollut enää

---

⁷⁵ Vesa 2008, 45.

⁷⁶ Rotfeld ym. 2000, 1–2, 52.

⁷⁷ Vesa 2008, 50–51.

⁷⁸ Rotfeld ym. 2000, 1–2, 52.

uskottava. Kylmän sodan aikaisen sotilasblokkien välisen vastakkainasettelun päätyttyä ja toisen sotilasliiton kadottua selkeää vihollista ei enää ollut, minkä vuoksi aseidenriisunnan kehityksen edellytyksiin ja varustelun vaatimien taloudellisten ja inhimillisten voimavarojen siirtämiseen rakentavampiin tarkoituksiin uskottiin laajalti. Tähän suuntaan mentiin jo 1980-luvun puolivälistä alkaen suurvaltojen löytäessä yhteisymmärryksen yhä useammassa kiistakysymyksessä. Jonkin aikaa siis näytti siltä, että YK:n peruskirjan lausekkeet aseidenriisunnan merkityksestä voisivat pääpiirteittäin käydä toteen.⁷⁹

Ydinaseiden osalta ehkäpä merkittävin kylmän sodan jälkeen saavutettu aseidenriisuntasopimus on vuonna 1996 allekirjoitettavaksi avautunut täydellinen ydinkoekieltosopimus (CTBT), joka nimensä mukaisesti kieltää kaikenlaiset ydinkokeet kaikissa ympäristöissä laajentaen näin merkittävästi kolmekymmentä vuotta aikaisemmin sovittua osittaista ydinkoekieltoa. Sopimus ei ole kuitenkaan toistaiseksi astunut voimaan useiden valtioiden jätettyä ratifioimatta allekirjoittamaansa sopimusta. Lisäksi sopimukseen on päästy eräistä uusista ydinaseettomista vyöhykkeistä⁸⁰. Myös kemiallisten aseiden riisunnassa nähtiin läpimurto, kun vuonna 1997 voimaantulleella sopimuksella kiellettiin kaikkien kemiallisten aseiden valmistus, varastointi ja käyttö. Yhtenä aseidenriisuntatyön saavutuksena voidaan mainita myös vuonna 2002 voimaan astunut, Etyj:n asevalvontakokonaisuuteen kuuluva Avoin taivas -sopimus, jolla parannettiin asevalvonnan läpinäkyvyyttä sopimukseen sitoutuneiden maiden salliessa tarkkailu- ja ilmakuvauslennot toistensa ilmatilassa.⁸¹

Kylmän sodan aikaisten aseidenriisuntaneuvottelujen painopisteen oltua tuhopotentiaaliltaan suurimmassa asetyypissä eli joukkotuhoaseissa jäi tavanomainen aseistus usein neuvotteluagendan ulkopuolelle ja vähälle huomiolle. Ajatukset konventionaalisten aseiden rajoittamista koskevista neuvotteluista kohtasivat pitkään vastustusta myös siitä syystä, että useat maat katsoivat niiden merkittävän puuttumista kansallisen puolustuksen tärkeimpään kapasiteettiin ja näin sisältävän negatiivisia turvallisuusvaikutuksia. Tämä periaatteellinen vastarinta alkoi kuitenkin kylmän sodan loputtua osittain murtua, ja uusissa tavanomaisissa aseita koskevissa neuvotteluissa on vähitellen saavutettu myös tuloksia.⁸²

Näissä tavanomaisten aseiden rajoituspyrkimyksissä on ollut samalla nähtävissä myös humanitaaristen tavoitteiden ajoittainen nousu kansallisten turvallisuustavoitteiden rinnalle yhtenä aseidenrii-

---

⁷⁹ Vesa 2008, 43–44

⁸⁰ Esimerkiksi Kaakkois-Aasia 1997, Keski-Aasia 2009 ja Afrikka 2009.

⁸¹ UNODA 2013.

⁸² Vesa 2008, 47.

suntatyön motiivina. Esimerkiksi vuonna 1998 voimaantullutta, niin kutsuttuun Likaisten aseiden sopimukseen kuuluvaa pöytäkirjaa laser-aseen kiellosta voidaan pitää tavoitteiltaan klassisena humanitaariseen oikeuteen linkittyvänä aseidenriisuntasopimuksena. Sen perustelut olivat vahvasti humanitaariset: laser-aseen vaikutusta pidettiin tarpeetonta kärsimystä tuottavana sen aiheuttaman sotasokeuden vuoksi. Aseidenriisunnan kasvava humanitaarinen aspekti on ollut vahvasti läsnä myös pyrkimyksissä rajoittaa pienaseiden valmistusta ja kauppaa. Pienasekysymyksessä on nähtävillä myös aseidenriisunnan kytkeminen laajempaan humanitaariseen kontekstiin, esimerkiksi yhteiskuntien rappeutumisen sekä korruption syihin ja seurauksiin.⁸³

Ehkäpä voimakkaimmin humanitaarisen imperatiivin nousu aseidenriisuntaan vahvasti vaikuttavaksi tekijäksi on kuitenkin ollut nähtävissä jalkaväkimiinojen täyskieltoprosessissa eli Ottawan sopimusneuvotteluissa. Sopimuksen tavoitteina ovat olleet erityisesti mielivaltaisten ja summittaisten miinoista aiheutuvien henkilövahinkojen ehkäiseminen ja miinanraivauksen helpottaminen. Sopimuksen humanitaarinen tavoitteenasettelu ei ole jättänyt tilaa turvallisuuspoliittisten tavoitteiden keinoille eli muun muassa riittävän pitkille siirtymäsäädöksille ja tehokkaan todentamisen järjestämiselle. Jalkaväkimiinakiellon humanitääriset saavutukset onkin nähty niin arvostettavina ja kannatettavina, että kasvavat puolustuskykyyn ja korvaavien puolustusjärjestelmien hankintaan liittyvät kustannukset on koettu mahdollisiksi.⁸⁴

Vuonna 1999 voimaantullut Ottawan sopimus edustaa vahvan humanitaarisen aspektin lisäksi myös uutta aseidenriisunnan toimintatapaa, yksipuolista aseidenriisuntaa, joka onkin noussut perinteisten aseidenriisuntaelinten tekemän työn rinnalle. Pääosassa tällaisessa toimintatavassa ovat aseidenriisuntaa kannattavien maiden koalitiot sekä kansalaisjärjestöt. Ottawan sopimuksen lisäksi tällä mekanismilla on saavutettu myös vuonna 2010 voimaanastunut rypäleaset kieltävä Oslon sopimus. Tällaista aseidenriisuntaprosessien luonteen muutosta voidaankin pitää yhtenä merkkinä pienten ja keskisuurten valtioiden entistä aktiivisemmasta roolista sekä globaalin kansalaismielipiteen entistä suuremmasta vaikutuksesta kansainväliseen aseidenriisuntatyöhön.⁸⁵

---

⁸³ Kahiluoto 1999, 29–33.

⁸⁴ emt, 30–31.

⁸⁵ Lodenius 2008, 85, 90; UNODA 2013.

2.3. Aseidenriisunnan tulevaisuus ja merkitys

Aseidenriisunnassa on kehityksensä saatossa kaiken kaikkiaan saavutettu suuriakin edistysaskelia erityisesti ydinaseiden osalta. Esimerkkinä tästä mainitaan usein ydinsulkusopimus, jonka joistakin puutteistaan huolimatta voidaan arvioida onnistuneen hyvin päätavoitteessaan eli ydinaseiden leviämisen estämisessä. 1960-luvun arvio ydinasevaltioiden määrän noususta jopa 30:een ei ole käynyt toteen, minkä lisäksi ydinkokeiden tämänhetkistä kokonaismäärää voidaan pitää tyydyttävänä verrattuna kylmän sodan aikaisiin lukemiin.⁸⁶ Toisaalta ydinaseettomat valtiot ovat osoittaneet turhautumista siihen, ettei ydinsulkusopimuksen alkuperäisiin tavoitteisiin kuulunut ydinasevaltioiden vähittäinen luopuminen aseistaan ole osoittanut minkäänlaisia toteutumisen merkkejä. Lisäksi vaikuttaa siltä, että sopimuksen ulkopuolella olevien Israelin, Pakistanin ja Intian taivuttelemisesta sopimuksen allekirjoittamiseen on luovuttu.⁸⁷ Muita edelleen pysähdyksissä olevia ydinaseriisuntaprosesseja ovat esimerkiksi neuvottelujen aloittaminen asekelpoisen hajoavan ydinmateriaalin tuotantokieltosopimuksen (FMCT) aikaansaamiseksi ja täydellisen ydinkoekiellon voimaansaattaminen⁸⁸.

Tavanomaisten aseiden riisunnan osalta positiivisia edistysaskeleita ovat olleet aikaisemmin mainitut Ottawan ja Oslon sopimukset sekä tuoreena esimerkkinä myös YK:n yleiskokouksen huhtikuussa 2013 hyväksymä ja kesäkuussa 2013 allekirjoitettavaksi avautunut kansainvälinen asekauppasopimus (ATT). Kokonaisuudessaan edistys pitkään ydinaseriisunnan varjossa olleelle tavanomaisten aseiden riisunnalle on kuitenkin jäänyt toivottua vähäisemmäksi, ja huoli kansallisen puolustuskyvyn säilymisestä vaikuttaa yhä edelleen säilyttävän ensisijaisuutensa humanitaarisiin näkökulmiin verrattuna⁸⁹.

Aseidenriisuntaa kokonaisuudessaan ei siis voida varsinaisten tavoitteidensa osalta kuvata menestystarinaksi, eikä kansainvälisessä asevarustelussa ole SIPRI:n viimeisimpien asevarustelua ja aseidenriisuntatyötä koskevien raporttien mukaan nähtävissä minkäänlaisia pysähtymisen saatikka las-kun merkkejä. Esimerkiksi vuoden 2011 maailman yhteenlasketut asemenot olivat 1 738 miljardia dollaria, joka vastaa jopa 2,5 prosenttia maailman bruttokansantuotteesta. Tästä Yhdysvaltojen osuus oli edelleen selkeästi suurin, noin 41 prosenttia. Vaikka ensimmäisen kerran sitten vuoden

---

⁸⁶ Vesa 2008, 46.

⁸⁷ Blix 2008, 45.

⁸⁸ SIPRI 2012, 354.

⁸⁹ emt, 415.

1998 yhteenlasketut asemenot eivät nousseet edellisestä vuodesta⁹⁰, viisi – mukaan lukien Kiina ja Venäjä – viidestätoista asemenoiltaan suurimmista valtioista kasvattivat puolustusmenojaan. Lisäksi suurimmat asevientiyrietykset lisäsivät vientiään edellisistä vuosista.⁹¹

Kylmän sodan loppumisen myötä syntyneiden suurten odotusten jälkeistä aseidenriisunnan taantumaa on selitetty etenkin Yhdysvaltojen politiikan muuttumisella ja lisääntyvällä varustautumisella vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen. Tuonaikainen Yhdysvaltain hallinto katsoi varsinkin uusien aseidenriisuntasopimusten lähinnä rajoittavan kansallista puolustusstrategiaa, ja erityisen kielteisesti suhtauduttiin ydinaseisiin. G. W. Bushin hallinnon retoriikassa ydinaseet nostettiin ensimmäistä kertaa sitten kylmän sodan merkittävään ja edelleen kehittämistä vaativaan asemaan. Samaan aikaan Yhdysvallat muun muassa sanoutui irti ABM-sopimuksesta ja suhtautui aikaisempaakin välinpitämättömämmin täydellisen ydinkoekiellon sopimuksen ratifiointiin. Ristiriitaisuutta aiheutti myös niin sanottujen hylkiövaltioiden käsitteen ottaminen politiikan välineeksi. Tällaisessa valikoidussa lähestymistavassa tiettyjen valtioiden (Irak, Iran, Pohjois-Korea) toimet nähtiin tuomittavina, kun taas toisten, pitkälti samankaltaisten haasteiden kanssa painivien valtioiden (Israel, Intia, Pakistan) toimiin ei puututtu.⁹²

Toiveet kansainvälisen aseidenriisunnan etenemisestä kasvoivat jälleen ainakin hetkellisesti vuonna 2008 Yhdysvaltain hallinnon vaihtuessa. Vuonna 2009 Prahassa pitämässään puheessa presidentti Obama vakuuttikin Yhdysvaltain sitoutuvan ydinaseiden täydelliseen riisuntaan⁹³, mikä osoitti selvän pesäeron edelliseen Bushin hallintoon, jonka viralliseen sanastoon aseidenriisunta ei edes kuulunut. Konkreettista sisältöä lupaukseen ei toistaiseksi ole kuitenkaan juurikaan ollut nähtävissä, lukuun ottamatta vuonna 2011 voimaan tullutta Yhdysvaltain ja Venäjän välistä uutta START-sopimusta. Prahan rohkaisevasta retoriikasta huolimatta Obaman hallinnon toimia onkin kuvailtu ennen kaikkea palaamiseksi tasapainoa painottavaan ydinasepolitiikkaan.⁹⁴

Yhdysvaltain ulkopoliittikan lisäksi uuden vuosituhatosen aseidenriisuntaa ovat vaikeuttaneet myös muiden maiden toimet. Esimerkiksi Venäjä ja Kiina toteuttavat uutta varustautumisohjelmaansa, ja Ranska sekä Iso-Britannia pitävät kiinni ydinasevaltiostatuksestaan ja uudistavat ydinaseitaan. Nä-

---

⁹⁰ Asemenojen kokonaiskasvun (hetkelliseen) pysähtymiseen vaikuttaa merkittävästi erityisesti länsimaita koetteleva talouskriisi (SIPRI 2012, 147.)

⁹¹ SIPRI 2012, 147–208.

⁹² Warren 2011, 432–433; Vesa 2008, 49–50.

⁹³ “So today, I state clearly and with conviction America’s commitment to seek the peace and security of a world without nuclear weapons.” (Obama 2009.)

⁹⁴ Warren 2011, 443, 441. Ks. myös Spear 2011.

mä valtiot perustelevat aseohjelmiaan ulkoisen viholliskuvan sijaan modernisaatiolla ja tulevaisuuden epävarmuudella.⁹⁵ Tällä hetkellä kansainvälisen yhteisön huoli lisääntyvästä varustautumisesta koskee edellisten lisäksi erityisesti Pohjois-Korean suorittamia ydinkokeita, Iranin ydinaseohjelmaa sekä Syyrian väitettyä kemiallisten aseiden käyttöä.

Lisäksi aseidenriisuntapolitiikan on uusien päätösten ja sopimusten aikaansaamisen sijasta katsottu tulleen pikemminkin hallintoa eli olemassa olevien sopimusten täytäntöönpanoa. Suuria hallintoorganisaatioita ovat esimerkiksi ydinsulkusopimuksen noudattamista valvova Kansainvälinen atomienenergiajärjestö (IAEA) ja kemiallisten aseiden hävittämisprosessia valvova Kemiallisen aseiden kielto-organisaatio (OPCW). Vaikka muutamien tärkeiden sopimusten täytäntöönpanon ohjaaminen kansainvälisten organisaatioiden pysyviksi työtehtäviksi on sinällään hyvä asia, vaatisi edistys suurimittaisessa aseidenriisunnassa jatkuvasti uusia, vahvoja päätöksiä.⁹⁶ Tämän lisäksi kansainvälisen oikeuden mekanismien kykyä toimia niissä tapauksissa, joissa valtioiden epäillä tai jopa tiedetään rikkovan aseidenriisuntasopimuksia, on kyseenalaistettu. Erityisesti arvostelun kohteena on ollut YK:n turvallisuusneuvosto ja sen heikkous ja hitaus puuttua esimerkiksi Iranin ja Syyrian rikkomuksiin.⁹⁷

Voidaankin kysyä, onko aseidenriisunta onnistunut lainkaan tehtävässään, ja onko se ylipäätään tarpeellista? Ensinnäkin yhdeksi aseidenriisunnan ironioista voidaan lukea se, että sopimukset tai muut saavutukset aseidenriisunnan saralla pikemminkin todentavat saavutettua yhteisymmärrystä ja tasavertaisuutta kuin luovat sitä. Toisin sanoen sopimukset syntyvät yleensä vasta siinä vaiheessa, kun poliittinen ilmapiiri on niin hyvä, ettei itse sopimusta enää todellisuudessa tarvittaisi. Esimerkiksi monia kylmän sodan aikaisia sopimuksia voidaan luonnehtia mieluummin tämän kaltaisiksi todistuksiksi onnistuneesta liennytyksestä kuin todellisiksi läpimurroiksi. Tämän näkökulman mukaan aseidenriisuntasopimuksia voidaan kritisoida pelkiksi symboleiksi ilman todellista vaikutusta.⁹⁸

Toiseksi aseidenriisuntaa on kritisoitu sen vähäisistä todellisista mahdollisuuksista vähentää sodan aikaista inhimillistä kärsimystä ja materiaalisia tuhoja. Aseidenriisunnalla ei nähdä tässä tapauksessa olevan minkäänlaista roolia silloin, kun sitä eniten tarvittaisiin eli sodan puhjetessa, jolloin rauhan aikana solmitut ja noudatetut sopimukset voidaan hyvin nopeasti unohtaa. Kolmanneksi ase-

---

⁹⁵ Vesa 2008, 50.

⁹⁶ Törnudd 2003.

⁹⁷ SIPRI 2012, 353.

⁹⁸ Sheehan 1988, 150–151.

denriisunnan voidaan katsoa toimivan tietyissä tilanteissa jopa itseään ja tavoitteitaan vastaan. Esimerkiksi täydellisen ydinkoekiellon ajatellaan joidenkin kriitikoiden keskuudessa toteutuessaan estävän laajakantoisten ja suurta tuhoa aiheuttavien aseiden kehittämisen pienikantoisemmiksi ja ehkäpä vähemmän tuhoa aiheuttaviksi, kohteeltaan tarkemmiksi aseiksi.⁹⁹

Näiden näkökantojen ja varustelumenojen edelleen jatkuvan kasvun vuoksi aseidenriisunnalla voidaan nähdä olevan hyvin vähän tai ei ollenkaan todellista vaikutusta kansainvälisiin suhteisiin tai rauhanpyrkimyksiin. Toisaalta näistä lähinnä sopimukseen liittyvistä heikkouksistaan huolimatta aseidenriisuntatyön tärkeimmäksi puolustukseksi on katsottu nimenomaan sen välineellinen poliittinen arvo eli aseidenriisuntaneuvottelujen ja hallinnollisten toimien ylläpitämisen kasvattama valtioiden välinen luottamus ja läpinäkyvyys. Tällä tarkoitetaan erityisesti neuvottelujen aikaansaamaa yleisen turvallisuudentunteen lisääntymistä ja epärealististen viholliskuvien ja ulkovaltoja koskevien epäluulojen vähenemistä. Tätä aseidenriisunnan poliittista arvoa voidaan tarkastella sisäpoliittisesti aseidenriisuntatyön aikaansaaman valtioiden sisäisen konsensuksen säilymisen kannalta¹⁰⁰, mutta yleisemmin näkökulmana on ollut vaikutukset koko kansainvälisen yhteisöön. Valtioiden välisen epäluulon ehkäisemistä edesauttavat erityisesti aseidenriisuntaan kuuluvat monipuoliset tietojenvaihto-, valvonta- ja todentamismekanismit sekä erilaiset luottamusta lisäävät toimet.¹⁰¹

Kaiken kaikkiaan aseidenriisunta näyttäisi tällä hetkellä olevan jonkinlaisessa pysähdystilassa, jossa kansainvälinen yhteisö ei näytä edelleenkään pääsevän yhteisymmärrykseen uuden vuosituhannen pyrkimyksistä – puhumattakaan pätevistä keinoista saavuttaa ne. Myös aseidenriisuntaan liitetyt turvallisuusnäkökulma ja humanitaarinen argumentti näyttäisivät olevan jonkinasteisella törmäyskurssilla¹⁰². Näyttäisikin siltä, että vaikka kylmän sodan jälkeiset muutokset uusine turvallisuusuhkineen olisikin ymmärretty, aseidenriisunnan reagointi tilanteeseen on jäänyt vähintään puolitiehen¹⁰³. Uusia keskustelunavauksia on kuitenkin ollut nähtävissä niin valtioiden välisten järjestöjen, kansalaisjärjestöjen kuin myös akateemisen yhteisön¹⁰⁴ taholta. Erilaisista painotuksista huoli-

---

⁹⁹ emt, 151.

¹⁰⁰ Ks. Sheehan 1988, 151–153.

¹⁰¹ Takamaa 1999, 49; Sheehan 1988, 151–153.

¹⁰² Tilannetta kuvaa hyvin vuonna 2002 YK:n järjestämässä aseidenriisuntakonferenssissa esitetyt vaihtoehdot uuden vuosituhannen aseidenriisunta-agendan motoiksi, jotka järjestyksessään olivat ”Keep it real”, ”Keep it ethical” ja lopulta ”Get real”. Ks. DDA 2002, 17.

¹⁰³ Lisäksi yhä enemmän voimavaroja suunnataan uuden ajan asevarusteluksi kutsutun kyberasekilvan aiheuttamien valtioiden infrastruktuuriin kohdistuvien iskujen torjumiseen. Kyberaseiden kehittelyä motivoi erityisesti niiden näkyväisyys ja haittaohjelmien koodaamisen hävittäjiä huomattavasti halvempi hinta ja kansainvälisen kybermaailmaa säätelevän normiston olemattomuus. Ks. tarkemmin esim. Hiltunen 2012.

¹⁰⁴ Ks. esim. Cooper & Mutimer 2011.

matta näitä näyttää yhdistävän näkemys aseidenriisunnan tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta myös muuttuneissa olosuhteissa.

3. SUOMI JA ASEIDENRIISUNTA

3.1. Suomen aseidenriisuntapolitiikka ennen kylmän sodan päättymistä

3.1.1. Varhaiset toimet

Vaikka Suomen aseidenriisuntapolitiikka aktivoitui varsinaisesti vasta 1960-luvulla, on innokkuus kansainvälisen aseidenriisunnan tukemiseen ollut nähtävillä jo tätä aiemmin maan harjoittamassa ulkopoliitikassa. Suomi liittyi jo Kansainliiton aikakaudella useisiin monenvälisiin aseidenriisuntaa edistäviin sopimuksiin¹⁰⁵ sekä osallistui järjestön aseidenriisuntakonferenssiin heti valmisteluvaiheesta alkaen. Lisäksi tältä ajalta on huomioitava Suomea itseään koskevat vuoden 1920 Tarton rauhansopimus, joka sisälsi Suomen asevoimia koskevia alueellisia rajoituksia, sekä vuoden 1922 kansainvälinen sopimus Ahvenanmaan demilitarisoinnista ja neutralisoinnista. Aseidenriisuntatyö ei kuitenkaan tuona aikana kuulunut Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ensisijaisiin välineisiin, vaan turvallisuutta haettiin muilla keinoilla, erityisesti pohjoismaisella puolueettomuussuuntauksella.¹⁰⁶

Myöskään toisen maailmansodan jälkeen Suomi ei pitkään aikaan toiminut aktiivisesti kansainvälisissä aseidenriisuntapyrkimyksissä, mutta sitoutui kuitenkin aseidenriisuntatyötä tukevaan politiikkaan solmimissaan sopimuksissa. Vuonna 1947 solmittu Pariisin rauhansopimus sisälsi jälleen Suomen asevoimia koskevia määrällisiä ja laadullisia rajoituksia sekä vahvisti Ahvenanmaan demilitarisoinnin. Lisäksi se loi oikeudellisen perustan Suomen liittymiselle YK:n jäseneksi¹⁰⁷. Myös vuonna 1948 solmitussa Suomen ja Neuvostoliiton välisessä yya-sopimuksessa Suomi sitoutui velvoitteeseen osallistua kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen nimenomaan YK:n periaatteiden – joihin aseidenriisunta peruskirjan mukaan oleellisesti kuuluu – mukaisesti. Maailmanpoliittisesti jännittyneiden 1940- ja 1950-lukujen aikana pienten valtioiden toimintamahdollisuudet koettiin kuitenkin kokonaisuudessaan hyvin vähäisiksi, ja Suomen ulkopoliitikassa korostui ennen kaikkea pidättyvyys.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Esimerkiksi 1928 solmittu Kellogg-Briand-sopimus, jossa hylättiin sota kansallisen politiikan välikappaleena, sekä 1925 allekirjoitettu Geneven pöytäkirja, joka kieltää tukehduttavien, myrkyllisten tai muiden samankaltaisten kaasujen sekä bakteriologisten keinojen käytön sodassa.

¹⁰⁶ Vesa 1982, 25.

¹⁰⁷ Suomen liittyminen YK:n jäseneksi toteutui suurvaltojen välisten kiistojen vuoksi kuitenkin vasta vuonna 1955 (Vesa 1982, 26).

¹⁰⁸ Vesa 1982, 25–26.

Suomen pidättyväinen linja jatkui myös YK-jäsenyyden ensimmäisinä vuosina 1950-luvun jälkipuoliskolla ja 1960-luvun alussa. Suomi käytti puheenvuoroja harvoin eikä juurikaan tehnyt omia ehdotuksia tai tukenut aktiivisesti muiden esityksiä. Passiivinen linja ilmeni myös yleiskokouksen äänestyksissä pidättäytymisalttiutena erityisesti suurvaltojen välittömiä etuja koskevissa kysymyksissä. Suomen alkuvuosien YK-politiikan tavoitteena voidaankin arvioida olleen ennen kaikkea imagon selventäminen puolueettomana ja pohjoismaiseen ryhmään kuuluvana valtiona. Tällainen varovainen linja herätti tyytymättömyyttä etenkin Neuvostoliitossa, jonka edustajat huomauttivat useasti Suomen liiallisesta passiivisuudesta esimerkiksi aseidenriisuntapolitiikassa.¹⁰⁹

3.1.2. Aseidenriisunta osana aktiivista puolueettomuuspolitiikkaa

Suomen kansainväliseen asemaan ja samalla aseidenriisuntapolitiikkaan alkoi 1960-luvulta lähtien vaikuttaa vahvasti Suomen ulkopolitiikan selkeä aktivoituminen. Tuohon aikaan ulkopolitiikassa kirkastui ajattelutapa, jonka mukaan myös kaukana esiintyvät kriisit saattavat vaikuttaa Suomen asemaan ja turvallisuuteen. Tämä johti näkemykseen rauhasta ja sen edellytysten säilyttämisestä ulkopolitiikan ensisijaisena tavoitteena ja aikaisempaa aloitteellisemmasta puolueettomuudesta keinona saavuttaa tuo tavoite. Eräänlaisena linjan muutosta ennakoivana merkinä pidetään presidentti Kekkonen lokakuussa 1961 YK:n yleiskokouksessa pitämää puhetta, jossa Suomen puolueeton rooli maailmajärjestössä aseteltiin kuuluisin sanoin: ”Näemme itsemme täällä pikemminkin lääkärin kuin tuomarin osassa”.¹¹⁰

Aikaisemmasta suurvaltojen eturistiriitojen ulkopuolella pysyttelevästä passiivisuudesta siirryttiin siis Kekkonen toisella presidenttikaudella ulkopoliittisen johdon virallisestikin nimeämään ”aktiiviseen puolueettomuuspolitiikkaan”, josta tuli Suomelle ennen kaikkea keino osallistua itse kansainväliseen politiikkaan ja pyrkiä pitämään rauhantila vakaana sekä Suomen lähiympäristössä että laajemminkin. Puolueettomuuspolitiikkaa käytännössä harjoittaessaan Suomi pyrki toimimaan tasa-puolisuuden pohjalta ja löytämään eri osapuolten hyväksyttävissä olevia kompromisseja. Suomen puolueettomuuspolitiikan arvioidaankin olleen esimerkiksi Ruotsin noudattamaan politiikkaan verrattuna hyvin pragmaattista ja moralisoivia kannanottoja välttävää.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Kallenautio 2005, 170–171.

¹¹⁰ emt, 174–175.

¹¹¹ emt, 175, 284–286.

Aktiivisen puolueettomuuspolitiikan rinnalla Suomen ulkopolitiikan linjasta käytettiin käsitettä Kekkosen rauhanpolitiikka, jonka yhdeksi merkittävimmistä ulottuvuuksista nähtiin nimenomaan toiminta aseidenriisunnan puolesta. Konkreettisista rauhanpoliittisista aloitteista ensimmäinen ja ehkä näkyvin olikin Kekkosen vuonna 1963 esittämä, leimallisesti suurvaltapoliittista laatua oleva aloite Pohjolan ydinaseettomasta vyöhykkeestä. Aloitetta pidetään yleisesti myös Suomen aseidenriisuntapolitiikan varsinaisena avauksena. Kekkosen aloitetta selittäviä motiiveja on useita, joista yksi on yleinen kansainvälinen kiinnostus uusien ydinaseettomien vyöhykkeiden perustamiseen esimerkiksi Latinalaisen Amerikan ja Balkanin osalta. Lisäksi esityksen vaikuttimiin on luettavissa aloitteen yhdenmukaisuus Neuvostoliiton intressien kanssa sekä edeltävän syksyn Kuuban ohjus-kriisi.¹¹²

Lähiympäristöön kuuluvana aloitteena ajatuksen ydinaseettomasta vyöhykkeestä voidaan kuitenkin tärkeimpänä tulkita heijastavan suoraan Suomen omia turvallisuuspoliittisia intressejä, joita muovasivat erityisesti ydinaseuhka sekä Suomen sijainti Neuvostoliiton strategisesti tärkeiden kohteiden, Kuolan ja Leningradin, lähellä. Vyöhykeajatuksen suora motiivi olikin pitää Pohjola kokonaisuudessaan ydinasestrategioiden aiheuttamien spekulatioiden ja suurvaltojen välisen jännityksen ulkopuolella sekä vahvistaa Pohjolan tasapainotilannetta. Lisäksi aloitteen pyrkimyksenä oli vähentää lännestä Neuvostoliittoon suuntautunutta strategista haastetta ja näin myös estää yya-sopimukseen perustuvien konsultaatiovaatimusten uutta esille tuloa. Tähän liittyy myös tavoite estää Neuvostoliiton mahdollisuudet pyrkiä yya-sopimukseen vedoten sijoittamaan ydinaseita Suomeen.¹¹³

Pohjolan ydinaseetonta vyöhykettä koskeva aloite ja sitä vuonna 1978 seurannut laajennettu esitys Pohjolan asevalvontajärjestelystä pysyivät Suomen ulkopolitiikan asialistalla aina kylmän sodan loppuun saakka¹¹⁴ siitä huolimatta, että niiden todelliset etenemismahdollisuudet olivat verraten huonot. Hankkeet herättivät epäluuloa erityisesti Nato-maissa, joissa Pohjolaa koskevien aloitteiden pelättiin uhkaavan sotilasliiton yhtenäisyyttä. Lisäksi Suomea syytettiin Neuvostoliiton etujen ajamisesta, koska samankaltaisia esityksiä oli aiemmin kuultu myös Moskovan suunnalta¹¹⁵. Näiden vaikeuksien vuoksi Suomen poikkeuksellista sitkeyttä ja pitkäjänteisyyttä Pohjolaa koskevien aloitteiden esillä pitämiseksi on jälkeensä ihmeteltykin. Selityksenä Suomen toiminnalle onkin nähty

¹¹² Vesa 1982, 27; Kallenautio 2005, 153–155, 286–287.

¹¹³ Vesa 1982, 27; Visuri 2006, 194; Kallenautio 2005, 155, 158–159.

¹¹⁴ Alkuperäinen ajatus Pohjolan ydinaseettomasta vyöhykkeestä hylättiin virallisesti vasta vuonna 1991, jolloin Pohjoismaiden ulkoministerit totesivat yhdessä esityksen menettäneen merkityksensä (Blomberg 2011, 73).

¹¹⁵ Neuvostoliitto esitti jo vuonna 1957 Pohjoismaille vetoamisen Pohjolan neutralisoinnista osana tavoitetta muodostaa laajempi neutralisoitu vyöhyke Länsi- ja Itä-Euroopan väliin. Tässä keskustelun ensimmäisessä vaiheessa Suomi vielä pysytteli muiden Pohjoismaiden rinnalla, eikä ryhtynyt varauksetta kannattamaan itäryhmän maiden aloitteesta tehtyjä vyöhykesuunnitelmia. (Ks. tarkemmin Kallenautio 2005, 50–71.)

ennen kaikkea tavoite sinällään toteutukseltaan epätodennäköisillä aloitteilla pitää yllä yleistä rauhaa tukevaa ja Pohjois-Eurooppaa koskevaa turvallisuuspoliittista keskustelua. Erityisen tärkeänä motiivina tähän on pidetty puolueettomuuspolitiikkaan perustuvan turvallisuuspoliittisen aktiivisuuden osoittamista Neuvostoliitolle.¹¹⁶

Pohjolan ydinaseettomuuspyrkimyksen lisäksi ydinaseiden leviämisen estäminen yleisemminkin oli Suomen ensisijaisena kiinnostuksen kohteena sen kylmän sodan aikaisessa aseidenriisuntapolitiikassa. Erityisesti tämä näkyi Suomen vahvassa roolissa vuoden 1968 ydinsulkusopimuksen aikaansaamisessa: lopullinen sopimusteksti muodostui nimenomaan Suomen puheenjohtajalla käydyissä neuvotteluissa. Tämän jälkeenkin Suomi jatkoi pyrkimyksiään lujittaa ydinsulkusopimusjärjestelmää monilla eri foorumeilla. Toimiminen siihen asti merkittävimmän aseidenriisuntasopimuksen ja samalla Euroopan vakauttamisen välineen yhtenä arkkitehtinä antoi Suomelle tilaisuuden korottaa näyttävästi puolueettomuuspolitiikkansa profiilia. Toisena Suomen merkittävänä huomionkohteena ydinaseeriisuntaa koskevissa kysymyksissä voidaan mainita pyrkimys saavuttaa täydellinen ydinkoekiello, johon Suomi pyrki vaikuttamaan sekä diplomaattisin toimin että olemalla mukana kansainvälisen seismologisen valvontakapasiteetin kehittämisessä.¹¹⁷

Suomen aktiiviseen aseidenriisuntapolitiikkaan kuului myös mahdollisimman nopea liittyminen kaikkiin monenvälisiin aseidenriisuntasopimuksiin, joihin liittyminen oli ylipäätään mahdollista. Suomen 1960- ja 1970-luvuilla allekirjoittamiin sopimuksiin kuuluvat muun muassa sopimukset osittaisesta ydinkoekiellosta, ulkoavaruuden ja merenpohjan rauhoittamisesta, biologisten aseiden kieltämisestä ja ympäristösodankäynnin säännöistä. Lisäksi Suomi jatkoi aseidenriisuntaan liittyvien aloitteiden tekemistä ja laajensi aktiivisuuttaan vähitellen myös ydinaseeriisunnan ulkopuolelle. Pitkälle teollistuneena maana Suomi erikoistui varsinkin aseidenriisuntaan liittyviin teknisiin kysymyksiin ja oli mukana aloittamassa esimerkiksi koko maapallon kattavaan seismiseen ydinkoevalvontaan pyrkivää työtä sekä kemiallisten aseiden kiellon valvontaa koskevaa tutkimusprojektia.¹¹⁸

Myös 1980-luvulla Suomen tekemät aseidenriisuntaa koskevat aloitteet liittyivät lähinnä Suomen omiin turvallisuusetiin tai tarjosivat teknisiä ratkaisuja pohjimmiltaan poliittisiin ongelmiin. Pohjolan asevalvonta-ajatuksen lisäksi Suomen erityisen huomion kohteena olivat strategisten risteilyohjusten rajoittaminen ja merellisten luottamusta ja turvallisuutta lisäävien toimien kehittäminen

---

¹¹⁶ Kallenautio 2005, 405–407; Visuri 2006, 196–198.

¹¹⁷ Vesa 1982, 27–28; Kallenautio 2005, 179.

¹¹⁸ Vesa 1982, 30; 40–46.

sekä eräät alueelliset kysymykset¹¹⁹. Teknisistä ratkaisuista erityisesti asevalvontasopimusten todentamiseen liittyvät palvelut jatkoivat nousuaan Suomen aseidenriisuntapolitiikan keskiöön. Sopimusten valvonnan katsottiin sopivan tuolloisessa jännittyneessä kansainvälisessä tilanteessa hyvin puolueettomalle valtiolle: teknisiin kysymyksiin erikoistuminen tarjosi yhteisesti hyödyllisiä palveluja ottamatta kantaa sopimusten varsinaiseen sisältöön. Kansainvälisistä sopimuksista Suomi sitoutui sopimukseen epäinhimillisten aseiden käytön rajoittamisesta sekä etelämantereen rauhoittamisesta vain rauhanomaisiin tarkoituksiin.¹²⁰

Kaiken kaikkiaan aseidenriisunnalla voidaan sanoa olleen erittäin keskeinen osa Suomen ulkopoliittikkaa kylmän sodan aikana. Puolueettomuuspolitiikkaan kuuluva sillanrakentajan rooli sai myös kansainvälistä tunnustusta, joista osoituksena suomalaisille diplomaateille osoitettiin lukuisia luotamustehtäviä kansainvälisissä aseidenriisuntaneuvotteluissa. Idän ja lännen välimaastossa sijainnut Suomi toimi myös isäntänä merkittävässä aseidenriisuntaan liittyvissä neuvotteluissa, esimerkiksi vuoden 1960 SALT-neuvottelujen aloituksessa ja varsinkin vuoden 1975 ETYK-päätöskokouksessa, jonka ilmentämässä liennytyshengessä aseidenriisuntaan painottuvat näkemykset saivat pitkästä ajasta elintilaa^{121, 122}.

Kansainvälisistä aseidenriisuntafoorumeista Suomelle tärkeimpänä näyttäytyi kylmän sodan aikaan YK ja erityisesti sen yleiskokouksen ensimmäinen komitea, jossa Suomi pystyi vuosittain tuomaan esiin kaikki aseidenriisuntaa koskevat näkemyksensä, suosittamaan yhdessä muiden kanssa lukuisia aseidenriisuntaan liittyviä ehdotuksia ja tekemään omia aloitteitaan. Tärkeänä varsinaisena neuvottelufoorumina niin kansainvälisesti kuin Suomenkin toimissa näyttäytyi puolestaan Geneven aseidenriisuntakomitea, jonka toimintaan Suomi tosin osallistui pitkään ilman varsinaista jäsenyyttä. Myös Suomen aktiivisen osallistumisen ETYK:ssa, jossa aseidenriisunnasta ei varsinaisesti neuvoteltukaan, yhtenä tavoitteena oli yleisten myönteisten tulosten mahdollisesti vauhdittama Eurooppaa koskevien aseidenriisuntatoimien lisääntyminen ja jopa erityisen Euroopan aseidenriisuntaohjelman luominen.¹²³

---

¹¹⁹ Näistä erityisesti Itämeren alue sai osakseen huomiota oltuaan pitkään taka-alalla pohjoisten merialueitten ja liittokuntien välisten voima-asetelmien viedessä mielenkiintoa pohjoiseen (Viitasalo 1990, 72).

¹²⁰ Väyrynen 1990, 2; Viitasalo 1990, 67–77; UNODA 2013.

¹²¹ Mielenkiintoisena kuriositeettina mainittakoon, että jopa presidentti Kekkonen kirjasi syyskuussa 1976 päiväkirjaansa haaveensa Suomen yksipuolisesta aseidenriisunnasta, armeijan lakkauttamisesta ja asevelvollisuuden korvaamisesta lyhytaikaisella miliisipalvelulla (Kallentautio 2005, 393).

¹²² Vesa 1982, 26–27; Visuri 2006, 220–221.

¹²³ Vesa 1982, 28–30.

Samalla kun Suomi toimi aktiivisesti kansainvälisillä aseidenriisuntafoorumeilla, myös kotimaassa aseidenriisuntakysymysten painoarvo kasvoi tasaisesti läpi kylmän sodan. Vielä 1960-luvun lopussa ulkoasiainministeriössä aseidenriisuntakenttää seurasi vain yksi virkamies – hänkin muiden tehtäviensä ohella. Tilanne muuttui vuonna 1970, jolloin aseidenriisuntapolitiikan valmistelu- ja suunnittelutyön resursseja lisättiin olennaisesti perustamalla aseidenriisunta-asiain neuvottelukunta¹²⁴. Ulkomministeriön alaisena toimivan neuvotteluelimen tehtävänä oli ennen kaikkea antaa lausuntoja aseidenriisuntaan liittyvissä kysymyksissä, mutta sen toimenkuvaan kuului myös toimia aseidenriisuntatutkimuksen rahoittajana sekä alan tiedotustoiminnan tukijana. Neuvottelukunnan jäsenet edustivat alan asiantuntemusta, eri turvallisuuspoliittisia instituutioita sekä poliittisia puolueita.¹²⁵

1970- ja 1980-luvun vaihteessa myös eduskunta alkoi kiinnostua aiempaa enemmän aseidenriisuntakysymyksistä, ja erityisesti ulkoasianvaliokunnassa alettiin ottaa kantaa aiemmin presidentin, hallituksen ja asiantuntijoiden reviiiriin katsottuihin kilpavarusteluun ja suurvaltojen sotilasstrategiaan liittyviin kysymyksiin. Muutokseen poliitikkojen suhtautumisessa johti ennen kaikkea yleinen kansalaismielipiteen kiinnostus asevarustelua, ydinasekilpailua ja sotilaspolitiikkaa koskeviin kysymyksiin, mikä puolestaan heijasteli yleisen kansainvälispoliittisen tilanteen uudelleenkiristymistä. Suomessa yhä laajempien kansalaispiirien mielenkiintoa aseidenriisuntaan ohjasivat ja vahvistivat erityisesti yleistyvät rauhanliikkeet joukkomarsseineen¹²⁶. Kylmän sodan loppupuolella asevarustelun hillitsemisestä ja sen keinoista keskusteltiin Suomessakin siis laajemmin kuin koskaan aikaisemmin.¹²⁷

3.1.3. Kylmän sodan aikaisen aseidenriisuntapolitiikan perusta

Suomen kylmän sodan aikaista aseidenriisuntapolitiikkaa systemaattisesti analysoineen Unto Vesan mukaan Suomen 1950–1980-luvuilla esittämässä aseidenriisuntaa koskevissa puheenvuoroissa korostuu neljä periaatteellista painotusta. Näitä ovat aseidenriisunnan poliittisen luonteen painottaminen, suurvaltojen yhteisymmärryksen arvostaminen, tärkeimmän neuvotteluelimen työn poliittinen tukeminen ja joukkotuhooaseisiin kohdistuvien rajoitusten ja kieltojen ensisijaisuuden painottaminen.¹²⁸

¹²⁴ Vuodesta 1975 lähtien aseidenriisunnan neuvottelukunta ARNEK.

¹²⁵ Suomi 2011, 20; Vesa 1982, 31, 169.

¹²⁶ Esimerkkinä näistä voidaan mainita lokakuun lopussa 1983 YK:n aseidenriisuntaviikoilla 80 paikkakunnalla järjestetyt rauhanmarssit, joihin osallistui jopa 200 000 suomalaista (Kallenautio 2005, 401).

¹²⁷ Kallenautio 2005, 412–413.

¹²⁸ Vesa 1987, 223.

Suomen aseidenriisuntapolitiikan huomattavana piirteenä ja jopa premissinä ollut poliittisen luonteen painottaminen liittyi aseidenriisunnan käsittämiseen ensisijaisesti poliittisena eikä esimerkiksi moraalisenä kysymyksenä. Tässä mielessä Suomen käsitys politiikasta ja moraalista erillisinä alueina noudatti realistisen koulukunnan perinnettä. Poliittisuutta painottava konseptio sai monia ilmenismuotoja Suomen kylmän sodan aikaisessa aseidenriisuntapolitiikassa. Ensinnäkin Suomi katsoi neuvottelujen jo itsessään lisäävän vakautta ja turvallisuutta, vaikka varsinaisessa aseidenriisunnassa ei edistytäkään. Näitä poliittisia sivutarkoituksia ei suinkaan nähty paheksuttavana, vaan luonnollisena ja osittain myönteisenäkin ilmiönä. Suomen osallistumiseen liittyikin aseidenriisunnan edistämisen päätavoitteen lisäksi esimerkiksi pyrkimyksiä imagon rakentamiseen ja kansainväliseen poliittiseen vuoropuheluun vaikuttamiseen.¹²⁹

Poliittisen aspektin korostaminen näkyi kuitenkin ennen kaikkea siinä, että aseidenriisunta-aloitteiden ja -toimien toteutettavuutta arvioitiin pääasiallisesti sen mukaan, missä määrin niiden ennakoitiin saavan etenemisen kannalta merkittävien valtioiden tuen. Näin tämä aseidenriisuntapolitiikan käsitteellinen lähtökohta yhdistyi vahvasti toiseen painotukseen eli näkemykseen aseidenriisunnan ja liennytyksen vahvasta vuorovaikutuksesta ja siitä, että aseidenriisunta voi olennaisesti edetä vain Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton yhteisymmärryksen pohjalta. Dialogin jatkumisella ja jokaisella aseidenriisunnan osasaavutuksella, oli kyseessä suurvaltojen kahdenvälinen sopimus strategisten aseiden rajoittamisesta tai yhteisymmärryksen saavuttaminen jostakin monenvälisen sopimuksen ratkaisumallista, nähtiin olevan myönteinen vaikutus kansainväliseen ilmapiiriin ja sen myötä myös Suomen omiin turvallisuusetuihin.¹³⁰

Kolmantena painotuksena Suomen puheenvuoroissa toistui tärkeimmän varsinaisen neuvotteluelimen eli Geneven aseidenriisuntakomitean työn poliittinen tukeminen. Vaikka Suomi ei pitänytkaan niin sanottuja koneistoratkaisuja ensisijaisena tekijänä aseidenriisunnan kehityksen kannalta, korosti Suomi silti johdonmukaisesti CD:n asemaa neuvotteluprosesseissa. CD:n lisäksi Suomi toisti tuensa myös YK:lle tärkeimpänä keskustelufoorumina.¹³¹ CD:n ja YK:n tukemista voidaan selittää Suomen asemalla teollistuneena pienvaltiona, jolle monenvälisten järjestöjen toiminta-areena on perinteisesti ollut suhteellisesti merkittävämpi kuin suurvalloille, joiden painotuksissa kahdenvälinen diplomatia on usein ollut monenvälistä voimakkaampi. Näiden järjestöjen voidaan katsoa myös

---

¹²⁹ Vesa 1987, 212–213.

¹³⁰ emt, 213; Vesa 1982, 31–32.

¹³¹ Vesa 1987, 223; Vesa 1982, 50–53.

edustavan kollektiivista turvallisuutta ja diplomatian suosimista, joilla on sotilaallisen voimapolitiikan vastakeinona erityistä merkitystä pienvaltioille.¹³²

Tämä niin sanottu pienvaltiorealismi liittyy myös viimeiseen Suomen aseidenriisuntapolitiikassaan painottamaan tekijään eli joukkotuhoaseisiin ja niihin kohdistuvien rajoitusten ja kieltojen ensisijaisuuteen. Ydinaseisiin liittyvien pyrkimysten katsottiin kylmän sodan aikana olleen yksi tärkeimmistä pienvaltioiden keinoista vastata strategisesta ympäristöstä nouseviin paineisiin. Suomen puheenvuoroissa korostui pienten valtioiden rooli sekä muistuttaa ydinasevaltoja niiden erityisestä vastuusta että sanoutua omassa politiikassaan irti kaikesta sellaisesta toiminnasta, joka voisi aiheuttaa jännityksen kiristymistä ja samalla nostaa ydinpelotteen uhkaa. Suomen oma toiminta aseidenriisunnassa saikin painavimmat ilmaisunsa juuri ydinasekysymyksiin liittyvinä aloitteina ja projekteina.¹³³

Teemallisten painotusten lisäksi Suomen aseidenriisuntafoorumeilla kylmän sodan aikaan esitettyjä puheenvuoroja luonnehti huomattava tyytyväisyys neuvotteluihin ja niissä saavutettuihin sopimuksiin. Kannanotoissa ilmaistiin luottamusta niin sanottuun pienten askelten politiikkaan ja uskoa tulevaisuuden mahdollisuuksiin hillitä asevarustelua¹³⁴. Suomi esitti puheenvuoroissaan mieluummin jopa ylioptimistisiä arvioita aseidenriisunnan kehityksestä kuin ilmaisi pettymystä tai etsi syyllisiä edistymisen hitauteen. Lisäksi esillä pidettiin Suomen näkemyksen mukaista neuvotteluiden perimmäistä tavoitetta eli pyrkimystä yleisen ja täydellisen aseidenriisunnan toteutumiseen.¹³⁵

Suomen kylmän sodan aikaisen kiinnostuksen aseidenriisuntaan on kokonaisuudessaan tulkittu olevan hyvin luonnollinen ilmiö, joka perustui siis ennen kaikkea Suomen asemaan pienenä ja sotilasliittoihin kuulumattomana maana. Tämän aseman katsottiin olevan periaatteessa sama kuin YK:n jäsenistön valtaenemmistöllä, joiden turvallisuudelle aseidenriisunnan oletettavasti aikaansaama kansainvälisen jännityksen lientyminen nähtiin erityisen merkittävänä. Suomen näkemyksen mukaan nimenomaan aseidenriisunta oli hyvin keskeinen, jopa välttämätön, osa pyrkimystä kohti rationaalisempaa ja rauhanomaisempaa kansainvälistä järjestystä. Näin aseidenriisunnan edistämisen

---

¹³² Väyrynen 1988, 49–52.

¹³³ emt, 69–70; 109; Vesa 1987, 211, 215.

¹³⁴ Tosin aseidenriisuntaneuvottelujen ajaututtua vaikeuksiin ja kansainvälisen tilanteen jälleen kiristyttyä 1970-luvun lopussa myös Suomen arvioihin ilmaantui hetkeksi synkempiä sävyjä. Pitkän aikavälin tarkastelussa kylmän sodan aikaisia Suomen kannanottoja leimasi kuitenkin optimismi. (Vesa 1987, 223–224.)

¹³⁵ Vesa 1987, 223–224; Vesa 1982, 33.

voidaan sanoa olleen Suomelle ennen kaikkea turvallisuuspoliittisesti motivoitunutta ulkopoliittik-
kaa.¹³⁶

Ulkopoliittikan osa-alueena aseidenriisunta edusti luonnollisesti Suomen yleistä ulkopoliittista lin-
jaa, aktiivista puolueettomuuspolitiikkaa. Huomattavaa on, että juuri aseidenriisunnassa tuo käsit-
teellinen linja sai reaalisen, konkreettisen sisällön, jonka arvioitiin sopivan hyvin ”lääkäriin” rooliin.
Toisaalta puolueettomuuspolitiikkaa harjoittavana maana Suomella oli myös sitoutuneita valtioita
paremmat edellytykset toimia sovittelijoina aseidenriisunnassa. Suomen työtä aseidenriisunnan puo-
lesta luonnehdittiinkin toiminnaksi, ”jossa sen omat kansalliset turvallisuusedut yhtyvät kansainvä-
lisen yhteisön etuihin”.¹³⁷

Vaikka nimenomaan aseidenriisuntapolitiikka näyttäytyi Suomelle kylmän sodan aikana ensiarvoi-
sen tärkeänä, on kuitenkin huomattava Suomen tapa korostaa samaan aikaan myös muiden rauhaa
lujittavien toimien tärkeyttä. Suomi tuki esimerkiksi pyrkimyksiä voiman käytön kieltämiseen kan-
sainvälisissä suhteissa, osallistui YK:n rauhanturvaamistoimintaan sekä materiaalisesti että joukkoja
luovuttamalla sekä painotti yleisen kansainvälisen oikeuden kehittämistä. Lisäksi Suomi katsoi jo
kylmän sodan aikana aseidenriisunnan ja kehityksen kuuluvan läheisesti yhteen. Suomi tuki varsin-
kin YK:n piirissä esimerkiksi pyrkimyksiä uuden kansainvälisen taloudellisen järjestyksen edistä-
miseksi ja oli mukana selvittämässä toimia, joiden tarkoituksena oli vapauttaa asevarustelun voima-
varoja taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen.¹³⁸

Näin Suomen kylmän sodan aikaista aseidenriisuntapolitiikkaa voidaan tarkastella omien turvalli-
suuspoliittisten motiivien lisäksi myös toisesta – tosin huomattavasti vähemmän analyysissä esiin-
tyneestä – näkökulmasta koskien välitöntä lähiympäristöä laajempaa globaalista ulottuvuutta. Osmo
Apunen on nimennyt nämä kaksi Suomen aseidenriisuntapolitiikan lähestymistapaa huomiota herät-
tävästi kansallisen edun tavoittelijoiksi eli *intressimiehiksi* sekä ihmiskunnan etua ajaviksi *maail-
manparantajiksi*. Hänen mukaansa myös keskustelu Suomen kylmän sodan aikaisesta aseidenrii-
suntapolitiikasta urautui nimenomaan näiden kahden näkökulman väliseksi taisteluksi, jolloin kes-
kustelua käytiin ajoittain jopa siinä hengessä, että Suomen noudattamassa politiikassa on tilaa vain

---

¹³⁶ Vesa 1987, 212; Vesa 1982, 31.

¹³⁷ Vesa 1987, 212.

¹³⁸ emt, 32–33.

toiselle näistä näkemyksistä. Aseidenriisuntanäkemyksen eroavaisuuksien voidaankin katsoa aiheuttaneen jännitystä erityisesti rauhanliikkeen ja rauhantutkijoiden sekä diplomaattien välille.¹³⁹

Yksinkertaistaen nämä eriävät näkökulmat voidaan luokitella aatteelliseksi ja poliittiseksi aseidenriisunnaksi: aatteellisuudessa on kysymys päämäärästä, kun taas poliittinen aseidenriisunta toimii keinona muiden valtion päämäärien toteuttamiseksi. Näiden näkökulmien jyrkkää erillään pitämistä on myös kritisoitu, ja muun muassa Pertti Joenniemi¹⁴⁰ on pitänyt erottelua keinotekoisena. Aatteellisen ja poliittisen aseidenriisunnan tai ”intressimiesten ja rauhanliikkeen” välillä olikin löydettävissä useita yhtymäkohtia etenkin sellaisissa aseidenriisuntatoimenpiteissä, jotka kohdistuivat Suomen välittömään lähiympäristöön. Erityisesti tämä koski ydinaseeriisuntaa, johon liittyvissä pyrkimyksissä aseidenriisunnan lähtökohtiin eri tavalla suhtautuvien ryhmien välinen yhteistyö oli mahdollista ja mielekästäkin. Tavanomaisia aseita koskevien toimenpiteiden kohdalla kotimaisissa näkökantoissa saattoi esiintyä puolestaan tuntuviakin eroja.¹⁴¹

Vesan¹⁴² mukaan rauhanliikkeen kylmän sodan aikaisten tavoitteiden voidaankin sanoa ainakin pääpiirteittäin olleen Suomen virallista politiikkaa tukevia. Suomen ulospäin näyttäytyvää yhtenäisyyttä aseidenriisuntatyössä ja useimpien kansallisten osapuolten tukea kansainvälisiin sopimuksiin liittymisessä voidaankin oletettavasti selittää sillä, että kylmän sodan aikainen aseidenriisunta painottui nimenomaan ydinaseeriisuntaan tavanomaisten aseiden jäädessä kiireellisemmiksi koettujen asioiden varjoon¹⁴³. Näkökantojen väliset erot eivät välttämättä saaneet mahdollisuutta näyttäytyä kovinkaan rajuina, koska niiden pääasiallisena kohteena olleet tavanomaiset aseet eivät olleet kylmän sodan asialistalla kovinkaan ajankohtaisia. Ehkäpä juuri tämän vuoksi Suomen kansainvälisessä aseidenriisunnassa osoittama mallikäyttäytyminen oli mahdollista¹⁴⁴.

---

¹³⁹ Apunen 1978, 169–170.

¹⁴⁰ Joenniemi 1972, 165.

¹⁴¹ Apunen 1978, 174.

¹⁴² Vesa 1987, 225.

¹⁴³ Ks. luku 2.2.2.

¹⁴⁴ Huom. Kirjoittajan oma näkemys.

3.2. Suomen aseidenriisuntatoimet kylmän sodan päättymisen jälkeen

Kylmän sodan jälkeisistä kansainvälisistä aseidenriisuntasopimuksista Suomi liittyi ensimmäisten joukossa kemiallisen aseiden kieltosopimukseen vuonna 1993 ja täydelliseen ydinkieltosopimukseen 1996 sekä hieman muita myöhemmin myös Avoin taivas -sopimukseen 2002¹⁴⁵. Lisäksi Suomi on 1990- ja 2000-lukujen kuluessa sitoutunut joukkoon eräitä tavanomaisia aseita koskevaan eli niin kutsutun likaisten aseiden sopimukseen kuuluvia pöytäkirjoja. Vuonna 2012 Suomi liittyi myös henkilömiinat kieltävään Ottawan sopimukseen, tosin poikkeuksellisen pitkän ja kiivaan väittelyn jälkeen¹⁴⁶. Viimeisimpänä osoituksena aseidenriisuntaan sitoutumisesta Suomi allekirjoitti kesäkuussa 2013 kansainvälisen asekauppasopimuksen.¹⁴⁷

Toisaalta Suomi on myös jäänyt joidenkin kansainvälisten aseidenriisuntasopimusten ulkopuolelle, näistä huomattavimpina tavanomaista aseistusta Euroopassa säätelevä TAE-sopimus ja rypäleaset kieltävä Oslon sopimus. TAE-sopimukseen liittymistä on pidetty ongelmallisena erityisesti Suomen alueellisen puolustuksen kannalta, koska sopimukseen kuuluva tiedonvaihtovelvollisuus paljastaisi Suomen liikekannallepanojärjestelmän. Myös Oslon sopimuksen ulkopuolelle jättäytymistä on perusteltu Suomen puolustusjärjestelmällä, jossa rypäleaseilla nähdään olevan merkittävä rooli.¹⁴⁸ Monenvälisen sopimusten ulkopuolelle jääminen edustaa selkeää muutosta kylmän sodan aikaiseen ”mallikäyttäytymiseen”, jonka mukaisesti Suomi liittyi nopeasti kaikkiin sille avoinna oleviin monenvälisiin sopimuksiin.

Suomen aikaisempaa passiivisempi aseidenriisuntapolitiikka onkin saanut osakseen kritiikkiä erityisesti kansalaisjärjestöiltä. Arvostelua ovat herättäneet etenkin viivyttely humanitaarisina aseidenriisuntasopimuksina pidettyjen Ottawan ja Oslon sopimusten kohdalla sekä suomalaisyritysten asevientä niin sanotun harmaan listan maihin¹⁴⁹. Voidaankin arvioida, ettei aseidenriisuntatyön edistäminen itsenäisenä teemana ole säilyttänyt kylmän sodan aikaista painoarvoaan Suomen ulkopoliitikassa, jossa globaaleina kärkihankkeina ovat viime vuosina korostuneet erityisesti rauhanvälitystyö,

---

¹⁴⁵ Suomen liittymistä Avoin taivas -sopimukseen edelsi erityisesti Ahvenanmaalla käyty keskustelu siitä, onko Suomen jäsenyys sopusoinnussa Ahvenanmaan demilitarisoidun aseman kanssa (UM 2002).

¹⁴⁶ Tarkemmin Ottawan sopimukseen liittymisestä käydystä keskustelusta Suomessa, ks. Kylä-Harakka 2006 ja Koivula 2004.

¹⁴⁷ UNODA 2013.

¹⁴⁸ Lodenius 2008, 88; Forsberg & Vogt 2003, 243; Koivula 2004, 177; UM 2011.

¹⁴⁹ Asevientikysymykset nousivat pinnalle jälleen keväällä 2013 SaferGlobe Finlandin julkaistessa Suomen asevientä vuonna 2011 koskevan raporttinsa (SaferGlobe Finland 2013). Huomiota herätti erityisesti tieto Suomen aseviennistä epävakana pidettyyn Bahrainiin juuri ennen niin kutsutun arabikevään mielenosoitusten alkamista.

kansainvälinen kriisinhallinta ja naisten asema. Nämä teemat toistuvat myös eduskuntapuolueiden vaaliohjelmissa, joissa aseidenriisuntaa ei juurikaan mainita¹⁵⁰. Tästä huolimatta aseidenriisunta-temaa pidetään edelleen toistuvasti esillä erityisesti Suomen YK-politiikassa, ja aseidenriisuntatyön painottaminen sai osansa myös Suomen kampanjassa nousta turvallisuusneuvostoon kaudelle 2013–2014. Suomen oli tarkoitus myös toimia isäntämaana Lähi-idän ydinaseetonta vyöhykettä käsittelevässä konferenssissa loppuvuodesta 2012. Konferenssin peruuntumisesta huolimatta Suomi jatkaa edelleen hankkeen vetäjämaana.

On huomioitava, että jäsenyys EU:ssa on osaltaan tuonut joitakin uusia ulottuvuuksia Suomen harjoittamaan aseidenriisuntapolitiikkaan. Aseidenriisuntakysymykset ovat kuuluneet unionin asialistalle vuodesta 1992, jolloin sovittiin yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. EU-maat ovat pyrkineet löytämään yhteisen linjan esimerkiksi YK:ssa, jossa EU:n puheenjohtajamaa pitää puheenvuorot yleensä nimenomaan unionin nimissä. Aseidenriisuntateemoista EU keskittyi 1990-luvulla erityisesti kemiallisten ja biologisten aseiden valvontakysymyksiin ja rahoitti kemiallisten aseiden tuhoamisohjelmia. 2000-luvulla unionin huomio on puolestaan kiinnittynyt erityisesti pienasekysymyksiin. Näiden lisäksi jäsenmaat ovat onnistuneet sopimaan unionin joukkotuhoojaseiden leviämisen vastaisesta strategiasta.¹⁵¹

Tästä huolimatta aseidenriisunnan ei voida katsoa saavuttaneen olennaista roolia EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Tämä näkyy myös uusimmassa Lissabonin perussopimuksessa, jossa aseidenriisuntaa ei mainita varsinaisena tavoitteena. Erityisesti yhteisten aseidenriisuntatavoitteiden heikkous näyttää unionin yhteisen ydinaseidenriisuntapolitiikan puuttumisena, jonka voidaan katsoa johtuvan pitkälti Ranskan ja Iso-Britannian omista ydinaseista. Monissa YK-äänestyksissä EU:n ydinasemaat nousevatkin Yhdysvaltojen rinnalle muiden jäsenmaiden äänestäessä eri tavalla. Puolustuspolitiikkaan ja näin myös asevarusteluun liittyvät kysymykset kuuluvat siis joistakin yhteisistä kannoista huolimatta edelleen kansalliseen päätöksentekoon, jonka vuoksi jäsenmaiden kansalliset puolustusratkaisut ovatkin keskenään hyvin erityyppiset.¹⁵²

Myös Suomi on omalla aseidenriisuntapolitiikallaan poikennut muiden EU-maiden toteuttamasta politiikasta. Ehkäpä selkein unionin yleisestä linjasta poikkeaminen nähtiin juuri henkilömiinakyksymyksessä, jossa Suomi ainoana EU-maana jättäytyi pitkäksi aikaa sopimuksen ulkopuolelle. Mie-

---

¹⁵⁰ Ks. esim. Koskimies 2007.

¹⁵¹ Lodenius 2008, 87–88.

¹⁵² Ellisaari 2008, 102; Lodenius 2008, 87–88.

lenkiintoisesti myös Suomen ja läheisen naapurimaan Ruotsin suhtautuminen ydinaseriisuntaan liittyviin kysymyksiin on eronnut toisistaan. Tämä on näkynyt esimerkiksi Suomen varovaisena suhtautumisena Ruotsin vahvasti YK:ssa tukemaan New Agenda Coalition -aloitteeseen, jonka tavoitteena on uusien ydinaseriisuntaneuvotteluiden käynnistäminen ja lopullisen ydinaseriisunnan aikatauluttaminen. Toisaalta Suomi oli tämän vastapainona voimakkaasti mukana ajamassa esimerkiksi kansainvälistä asekauppasopimusta.¹⁵³

Aseidenriisuntaa käsittelevistä kansainvälisistä foorumeista Suomi on osallistunut pitkälti samojen organisaatioiden työhön kuin kylmän sodan ajanakin. Tärkeimmät näistä vaikuttavat yhä edelleen olevan YK ja erityisesti sen yleiskokouksen ensimmäinen komitea (The Disarmament and International Security Committee) sekä CD, jonka täysivaltaiseksi jäseneksi Suomi hyväksyttiin vuonna 1997. Kotimaassa aseidenriisuntatyön organisointia ja valvontaa järjestää ulkoministeriön poliittisen osaston asevalvonnan yksikkö¹⁵⁴. Aseidenriisuntaan liittyvät viranomaistehtävät on puolestaan jaettu lähinnä ulkoasiainministeriölle (aseiden vientiluvat ja -valvonta), puolustusministeriölle (puolustusmateriaalien vientiluvat ja -valvonta), sekä joillekin erillisille laitoksille, joista esimerkkinä mainittakoon vuonna 1994 perustettu Kemiällisen aseiden kielto- ja valvontainstituutti VERIFIN¹⁵⁵.

3.3. Suomen ulkopoliittika uudessa toimintaympäristössä

Samoin kuin yleisen kansainvälisen toimintaympäristön, myös Suomen ulkopoliittikan perustan on katsottu muuttuneen kylmän sodan jälkeen. Suomen riippumattomuutta kansainvälistä asemaa korostanut puolueettomuuspolitiikka ja siihen olennaisesti kuulunut, erityisesti Neuvostoliitto-suhteen dominoima rauhanpoliittinen ulottuvuus sillanrakentajan rooleineen ajautuivat murrokseen niiden perustana toimineen turvallisuusympäristön muuttuessa. Samalla kansalliseen realismiin kuuluneiden valtiosuvereniteetin ja muiden maiden asioihin puuttumattomuuden rinnalle nousi vaihtoehtoisia ja kriittisiäkin näkökulmia. Suomen ulkopoliittikan kylmän sodan päättymisen jälkeistä muutosta onkin luonnehdittu muun muassa lännettymiseksi, eurooppalaistumiseksi, yhteisöllistymiseksi sekä siirtymiseksi puolueettomuudesta sitoutumiseen.¹⁵⁶ Näistä termeistä huolimatta – tai juuri niiden moninaisuuden johdosta – Suomen ulkopoliittikan ei ole enää kylmän sodan päättymisen jälkeen

---

¹⁵³ Lodenius 2008, 88–89.

¹⁵⁴ Yksikölle määrättyistä tehtävistä, ks. UM 2012b.

¹⁵⁵ Ks. VERIFIN 2005.

¹⁵⁶ Vogt 2012, 295; Huru 1993b, 170.

voitu kuvata noudattavan yhtä tiettyä oppia tai linjaa¹⁵⁷. Ulkopoliitiikan mystiikan muusta politiikasta erillisenä alueena ja sitä ohjaavan yhden totuuden ajan onkin katsottu hälvenneen¹⁵⁸.

Yksi suurimmista Suomenkin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan ja tämän myötä aseidenriisuntapolitiikkaan vaikuttaneista tekijöistä on ollut kylmän sodan jälkeiseen toimintaympäristöön olennaisesti kuuluva uusi turvallisuuskäsitys, joka on laajentunut koskemaan suurvaltapolitiittisten ja ydinaseuhkaa koskevien kysymysten lisäksi moniulotteisempia, ei-sotilaallisia uhkakuvia¹⁵⁹. Turvallisuuskäsityksen laajentumisen myötä globaalien kysymysten rooli ulkopoliitikassa on kasvanut, minkä vuoksi ulkopoliittiseen sanastoon ovat perinteisen kansallisen edun käsitteen lisäksi nousseet entistä enemmän muun muassa globaalihallinta, keskinäisriippuvuus ja jopa ulkopoliitiikan etiikka¹⁶⁰. Laajentuneen ulkopoliitiikan perustana näyttäisi olevan vahva sitoutuminen kansainväliseen oikeusjärjestykseen, jota ei muuttuneissa olosuhteissa tulkita perinteiseen tapaan ainoastaan suvereenien valtioiden välisenä vaan myös yksilötason ihmisoikeuksia toteuttavana mekanismina.¹⁶¹

Nimenomaan yleismaailmallisista ihmisoikeuksista ja niiden kunnioituksen vaatimisesta on Johanssonin¹⁶² mukaan muodostunut olennainen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kylmän sodan jälkeen. Muutoksen takana voidaan nähdä näkökulmaa vaihtaen sekä mahdollisuus, pakko että oma halu, joista kahtena ensimmäisenä tarkentuvat Neuvostoliiton ja samalla vaihtoehdottomaksi koetun puolueettomuuden linjan hajoaminen sekä Suomen liittyminen Euroopan unioniin myös arvoyhteisötasolla. Yllättäen jopa tärkeimpänä muutostekijänä Johansson näkee kuitenkin ulkosuhteita hoitaneiden ministereiden selvän tahdon ottaa ihmisoikeudet – ja samalla globaalipolitiikka¹⁶³ yleisemminkin – osaksi suomalaista ulkopoliitiikkaa.¹⁶⁴ Yksittäisistä henkilöistä nostetaan usein esille Tarja Halonen ja Erkki Tuomioja, joiden ulkoministerikausina Suomen nähdään ottaneen aikaisempaa aktiivisemmän roolin globaalipolitiikassa. Heistä erityisesti Halonen on painottanut esi-

---

¹⁵⁷ On toki huomattava, että tällä hetkellä irrallisilta ja kriittisissä puheenvuoroissa linjattomiltakin vaikuttavat ulkopoliittiset ratkaisut voivat jälkeinpäin muodostua tutkijoiden silmissä tietyksi ulkopoliittiseksi opiksi. Jyrki Käkösen (1993, 28–29) mukaan teleologisella selittämällä ja suurten linjojen löytämisellä on pitkä historia Suomen ulkopoliitiikan jälkikäteisessä rekonstruoimisessa, jossa historia näyttäytyy suoritettujen valintojen kanssa yhteen sovittamattomien linjojen karsimisen jälkeen hyvin selkeänä ja johdonmukaisena. Ks. myös Aaltola 2003, 35 sekä Hakovirta 2002, 178–181.

¹⁵⁸ Ks. esim. Harle 2005.

¹⁵⁹ Ks. esim. Raitasalo & Sipilä 2007 ja Laitinen 1999.

¹⁶⁰ Yhtenä esimerkkinä tästä on ulkoministeriön rahoittama ja Jyväskylän yliopiston vuonna 2004–2005 toteuttama tutkimushanke *Kansallinen etu ja moraali. Ulkopoliitiikan etiikan filosofisia ja teoreettisia ongelmia*. Ks. Sihvola 2005.

¹⁶¹ Sihvola 2006, 7.

¹⁶² Johansson 1997.

¹⁶³ Globaalipolitiikan tarkemmasta käsitteestä ja sisällöstä ks. esim. Hakovirta 1993.

¹⁶⁴ Lodenius 2008, 86; Johansson 1997.

merkiksi rauhan- ja kehitysmaa-aktivismiin olevan selkeän arvoperustansa lisäksi korvaamaton osa ulkopoliittikan keskiössä olevaa turvallisuuspolitiikkaa.¹⁶⁵

Turvallisuussuhkien luonteen muuttuminen ei toki kokonaan ole poistanut perinteisen turvallisuuspolitiikan merkitystä; Suomessa esimerkiksi yleisestä asevelvollisuudesta ja aluepuolustusperiaatteesta pidetään tiukasti kiinni verrattuna moneen muuhun Euroopan maahan. Yhä enemmän globaalikysymyksiin keskittyvää ulkopoliittista johtoa on myös arvosteltu kansallisen edun ja perinteisen valtopoliittikan realiteettien unohtamisesta. Esimerkiksi Haukkala¹⁶⁶ on kritisoinut Suomea varsinaisen ulkopoliittikan puutteesta ja tyytymisestä pelkästään ulkosuhteiden hallinnoimiseen ja ”tuloksetaan vaatimattomien globaaliprojektien kanssa puuhasteluun”. Hänen mukaansa kansainvälisen politiikan globalisaation korostamisesta ollaankin jälleen siirtymässä kohti huomattavasti kilpailullisempaa moninapaisuutta, mikä siis edellyttäisi myös Suomelta paluuta perinteiseen, suoria kahdenvälisiä suhteita painottavaan ulkopoliittikkaan.¹⁶⁷

Globalipoliittikka näyttäisi sen tosiasiallista painavuutta kuvaavien arvioiden eroista huolimatta joka tapauksessa nousseen nykyisellään pysyväksi osaksi suomalaista uuden turvallisuusjärjestyksen ulkopoliittikkaa tai ainakin sitä koskevaa diskurssia¹⁶⁸. Tämä pakottaa myös ensisijaisesti kansallista etua ajavat realistit ottamaan huomioon yhä keskeisempään rooliin nousevat globaalit kysymykset ja tukevan esittämiään kantoja myös yleismaailmallisilla argumenteilla. Sihvola¹⁶⁹ kuvaa tätä muutosta siirtymiseksi Paasikiven-Kekkosen paikallisesta, lokalistisesta realismista nykyisen ulkopoliittisen johdon edustamaan *globalistiseen realismiin*, jossa ajatus globaalista hyvästä ja kansallisesta edusta jollakin tasolla yhdistyvät. Varsinaista irtisanoutumista kansallisen edun ensisijaisuudesta ei Suomessa kuitenkaan voida katsoa tapahtuneen, vaan myös globaalien kysymysten tärkeyttä puolustetaan usein nimenomaan kansallisen edun kautta. Näin Suomen globalipoliittikka voidaan nähdä pikemminkin muulle ulkopoliittikalle alisteisena aspektina kuin itsenäisenä muun politiikan määrittäjänä.¹⁷⁰

---

¹⁶⁵ Lodenius 2008, 86; Möttölä 2005; Harle 2005.

¹⁶⁶ Haukkala 2011.

¹⁶⁷ Sihvola 2006, 7; Sihvola 2005, 3; Haukkala 2011.

¹⁶⁸ Esimerkiksi Hakovirran 1990-luvun alussa esittämän arvion mukaan Suomi voitiin erillisten kansallisten etujen ajamisesta huolimatta ”epäilyksittä sijoittaa niiden valtioiden joukkoon, joiden politiikassa aitojen globalien [sic] vaikuttimien kehitysprosessi on pisimmällä” (Hakovirta 1993, 295).

¹⁶⁹ Sihvola 2006, 12.

¹⁷⁰ emt, 12; Hakovirta 1993, 295.

Myöskään Suomen päätöstä liittyä humanitaarisilta tavoitteiltaan kansainvälisesti ainutlaatuisena pidettyyn Ottawan sopimukseen¹⁷¹ ei Kylä-Harakan¹⁷² mukaan tehty aikaisempaa kosmopoliittisemmän ajattelun vuoksi, vaan miinoista käyty keskustelu nojasi edelleen pääasiassa realistiseen perintöön korostaessaan ennen kaikkea kansalaisten turvallisuuden säilymistä, miinojen korvattavuutta ja ulkopoliittikan uskottavuutta. Suomalaisen ulkopoliittikan onkin kokonaisuudessaan arvioitu perustuvan suurelta osin edelleen kylmän sodan aikaisiin ajattelurakenteisiin erityisesti turvallisuusdiskurssin osalta. Tämä sotilaallista voimaa tärkeimpänä kansainvälisen politiikan alueena pitävä ajattelutapa korostaa Harlen¹⁷³ mukaan passiivista sopeutumista meistä riippumattomien uhkatekijöiden muutoksiin ja estää näin Suomea muodostamasta vahvaa ulkopoliittista visiota, joka ottaisi tarpeeksi voimakkaasti huomioon myös kansainvälisen yhteisön ja yhteistyön mahdollisuudet.

Ulkopoliittisen ajattelun jatkumoa voidaan luonnehtia myös käyttämällä apuna moraalisen ja pragmaattisen ulkopoliittikan välistä jaottelua, jossa Suomea voidaan edelleen pitää selkeänä esimerkkinä jälkimmäisestä¹⁷⁴. Vogtin¹⁷⁵ mukaan Suomen ulkopoliittisia lausumia leimaa edelleen varovaisuus ja pyrkimys näyttäytyä mahdollisimman neutraalina esimerkiksi valtioiden välisissä kiistoissa, minkä vuoksi retoriikkamme sisältää varsin vähän moraalista paatosta. Tällaista ”puolueettomuudella ratsastamista” on kritisoitukin, ja esimerkiksi Joenniemi¹⁷⁶ katsoo sen olevan yksi syy siihen, että Suomi on menettänyt asemiaan niin kutsuttuna rauhanrakennuksen suurvaltana samalla kun terävemmän ja vahvan moraalisen profiilin maat, kuten Kanada ja Norja, ovat kasvattaneet kysyntäänsä. Huomattavaa on, että juuri näiden maiden pääkaupungit liitetään myös aseidenriisunnan kahteen merkittävään ja uusimpien joukossa oleviin Ottawan ja Oslon sopimuksiin.

Realistisen turvallisuusdiskurssin ja pragmaattisuuden lisäksi myös pienvaltioaseman korostaminen näyttäisi säilyneen Suomen ulkopoliittikan keinovalikoimissa ja ulkopoliittikan erityisluonteen selittäjänä. Tämä näkyy erityisesti Suomen YK-politiikassa, jossa pienen valtion toimintaedellytysten nähdään olevan kylmän sodan päättymisen jälkeisessä uudessa maailmanjärjestyksessä jopa entistä paremmat. Pienvaltioidentiteettiä pidettiin näkyvästi esillä myös Suomen kampanjassa nousta YK:n

---

¹⁷¹ Ks. luku 2.2.3.

¹⁷² Kylä-Haraka 2006.

¹⁷³ Harle 2008.

¹⁷⁴ Toisaalta esimerkiksi vuoden 2012 häviötä YK:n turvallisuusneuvostoäänestyksessä selitettiin International Peace Institutelta tilatussa raportissa pitkälti mielikuvalla Suomesta tietynlaisena *besserwisser*-maana, joka pitäisi itsenään muita moraalisesti ylempänä. Raportin mukaan mielikuva johtui kuitenkin ennen kaikkea Suomen kuulumisesta Pohjoismaiseen ryhmään eikä niinkään Suomen asenteesta itsessään. Ks. tarkemmin IPI 2013.

¹⁷⁵ Vogt 2012, 304.

¹⁷⁶ Joenniemi 2009.

turvallisuusneuvostoon kaudelle 2013–2014¹⁷⁷. Pienen valtion aseman katsotaan edelleenkin liittyvän välittömästi kansainvälisen oikeuden ja valtioiden välisten instituutioiden kunnioitukseen ja näin myös luonteviin mahdollisuuksiin toimia välittäjänä ja yhteistyön mahdollistajana kansainvälisessä yhteisössä.¹⁷⁸ Pienvaltioidentiteettiä voidaan myös pitää yhtenä selkeimmistä esimerkeistä pysyvän kansallisen identiteetin muodoista, joita Suomi on Aaltolan¹⁷⁹ mukaan pystynyt jatkuvasti muokkaamaan ulkopoliittisiin tarpeisiinsa niin, että ne sopivat myös kylmän sodan jälkeiseen uuteen maailmanjärjestykseen ja sen vaatimuksiin.

Onkin arvioitu, ettei Suomi enää järkähtämättä voi pidättäytyä kylmän sodan aikaisessa julkilausutussa identiteetissään, jota määrittivät ennen kaikkea sen maantieteellinen sijainti idän ja lännen välissä sekä rooli ”mieluummin lääkärinä kuin tuomarina”. Pienen ja neutraalina pysyttävävä välittäjän roolin sijaan Suomen tulisivat esimerkiksi Piiparisen ja Aaltolan¹⁸⁰ mukaan rakentaa uusia vaihtoehtoisia strategioita vastaamaan aiempaa laajempaa turvallisuuskäsitystä ja uudenlaisia konflikteja. Erilaisista maabrändiä tai Suomi-kuvaa työstäneistä työryhmistä ja ulkoministeriön tuottamista verkostoista¹⁸¹ huolimatta Suomen ulkopoliittisen identiteetin voidaankin myös 2000-luvulla katsoa edelleen olevan jonkinasteisessa etsikkovaiheessa. Identiteetin selvittäminen vaatisi oletettavasti kuitenkin nykyisellään vähäisen tai vain muutamaa teemaa toistelevan ulkopoliittisen keskustelun vilkastumista ja laajentumista¹⁸².

---

¹⁷⁷ Tästä hyvänä esimerkkinä toimii tasavallan presidentti Niinistön syksyllä 2012, kampanjan viime hetkillä, pitämä puhe YK:n yleiskokouksessa: ”The UN is a genuinely universal forum for cooperation. It has unique legitimacy. For us, it is an indispensable means to promote international peace and security, development and human rights. *As a small country – and there are only some five million of us Finns – a world order based on respect for the UN Charter and international law is a must. It is not an option*”. (Niinistö 2012. Korostukset kirjoittajan.)

¹⁷⁸ Ks. Vesa 2012; Joenniemi 2009.

¹⁷⁹ Ks. Aaltola 2011.

¹⁸⁰ Piiparinen & Aaltola 2012, 94. Ks. myös Vogt 2012, 304.

¹⁸¹ Näistä esimerkkeinä mainittakoon globaalikysymysten keskustelufoorumina toimiva Helsinki-prosessi sekä eri suomalaistoimijoita yhdistävä Team Finland -verkosto.

¹⁸² Joitakin merkkejä ainakin näennäisistä yrityksistä lisätä ulkopoliittista keskustelua voidaan nähdä esimerkiksi Kookouksen vuoden 2009 europarlamenttivaaleja edeltävässä ”Hei, me puhutaan ulkopoliitikkaa” -kampanjassa sekä tasavallan presidentti Niinistön kesällä 2013 järjestämissä niin kutsutuissa Kultarannan keskusteluissa. Ainakin median uutisointi näistä viimeisimmästä näytti kuitenkin edelleen keskittyvän pääasiassa Natoon ja Venäjään.

4. TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO

4.1. Diskurssianalyysi

Tutkielman varsinaisen analyysiosion tarkoituksena on tarkastella Suomen 2000-luvulla esittämiä aseidenriisuntaan liittyviä kannanottoja. Näiden perusteella pyritään tunnistamaan ja arvioimaan Suomen sekä omasta roolistaan kansainvälisessä aseidenriisunnassa että aseidenriisunnan tavoitteista ja sisällöistä kielenkäytössään rakentamia merkityksiä. Tutkimusmenetelmänä näiden merkitysten tulkinnaissa käytetään *diskurssianalyysia*, joka ymmärretään Jokisen ym.¹⁸³ tavoin ”*sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohdallisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä*”.

Diskurssianalyysi pohjautuu *sosiaalisen konstruktionismin* traditioon, joka puolestaan perustuu käsitteeseen tutkijan mahdollisuudesta lähestyä tutkimiansa kohteita ainoastaan niiden symbolien ja merkitysten kautta. Perusajatuksena on, ettei kieli ole sosiaalisen todellisuuden neutraali heijastaja, vaan yksi sosiaalisen todellisuuden tuotteista (konstruktioista). Näin tutkittavia tekstejä ei ymmärretä totuutena vaan tiettyssä kulttuurissa tuotettuina kulttuurituotteina. Käytännössä kuuluminen sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen tarkoittaa sitä, että kiinnostus kohdistetaan tekstien ja puheen tutkimiseen sellaisenaan ilman pyrkimystä etsiä niiden takaa jonkinlaista oikeaa todellisuutta. Kieli ja vuorovaikutus nähdään pikemminkin todellisuuden olennaisina osina, jolloin myös niiden tutkiminen koetaan itsessään tärkeäksi tehtäväksi.¹⁸⁴

Toinen olennainen lähtökohta sosiaalisen konstruktionismin traditiossa on kielen ymmärtäminen osaksi tutkimuskohdettaan ja näin myös sosiaalisen todellisuuden tuottajaksi. Näin kielellä katsotaan olevan tiettyjä tehtäviä pyrittäessä saavuttamaan erilaisia päämääriä. Konstruktionismin periaatte hylkääkin perinteiset, kognitiivisen sosiaalisen vuorovaikutuksen mallit: sen sijaan, että toimintaa yritettäisiin selittää tiettyjen mentaalisten prosessien seurauksena, keskitytään siihen, miten nämä prosessit muotoutuvat ja miten niitä käytetään vuorovaikutuksessa. Näin vuorovaikutus, puhe ja tekstit ymmärretään itsessään sosiaalisiksi käytännöiksi, joiden ei katsota niinkään kuvaavan koh-

---

¹⁸³ Jokinen ym. 1993, 9–10.

¹⁸⁴ Gill 1996, 141; Eskola & Suoranta 1998, 139–140; Jokinen ym. 1999, 38–39.

dettaan, vaan ennemminkin aktiivisesti muodostavan jonkin version todellisuudesta eli avaavan yksiä ja sulkevan toisia näkökulmia.¹⁸⁵

Näiden lähtökohtien perusteella diskurssianalyysissä pohditaan, kuinka toimijat tekevät erilaisia asioita ymmärrettäväksi tietyllä kielenkäytöllään, eli millaisina kielellisinä tekoina kielenkäyttö toimii. Tällöin lähdetään siitä olettamuksesta, että samaa ilmiötä on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi monella eri tavalla, jolloin myös yhden totuuden olettamusta pidetään vääränä tai ainakin puutteellisena. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tämä tarkoittaa sitä, ettei ilmiöille nimetä faktoina pidettäviä syitä vaan tarkastellaan analyysin kohteena olevien toimijoiden tapoja kuvata ilmiöitä ja niiden syitä. Vasta tämän jälkeen pyritään mahdollisesti selittämään itse sosiaalista todellisuutta ja sen rakentumista.¹⁸⁶

Jotta diskurssianalyysi erotettaisiin selkeästi sellaisesta lähestymistavasta, jossa aineistoa luetaan suorana kuvauksena todellisuudesta, kutsutaan diskurssianalyysin kohteeksi otettavia kuvauksia sosiaalisesta todellisuudesta usein *selonteoksi* (engl. account). Näillä selonteilla ja ympäröivällä todellisuudella on kaksisuuntainen suhde. Ensinnäkin selonteot pohjautuvat merkityksiin, joilla selonteon antaja tarkastelee maailmaa. Tehdäkseen toisilleen ymmärrettäväksi omaa itseään ja ympäröivää todellisuutta, on ihmisten käytettävä selonteissaan nimenomaan niiden diskurssien aineksia, jotka ovat siinä ajassa kulttuurisesti ymmärrettäviä. Tämän seurauksena diskurssit pitävät yllä olemassa olevaa kulttuuria. Toisaalta selonteilla on myös kyky muovata kuvaa, jollaisena maailma jatkossa ymmärretään. Tällöin puhutaan diskurssien sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta eli seurauksellisuudesta, millä viitataan selontekojen mahdollisuuteen perustella konventionaalisista rakenteista poikkeamista. Näin selonteot ja sosiaalinen todellisuus ovat toistensa suhteen vastavuoroisessa vaikutussuhteessa.¹⁸⁷

Omassa tutkimuksessani selontekojen vastavuoroisuutta tarkastellaan kahden eri ilmiön kautta. Ensinnäkin aseidenriisuntapolitiikkaa käsittelevät selonteot pohjautuvat jo ennestään ymmärrettäviin, olemassa olevan kulttuurin käsityksiin sekä aseidenriisunnan kansainvälisestä tilasta että Suomen ulkopoliitikasta 2000-luvulla. Selonteot siis perustuvat yleisesti hyväksyttäviin ja yleisön ymmärtämiin pohjalettamuksiin, jotka tutkimuskysymysten valossa koskevat sekä Suomen ulkopoliittista toimijuutta ja rooleja kansainvälisessä yhteistyössä että aseidenriisuntatyön yleismaailmallista tarvetta ja motiiveja. Toisaalta selonteilla on mahdollisuus perustella edellisistä rakenteista poikkeaa-

---

¹⁸⁵ Eskola & Suoranta 1998, 140; Potter 1996, 129.

¹⁸⁶ Jokinen ym. 1999, 18.

¹⁸⁷ Suoninen 1997, 9–10; Jokinen ym. 1999, 20–22.

mista eli muokata aseidenriisuntapolitiikkaan liittyvien puheenvuorojen kautta yleistä kuvaa Suomen ulkopoliittisesta roolista ja aseidenriisunnan merkityksestä. Tällöin ei olisi kyse vain sosiaalisten rakenteiden mekaanisesta uusimisesta, vaan niiden vähittäisestä rajaamisesta, muotoilemisesta ja täsmentämisestä (edes) hieman erilaisiksi.

Diskurssianalyysi voidaan erityisesti sen edustaman kielikäsitteiden perusteella nähdä yhtenäisen tutkimusmenetelmän sijasta pikemminkin uutena perspektiivinä tutkimukseen. Sen voidaankin ajatella muodostavan väljän metodologisen viitekehyksen, jonka alla voidaan tehdä hyvin monenlaisia tutkimuksia erilaisine orientaatioineen ja ratkaisuineen. Näitä Jokinen ym.¹⁸⁸ ovat jäsentäneet niin kutsutun diskurssianalyttisen tutkimuksen kartan avulla. Kartassa diskurssianalyysin sisäisiä metodisia painotuksia tarkastellaan käyttäen apuna erilaisia ulottuvuuspareja, joista oman työni kannalta olennaisimpia ovat tilanteisuus ja kulttuurinen jatkumo, merkitykset ja merkitysten tuottamisen tavat sekä kriittisyys ja analyttisyys. On huomattava, että kukin näistä pareista hahmotetaan janaan, jonka molemmat ulottuvuudet ovat yleensä jollakin tasolla läsnä. Painopiste voi asettua näin yhtä hyvin janan jompaankumpaan päähän kuin sen keskellekin. Ulottuvuuspareissa onkin kyse ennen kaikkea analyttisestä erottelusta, eivätkä parit ole missään nimessä toisiaan poissulkevia.¹⁸⁹

Tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välinen suhde liittyy toiminnan kontekstuaalisuuteen, jota voidaan arvioida kahdesta laajuudeltaan poikkeavasta näkökulmasta. Tilanteisuudella tarkoitetaan merkitysten tarkastelemisen sitomista merkitysten tuottamisen paikallisiin prosesseihin, jolloin kielenkäyttöä analysoidaan 'tässä ja nyt' tapahtuvana toimintana, kun taas kulttuurista jatkumoa painottavassa analyysissä tulkinta suhteutetaan sen hetkiseen yleiseen diskursiiviseen ilmastoon ja laajempiin kulttuurisiin merkityksiin.¹⁹⁰ Omassa tutkimuksessani diskurssianalyysin kontekstuaalisuus sidotaan ennen kaikkea osaksi kulttuurista jatkumoa. Tätä voidaan perustella ensinnäkin sillä, että tutkimusaineistoni koostuu aseidenriisuntaan liittyvistä puheenvuoroista jopa 13 vuoden ajalta, minkä vuoksi analyysi ei ole kovinkaan sensitiivinen yksittäisten puheiden tapahtumapaikalle ja -ajalle. Toiseksi tutkimus sidotaan myös vahvasti osaksi Suomen ulkopoliittista toimintaympäristöä ja sen historiaa sekä kansainvälisen aseidenriisunnan tilaa ja kehitystä, jolloin tulkintakonteksti muotoutuu huomattavan laajaksi. Tästä työn teoriaosuuden tietynlaisesta kehyskertomuksesta ja

---

¹⁸⁸ Jokinen ym. 1999, 55–97.

¹⁸⁹ emt, 55.

¹⁹⁰ emt, 56–57; Jokinen ym. 1993, 32.

kulttuurisesta esiyymäryksestä huolimatta aineistoa on muistettava lukea avoimesti, jotta mahdollistettaisiin yllättävien, taustoista poikkeavien asioiden huomaaminen¹⁹¹.

Merkitysten ja merkitysten tuottamisen tapojen ulottuvuuspari liittyy puolestaan siihen, mitä tutkimuksessa halutaan nimenomaisesti tutkia. Merkityksiä korostava tutkimus korostaa ennen kaikkea sisältöä eli sitä, millaisia merkityksiä ihmiset puheessaan tuottavat, kun taas merkitysten tuottamisen tapoihin keskittyvä tutkimus perustuu kiinnostukseen siitä, miten eli millaisten kielellisten keinojen avulla ihmiset tuottavat merkityksiä. Käytännössä useimmissa tutkimuksissa on elementtejä molemmista ulottuvuuspareista. Tämä johtuu kielellisten käytäntöjen perusluonteesta, jonka mukaan merkitykset ja niiden tuottamisen tavat ovat aina jollain tasolla toisiinsa kietoutuneita.¹⁹² Oma tutkimukseni painottuu kuitenkin selkeästi merkitysten tulkintaan, minkä paljastaa jo tutkimuskysymyksiensäkin asettelu. Keskityn näin ollen sisältöihin eli siihen, millaisia merkityksiä aseidenriisuntapuheissa tuotetaan, enkä niinkään näiden merkitysten kielellisiin keinoihin.

Viimeiseksi diskurssianalyttisen *tutkimuksen määrittely kriittisesti tai analyttisesti painottuvaksi* riippuu siitä, mihin keskusteluun tutkimuksella halutaan osallistua ja millaiselle yleisölle se on ensisijaisesti suunnattu. Kriittisen diskurssianalyysin tehtävänä on usein tarkastella tiettyjen oletettujen alistussuhteiden kielellisiä käytäntöjä, joilla suhteita ylläpidetään ja oikeutetaan, kun taas analyttiseen diskurssianalyysiin ei lähtökohtaisesti kuulu minkään alistussuhteiden olemassaoloon tai niiden luonteeseen liittyvät oletukset. Analyttisessä diskurssianalyysissä pyritäänkin ennen kaikkea tiukkaan aineistolähtöisyyteen ja sosiaalisen todellisuuden yksityiskohtaiseen erittelyyn.¹⁹³ Oma tutkimukseni painottuu näistä ulottuvuuksista selkeästi jälkimmäiseen. Ensinnäkin työni ei voida katsoa juurikaan sisältävän kriittiseen diskurssianalyysiin usein liitettyjä arvolatautuneita käsitteitä tai oletuksia erityisten valta- tai alistussuhteiden olemassaolosta. Toiseksi tutkimusaineistoni tarkastelua ohjaavat tutkimuskysymykseni ovat jo itsessään suhteellisen avoimia ja aineistolähtöisyyttä vaativia, joiden tehtävänä on nimenomaan pitkään tutkimattomana olleen aseidenriisuntapolitiikan yleisiä lähtökohtia erittelevä analyysi. Työn johtopäätöksissä on toki tutkielman muun osan analyttisestä suuntautuneisuudesta huolimatta mahdollista esittää kriittisiäkin arvioita aseidenriisuntapolitiikan onnistumisesta ja tarkoituksenmukaisuudesta.

---

¹⁹¹ Ks. Wetherell & Potter 1992, 70–71.

¹⁹² Jokinen ym. 1999, 66–70.

¹⁹³ emt, 85–87.

4.2. Tutkimusaineisto

On selvää, että kunkin valtion aseidenriisuntafilosofia parhaimmin käy ilmi sen käyttämistä puheenvuoroista ja muista 'omaehtoisista' kannanotoista, koska niissä se itse voi vivahteikkaimmin ja täydellisimmin esittää näkemyksensä, myös niistä asioista, joista ei päätöslausemia esitetä.¹⁹⁴

Edellä oleva Suomen aseidenriisuntapolitiikkaa laajasti tutkineen Unto Vesan lausahdus on ohjannut myös tämän tutkimuksen aineistovalintaa, joka on lopulta rajautunut neljään eri lähteeseen. Ensinnäkin aineistoa on kerätty valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisista selonteista sekä Suomen ulkopoliittisten toimijoiden vaihtelevilla foorumeilla esitetyistä virallisista puheista koskien aseidenriisuntaa. Toiseksi aineistona toimivat Suomen aseidenriisuntaan liittyvät kansalliset puheenvuorot Geneven aseidenriisuntakonferenssissa sekä YK:n yleiskokouksessa ja sen aseidenriisuntateemoja käsittelevässä I komiteassa. Aseidenriisuntapuheenvuorojen esittäjät vaihtelevat tasavallan presidentistä ja ulkoasiainministeristä useimmiten YK:ssa tai Genevessä toimiviin suurlähettiläisiin tai muuhun valtion virkamiehistöön¹⁹⁵.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisia selontekoja aineistossa on neljä (4) kappaletta, mikä tarkoittaa kaikkia 2000-luvulta lähtien julkaistuja selontekoja¹⁹⁶. Kansainvälisistä aseidenriisuntainstituutioista Geneven aseidenriisuntakonferenssissa¹⁹⁷ pidettyjä kansallisia puheenvuoroja aineistossa on 12 kappaletta, ja YK:n yleiskokouksessa ja sen I komiteassa¹⁹⁸ pidettyjä puheenvuoroja puolestaan 21 kappaletta. Muilla, lähinnä kotimaisilla foorumeilla esitetyjä, Suomen ulkopoliittisten toimijoiden aseidenriisuntaa koskevia yleisiä puheenvuoroja aineistoon on valittu 31 kappaletta¹⁹⁹. Yhteensä

---

¹⁹⁴ Vesa 1987, 222.

¹⁹⁵ Yksittäisistä puhujista ylivoimaisesti eniten puheita aineistossa on 2000-luvulla jopa neljän hallituksen ulkoministerinä (2000–2007, 2011-) toimineelta Erkki Tuomiojalta.

¹⁹⁶ Selonteot ovat vuosilta 2001, 2004, 2009 ja 2012.

¹⁹⁷ Geneven aseidenriisuntakonferenssi pidetään vuosittain kolmessa eri osassa. Aineistoon on otettu mukaan kaikki arkistoidut Suomen kansalliset puheenvuorot. Huomioitavaa on, ettei vuonna 2006 pidetty lainkaan kansallisia puheenvuoroja johtuen Suomen EU-puheenjohtajuudesta. Lisäksi vuosilta 2010, 2009, 2007, 2003 ja 2001 ei ole saatavissa arkistoituja puheenvuoroja. Näinä vuosina puheenvuorot on mahdollisesti pidetty valmistelematta.

¹⁹⁸ YK:n yleiskokouksen ensimmäisen komitean istunnot pidetään vuosittain yhdessä, noin kuukauden kestävässä, osassa. Tässäkin tapauksessa tutkimusaineistossa on huomioitu kaikki arkistoidut Suomen puheenvuorot. Arkistoituja puheenvuoroja I komitean tapauksessa puuttuu vuosilta 2004 ja 2000. Tämän lisäksi vuonna 2006 ei pidetty lainkaan kansallista puheenvuoroa EU:n puheenjohtajuuden vuoksi.

¹⁹⁹ Puheet on kerätty käyttäen apuna Ulkopoliittisen instituutin ylläpitämää Eilen-verkkoarkistoa (www.eilen.fi) sekä ulkoministeriön ja tasavallan presidentin kanslian ylläpitämiä puhearkistoja. Puheenvuoroja on karsittu niiden relevanssin perusteella: tulkintaan on otettu mukaan ne puheenvuorot, joissa aseidenriisuntaa on käsitelty esimerkiksi sopimusteknistä tasoa yleisemmin.

analysoitavia tekstejä ja puheenvuoroja on näin ollen 68 kappaletta.²⁰⁰ Laajuudeltaan nämä vaihtelevat yhdestä kappaleesta usean sivun pituisiin teksteihin.

Tutkittavan aineiston voidaan näin ollen katsoa olevan laaja ainakin siinä tapauksessa, kun sitä verrataan diskurssianalyyseissä useimmiten suosittuihin pienempiin aineistoihin²⁰¹. Katson laajuuden olevan kuitenkin tämän tutkimuksen tapauksessa perusteltua. Ensinnäkin tutkimuksen kohteena on Suomen yleinen aseidenriisuntapolitiikka, jonka analysointi sallii useamman instituutioaineiston tarkastelun eikä tutkimuskysymysten valossa edellytä tiukkaa kontekstisidonnaisuutta. Tutkittaessa suhtautumista esimerkiksi pelkästään asekaupan valvontaan, olisi rajausnäkökulma luonnollisesti aivan toisenlainen. Toiseksi yleisen aseidenriisuntapolitiikan tulkinta sisältää useamman tutkimuskysymyksen, jotka eivät sisällä varsinaisia esiolettamuksia, mikä mahdollistaa ja jopa vaatii laajaa tarkastelua pitkään tutkimattomana pysytelleeseen aiheeseen. Näin aineiston laajuutta voidaan pitää pikemminkin rikkautena näkökulmien runsauden suhteen: mitä enemmän eri näkökulmia, sitä enemmän eri merkityssystemeihin liitettävissä olevia osia.

Tutkimusaineiston sisältämien puheenvuorojen välillä on toki eroavaisuuksia lähinnä sen mukaan, millä foorumilla analysoitava puheenvuoro on esitetty. Tutkittavista kansainvälisillä foorumeilla esitetyistä puheenvuoroista YK:ssa pidettyjen puheiden voidaan katsoa olevan ensisijaisesti yleisluontoisia poliittisia arvioita aseidenriisunnasta ja sen kehityksestä, kun taas CD:ssä ja sopimusten tarkistuskonferensseissa puheenvuorot ovat usein yksityiskohtaisempia²⁰². Kotimaassa esitetyt puheenvuorot näyttäisivät puolestaan vastaavaan yleisluontoisuudessaan YK:ssa esitetyjä lausuntoja. Yleisluontoisuuden tai yksityiskohtaisuuden lisäksi puheenvuoron foorumi ratkaisee puheiden yleisön, joka lähinnä foorumin kansainvälisyydestä tai kotimaisuudesta johtuen vaihtelee. Nämä erot puheenvuorojen konteksteissa eivät kuitenkaan ole mielestäni niin merkittäviä, että ne estäisivät aineistojen yhtäaikaisen käytön – vaikkakin ne on tutkimuksen löyhästä kontekstisidonnaisuudesta huolimatta huomioitava.

---

²⁰⁰ Olen pyrkinyt tutkimusaineiston mahdollisimman laajaan kattavuuteen etsimällä puheita useasta eri arkistosta ja tiedustelemalla puheenvuoroja suoraan ulkoministeriöstä. En kuitenkaan näe puheenvuorojen osittaista puuttumista arkistoista tai niiden jostakin syystä huomioimatta jäämistä ongelmana aineiston edustavuuden kannalta johtuen juuri diskurssianalyysin sisältämästä ajatuksesta kielen konstruktiiivisesta luonteesta. Puhetta tuotetaan jatkuvasti lisää, jolloin tutkittava ilmiö saa jatkuvasti uusia näkökulmia. Näin ei ole olemassa myöskään mitään puheen perusjoukkoa, joka lopulta ”täytyisi” (Eskola & Suoranta 1998, 61–64). Tutkimukselta ei näin ollen lähtökohtaisestikaan odoteta mitään suoraa kuvausta todellisuudesta sinänsä, jolloin joidenkin puheenvuorojen puuttumisen aineistosta ei myöskään ole mahdollista ”vääristää” todellisuudenkuva.

²⁰¹ Ks. esim. Jokinen ym. 1993, 49–50.

²⁰² Ks. myös Vesa 1987, 222.

Ajallisesti tutkimusaineisto on rajattu vuosina 2000–2013 esitettyihin puheenvuoroihin. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on verrata Suomen kylmän sodan päättymisen jälkeistä aseidenriisuntaan suhtautumista kylmän sodan aikaiseen ja tuolloin tutkittuun aseidenriisuntapolitiikkaan, mikä olisi sallinut tarkasteluun otettavaksi myös 1990-luvulla esitetyt puheenvuorot. Päädyin kuitenkin jättämään tuon vuosikymmenen tarkastelun ulkopuolelle, koska näen sen edustavan tietynlaista siirtymäkautta niin Suomen ulkopoliitikassa kuin kansainvälisen aseidenriisunnan kehittämisessäkin²⁰³. Lisäksi 2000-luvun tarkastelu asettaa tutkimuksen tasapainoon kansainvälisen aseidenriisuntaan liittyvän kirjallisuuden kanssa, jossa vuosituhannen vaihde on nähty tietynlaisena uudenlaisen aseidenriisunta-ajattelun – tai ainakin sen mahdollisuuden – rajamerkinä.

---

²⁰³ Ks. luku 2.2.3.

5. SUOMEN 2000-LUVUN ASEIDENRIISUNTAPOLITIikka

5.1. Analyysin rakenne

Tässä työn empiirisessä osiossa siirrytään itse tutkimuskysymysten analysointiin. Ensimmäiseksi luvussa 5.2. taustoitetaan työn varsinaista tulkinnallista osuutta erittelemällä ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti niitä teemoja, joita Suomi on aseidenriisuntaan liittyvissä puheenvuoroissaan pitänyt esillä. Tarkoituksena on näin selvittää, mihin laajasti ymmärretyn aseidenriisunnan osakysymyksiin, joilla tässä tarkoitetaan tiettyjä aselajeja, sopimuksia, neuvottelukoneistoon liittyviä kysymyksiä sekä alueellisuutta, Suomi näyttäisi keskittyvän. Esillä pidettyjen teemojen painoarvoa arvioidaan lähinnä niiden toistuvuuden perusteella.

Tämän jälkeen on vuorossa puheenvuorojen laajempi diskurssianalyttinen tarkastelu toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen ohjaamalla tavalla. Luvussa 5.3. analysoidaan tutkimusaineistosta tunnistettavia niin sanottuja roolidiskursseja, joiden kautta Suomi rakentaa kuvaa omasta toimijudesta kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä. Luku 5.4. keskittyy puolestaan Suomen kielenkäytössään rakentamiin aseidenriisunnan tavoitteisiin ja merkityssisältöihin, jotka olen yhdistävästi nimennyt aseidenriisunnan ulottuvuuksiksi. Neljättä – tämänhetkistä ja kylmän sodan aikaista aseidenriisuntapolitiikkaa vertailevaa – tutkimuskysymystä ei käsitellä itsenäisenä lukunaan, vaan siihen vastataan edellisten yhteydessä.

Koska tutkielma edustaa diskurssianalyysin sisältämää ajatusta kielen konstruktiivisesta luonteesta²⁰⁴, ei analyysissa esiintyvien tulkintojen ole tarkoituskaan saavuttaa universaalien totuuden asemaa saatikka syrjäyttää muita mahdollisia tulkintoja. Näin esitetyt tulkinnat tulee nähdä ennen kaikkea tutkimusaineiston sisältämien puheiden ja tekstien kaltaisina, sosiaalisesti tuotettuina versioina yhdestä ilmiöstä, tässä tapauksessa aseidenriisuntapolitiikasta. Tästä huolimatta saavutetuille tuloksille on diskurssianalyttisessäkin tutkimuksessa osoitettava näyttöä, minkä vuoksi analyysia tuetaan suhteuttamalla tulkinnat aikaisempaan tutkimukseen. Lisäksi kunkin diskurssin yhteyteen sisällytetään tutkimusaineistosta poimittuja suoria sitaatteja analyysin etenemisen seurattavuuden helpottamiseksi ja samalla tulkinnan niin sanotuksi todistusaineistoksi.

---

²⁰⁴ Ks. luku 4.1.

5.2. Suomen painottamat teemat

5.2.1. Joukkotuhoaseiden riisunta

Joukkotuhoaseiden riisunta näyttäisi kylmän sodan tapaan säilyttäneen asemansa Suomen aseidenriisuntapolitiikan ensisijaisena painopistealueena. Suomen huomio näyttäisi kiinnittyvän erityisesti ydinaseisiin, joita kuvaillaan ”todelliseksi joukkotuhoaseiksi täydessä merkityksessään”, ja joiden riisuntaan kohdistuvaan työhön vaaditaan kansainväliseltä yhteisöltä yhä suuremman huomion kiinnittämistä.

- 1) Nuclear weapons are weapons of mass destruction in its true meaning. We, the international community, are all responsible for that nuclear weapons are never used. For this we need intensive disarmament efforts supported by the whole international community.²⁰⁵

Ydinaseisiin liittyen Suomi pitää mielellään esillä pääasiassa kahta toistaiseksi sopimusten ulkopuolella pysyttelevää osa-aluetta. Ensinnäkin painotetaan lyhytkantoisten taktisten ydinaseiden rajoittamista ja vähentämistä, mikä Suomen mukaan ”vahvistaisi turvallisuutta ja vaikuttaisi kansainväliseen turvallisuustilanteeseen kokonaisvaltaisesti” (esimerkki 2). Strategisiin ydinaseisiin kohdistuva kylmän sodan aikainen suuri huomio on puolestaan selkeästi vähentynyt. Toiseksi Suomi kiirehtii neuvottelujen käynnistämistä asekelpoisen hajoavan ydinmateriaalin tuotantokieltosopimuksesta (FMCT), jota kuvaillaan tärkeäksi askeleeksi sekä ydinaseiden rajoittamispyrkimyksissä että tavoitteessa luopua ydinaseista kokonaan (esimerkki 3).

- 2) Finland considers that reductions in tactical or non-strategic nuclear arsenals and inclusion of these weapons in a legally binding, verifiable international treaty system are of high importance. Today no treaty arrangement limits tactical nuclear weapons. The reduction and elimination of tactical nuclear weapons would strengthen security and positively impact on international security as a whole.²⁰⁶
- 3) An FMCT would take us a step closer to our goal of a world without nuclear weapons and would also be essential for our nonproliferation efforts.²⁰⁷

Jo olemassa olevista ydinaseriisuntaan liittyvistä sopimuksista pidetään esillä pitkälti samoja sopimuksia kuin kylmän sodan ajanakin. Suomi painottaa edelleen erityisesti ydinsulkusopimusta

---

²⁰⁵ Kairamo 2013b.

²⁰⁶ Pesämaa 2011.

²⁰⁷ Tuomioja 2012a.

(NPT), jonka kuvataan muun muassa säilyvän vahvana ”yleismaailmallisena normina”²⁰⁸ ja ”kansainvälisen ydinasevalvontajärjestelmän kulmakivenä”²⁰⁹. Suomi kertoo myös olevansa valmis sopimuksen vahvistamiseen sekä ilmaisee huolensa joidenkin maiden sopimukseen liittymättömyydestä ja sen vaikutuksista.

- 4) For Finland, the NPT remains the cornerstone of the global nuclear non-proliferation and disarmament regime. Finland is fully committed to work to strengthen the NPT regime. Finland supports the outcome of the NPT Review Conference and does its utmost to implement the action plan agreed by the Conference.²¹⁰
- 5) At the same time, we cannot close our eyes to worrisome developments. At least three states with acknowledged or unacknowledged nuclear weapons remain outside the NPT despite insistent requests to join the Treaty by the international community over the years.²¹¹

Myös täydellistä ydinkoekieltosopimusta pidetään sen hyvin pieniltä vaikuttavista voimaantumismahdollisuuksista²¹² huolimatta sitkeästi esillä. Suomi kuvaa sopimusta olennaiseksi, korvaamattomaksi ja elintärkeäksi osaksi ydinaseriisuntaa, ja kehottaa sen ratifioimattomia valtioita liittymään sopimukseen niin pian kuin mahdollista:

- 6) In our view, the Comprehensive Nuclear Test-Ban Treaty constitutes an essential and irreplaceable building block for containing the proliferation of nuclear weapons, thus contributing to nuclear disarmament.²¹³
- 7) The adherence of all states to the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty is vital. Finland continues to urge all those states that have not yet ratified the CTBT to do so as soon as possible.²¹⁴

Joukkotuhoaseista myös kemialliset aseet ja lähinnä niiden sopimusvaraisen todentamisen ja tuhoamisen tehostaminen huomioidaan Suomen aseidenriisuntapuheenvuoroissa, mutta ydinaseisiin kohdistuvaan huomioon verrattuna kemiallisten aseiden riisunta jää kuitenkin selkeästi toisarvoiseksi. Lisäksi jo kansainvälisen sopimuksen kieltämät ja kansainvälisestäkin muita asetyyppejä

---

²⁰⁸ VN 2001, 23.

²⁰⁹ VN 2012, 83.

²¹⁰ Pesämaa 2011.

²¹¹ Tuomioja 2005a.

²¹² Ks. luku 2.3.

²¹³ Rasi 2003.

²¹⁴ Himanen 2008.

marginaalisempaan asemaan jääneet biologiset aseet jäävät lähes kokonaan Suomen puheenvuoroissaan tarkastelemien aihepiirien ulkopuolelle.

5.2.2. Tavanomaisten aseiden riisunta

Tavanomaisiin aseisiin ja niiden riisuntaan kohdistuva huomio vaikuttaa 2000-luvulla tulleen pysyväksi osaksi Suomen aseidenriisuntapuheenvuoroja. Tavanomaisten aseiden, joita puheenvuoroissa kutsutaan usein myös ”päivittäin käytettäviksi joukkotuhoaseiksi”²¹⁵, kuvataan vaativan yhä kasvavaa kansainvälisen yhteisön huomiota erityisesti niiden humanitaarisen ulottuvuuden ja siviileihin kohdistuvien vahinkojen vuoksi.

- 8) By focusing on weapons of mass destruction, I do not want to suggest that small arms are any less dangerous. They need due and growing attention by the international community. In some countries and in some crises small arms are a means of massive destruction and a major cause of loss of life, mostly of civilians.²¹⁶

Suomi myös painottaa omaa pitkäjänteistä sitoutumistaan tavanomaisten aseiden rajoittamiseen ja vähentämiseen (esimerkki 9) sekä vaatii kansalaisjärjestöjen kuulemista ja niiden roolin vahvistamista näissä pyrkimyksissä (esimerkki 10)²¹⁷.

- 9) Finland has a long-standing commitment to addressing the problems related to the proliferation of small arms and light weapons.²¹⁸
- 10) [...] as we embark on the review of the United Nations Programme of Action on Small Arms, we should actively seek the maximum involvement of civil society in the process. Our review stands to benefit significantly from the commitment and experience of non-governmental organizations (NGOs), many of which have direct and relevant experience with the issue in the field. The Programme of Action clearly recognizes that partnership, and we should strengthen it.²¹⁹

Vaikka tavanomaiset aseet huomioidaan lähes jokaisessa pidemmässä aseidenriisuntapuheenvuorossa, jäävät niihin liittyvät lausunnot kuitenkin usein pelkästään maininnoiksi ja yleisluontoisiksi arvioiksi tarpeesta kiinnittää asiaan enemmän huomiota. Tätä konkreettisempia lausuntoja Suomi ei

---

²¹⁵ Ks. esim. Tuomioja 2012a.

²¹⁶ Rasi 2003.

²¹⁷ Ydinaseiden rajoittamisesta puhuttaessa puolestaan kansalaisjärjestöt mainitaan vain harvoin, ja silloinkin niiden rooliksi rajataan lähinnä tietoisuuden levittäminen ja jo olemassa olevien sopimusten tukeminen (ks. Grönberg 2003).

²¹⁸ Ojanen 2009.

²¹⁹ Kahiluoto 2005.

juurikaan esitä. Suomen aseidenriisuntapuheiden tavanomaisiin aseisiin liittyvät kannanotot tuodaankin esille järjestään ydinaseisiin ja muihin joukkotuhoaseisiin liittyvien lausuntojen jälkeen²²⁰. Samalla niiden käsittely jää useimmiten myös laajuudeltaan muita aselajeja suppeammiksi. Tämä – yhdessä käytännön aseidenriisuntatoimiin sitoutumiseen liittyvien valintojen²²¹ kanssa – vahvistaa käsitystä tavanomaisten aseiden riisunnan toissijaisuudesta myös Suomen uuden vuosituhannen aseidenriisuntapolitiikassa.

Yksittäisten sopimusten tasolla Suomi onkin 2000-luvun tarkastelussa painottanut selkeästi ainoastaan kansainvälisen asekaupan rajoittamista koskevaa sopimusta, jossa Suomella olikin yhtenä aloitteentekijämaana erityinen rooli, sekä YK:n pienasetoimintaohjelmaa (SALW PoA) laittoman asekaupan ehkäisemiseksi. Muut (asekauppaan liittymättömät) tavanomaisiin aseisiin kohdistuvat olemassa olevat sopimukset tai uudet aloitteet jäävät näin toistuvasti Suomen puheenvuoroissaan käsittelemien teemojen ulkopuolelle. Ottawan sopimuskin tuodaan esille vain ilmoitettaessa Suomen liittymisestä siihen ja selittäessä tuon liittymisen varsin myöhäistä ajankohtaa; Oslon sopimus puolestaan mainitaan vain Suomen kansallisissa ja näin ennen kaikkea sisäisesti suunnatuissa turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa²²².

5.2.3. Monenvälinen aseidenriisunta

Ensisijaisena keinona asevarustelun ongelmaan nähdään Suomen aseidenriisuntapuheissa edelleen kylmän sodan ajan tapaisesti monenvälinen aseidenriisunta, joka perustuu mahdollisimman monen valtion väliselle yhteistyölle. Monenväliseen aseidenriisuntaan perustuvista kansainvälisistä aseidenriisuntafoorumeista painotetaan erityisesti YK:n merkitystä ja sen aseman vahvistamista. Perusteluna tälle käytetään järjestön asiantuntemusta ja kokemusta erityisesti aseidenriisunnan todentamisessa.

11) Suomi korostaa YK:n merkitystä monenkeskisen asevalvonta- ja aseidenriisuntajärjestelmän perustana ja ensisijaisena foorumina sopimusjärjestelyille.²²³

---

²²⁰ Poikkeuksena ainoastaan vuoden 2001 Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko (VN 2001, 21), jossa tavanomaisten aseiden riisuntatoimet käsitellään ensimmäisenä. Mahdollisena selityksenä tälle voi olla monen tavanomaisia aseita koskevan sopimuksen (Ottawan sopimus, useat CCW-sopimuksen uudet pöytäkirjat, TAE-sopimuksen uudistaminen jne.) ajankohtaisuus juuri vuosituhannen vaihteessa (ks. luku 2.2.3.).

²²¹ Ks. luku 3.2.

²²² Näiden sopimusten käsittelystä ks. tarkemmin luku 5.3.2.

²²³ VN 2012, 83.

- 12) Finland is in favour of enhancing the role of the United Nations in issues related to the proliferation of weapons of mass destruction. The United Nations has valuable expertise and experience in verification. Finland believes that this verification and inspection competence should be maintained.²²⁴

Myös Geneven aseidenriisuntakonferenssin merkitystä monenvälisen aseidenriisunnan neuvottelufoorumina korostetaan, ja sen painotetaankin olevan olennainen osa YK:n aseidenriisuntakoneistoa. CD:n vahvuudeksi nähdään erityisesti sen tietynlainen yhteen kokoava voima ja diplomaattinen edustavuus.

- 13) Finland attaches great importance to the CD as a single multilateral disarmament negotiating body and a crucial part of the UN Disarmament Machinery.²²⁵

- 14) The CD has a strong, even unique, convening power and has generated over the years a knowledge base and diplomatic presence in Geneva for multilateral negotiations on WMD-issues and implementation structures.²²⁶

Suomen 2000-luvun aseidenriisuntapuheenvuoroja leimaa kuitenkin myös turhautuminen erityisesti CD:n aseman heikkenemiseen ja tietynlaiseen pysähtyneisyyteen sopimusten saavuttamisen suhteen. Esimerkissä (16) neuvottelujen siirtymistä muille foorumeille kuvaillaan ei kenenkään eduksi ja jopa vaaraksi, vaikkakin puheenvuoron lopussa myönnetään, että itse tulokset ovat neuvottelufoorumia tärkeämpiä.

- 15) Unfortunately, for the past decade the Conference has done little but rested on its laurels. This immobility is a source of growing concern and frustration for countries such as Finland that believe in multilateral disarmament negotiations.²²⁷

- 16) There is a danger that this conference will sink into irrelevance; that states will increasingly turn toward other ways and means of negotiating international disarmament commitments than this conference. That, I believe, is in nobody's true interest. [...] During the past years, viable disarmament processes with good results have been taking place outside the CD especially in the field of conventional arms. The CD could devote more attention to issues related to conventional arms. However, the results are, of course, more important than the forum of negotiations.²²⁸

---

²²⁴ Rasi 2003.

²²⁵ Kairamo 2013b.

²²⁶ Kahiluoto 2012.

²²⁷ Himanen 2008.

²²⁸ Tuomioja 2005a.

YK:n ja CD:n ollessa huomion keskiössä alueellisten järjestöjen, kuten EU:n ja Etyj:n, osuus aseidenriisunnassa jätetään yksittäisten mainintojen varaan²²⁹. Tutkittavasta aineistosta ei ole myöskään löydettävissä mainintoja aseidenriisuntatyön tietynlaisesta roolittomuudesta²³⁰ EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa puhumattakaan vaatimuksista muuttaa tätä tilannetta. Samalla tavalla myös kahdenvälinen aseidenriisuntatyö jää vain hyvin pieneen osaan Suomen puheenvuoroissa eikä yksittäisiä valtioita juurikaan mainita Suomen aseidenriisuntapyrkimyksissään relevantteina pitämään kumppaneina.

Monenvälisen aseidenriisuntatyön merkitystä korostaessaan Suomi painottaa nimenomaan oikeudellisesti sitovia sopimuksia nykyisin yhä suositumpien poliittisesti sitovien toimintaohjelmien ja käytännesäättöjen²³¹ sijaan. Niin valtioita kuin ei-valtiollisia toimijoitakin sitovat kansainvälisoikeudelliset sopimukset kuvataankin tehokkaimmaksi keinoksi globaaleja turvallisuusuhkia vastaan (esimerkki 17). Oikeudellisesti sitovien sopimusten ehdottomuutta pidetään esillä erityisesti ydinkieltosopimuksesta puhuttaessa, jolloin Suomi painottaa valtioiden vapaaehtoisen ydinkokeista pidättäytymisen riittämättömyyttä (esimerkki 18).

17) Effective global governance requires universally agreed norms and rules setting standards for behaviour to be followed by all States as well as by non-State actors. [...] The most effective way to address global security threats is the multilateral system of binding international agreements.²³²

18) The current voluntary moratorium on nuclear-weapon tests is of great importance. However, Finland underlines the fact that a moratorium cannot be a substitute for a global ban. It is time to close the door on nuclear-weapon tests.²³³

Suomen puheenvuoroissa korostetaan usein myös sitä, ettei kansainvälinen yhteisö voi hyväksyä yhtäkään sopimusten noudattamatta jättämistä. Laillisesti sitoviin sopimuksiin halutaan näin ollen yhdistää myös tehokas valvonta- ja todentamiskoneisto. Näiden tärkeyttä perustellaan erityisesti niiden kasvattamalla aseidenriisuntatoiminnan uskottavuudella:

---

²²⁹ Ainoana poikkeuksena on vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, jossa Suomen kuvataan ajavan aseidenriisunnan ja asevalvonnan tavoitteita ensisijaisesti EU:n kautta (VN 2004, 84). Lisäksi mielenkiintoisena tutkimusaineiston ulkopuolisena huomiona kerrottakoon, että aseidenriisuntaa esittelevät ulkoministeriön verkkosivut (ks. UM 2012a) on sijoitettu nimenomaan EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alle. Tämän voidaan kuitenkin katsoa olevan ristiriidassa sivujen sisällön kanssa, jossa – tämän työn varsinaiseen tutkimusaineistoon kuuluvien 2000-luvun selontekojen enemmistön ja aseidenriisuntapuheenvuorojen lisäksi – korostetaan ensisijaisesti YK:n ja CD:n asemaa.

²³⁰ Ks. luku 3.2.

²³¹ Ks. luku 2.1.3.

²³² Rasi 2003.

²³³ Pesämaa 2011.

- 19) Promoting adherence to multilateral treaties and obligations is not enough. It is equally important to ensure that commitments are fully implemented. The international community cannot tolerate precedents of non-compliance with the legal undertakings, which would put at stake the whole non-proliferation regime.²³⁴
- 20) Compliance with agreements to which states have voluntarily acceded is a prerequisite for the credibility of the entire arms control regime. Therefore, verification continues to be a real challenge of modern arms control treaties. It is essential to strengthen the monitoring and enforcement provisions of the various treaties. The monitoring needs to be reliable and efficient.²³⁵

5.2.4. Alueellisuus

Suomen 2000-luvun aseidenriisuntapuheiden alueelliset painotukset ovat kansainvälispoliittisen tilanteen ja turvallisuusympäristön muutosten myötä selkeästi erilaiset verrattuna kylmän sodan aikaiseen politiikkaan. Ensinnäkin aikaisemmalle aseidenriisuntapolitiikalle tyypillinen Pohjolan ja Itämeren alueen painotus²³⁶ on selkeästi lieventynyt. Tätä aluetta nimenomaisesti koskevat maininnat liittyvät lähinnä Venäjän kemiallisten aseiden varastoihin ja niiden tuhoamiseen.

- 21) Kemiallisen aseiden kieltosopimuksen toimeenpano on käynnistynyt tehokkaasti laajan valvontajärjestelmän perustamisella. Suomi on panostanut tämän sopimuksen syntymiseen ja osallistuu aktiivisesti sen toimeenpanotyöhön. Jatkossa merkittävin kysymys on, kykeneekö Venäjä toimeenpanemaan sitoumuksensa massiivisen kemiallisten aseiden varastojensa hävittämisestä.²³⁷

Toiseksi aseidenriisuntatyöhön liittyvä Yhdysvaltain ja Venäjän yhteisymmärryksen painottaminen on luonnollisesti vähentynyt. Globaalin turvallisuuden riippuvuuteen näiden valtioiden yhteisistä aseidenriisuntapyrkimyksistä viitataan ainoastaan presidentti Obaman Prahan puheen jälkeen ja uuden START-sopimuksen neuvotteluhetkillä²³⁸. Muiden aseidenriisuntaprosessien ja -sopimusten kohdalla Yhdysvalloille ja Venäjälle sekä niiden yhteisymmärrykselle ei juurikaan rakenneta muita valtioita tai alueita merkittävämpää asemaa.

- 22) Presidentti Obaman visio ydinaseettomasta maailmasta on mitä tervetullein. On myönteistä, että presidentti Dmitri Medvedev vastasi tähän puhuessaan Helsingin yliopistolla huhtikuussa. Yhdysvaltain ja Venäjän molempien vakaa pyrkimys uu-

---

²³⁴ Rasi 2003.

²³⁵ Satuli 2002.

²³⁶ Ks. luku 3.1.2.

²³⁷ VN 2001, 23.

²³⁸ Näistä tarkemmin ks. luku 2.3.

den strategisten ydinaseiden rajoitus sopimuksen pikaiseksi solmimiseksi edistäisi huomattavasti globaalin turvallisuuden lisäämistä.²³⁹

Pohjolan ja Itämeren alueen sekä suurvaltasuhteiden sijasta huomio kiinnitetäänkin yhä enemmän alueellisiin konflikteihin ja niin kutsuttujen häirikkövaltioiden toimintaan sekä näiden välilliseen vaikutukseen yleiseen maailmanlaajuiseen turvallisuustilanteeseen. Suomen uuden vuosituhatosen aseidenriisuntapuheissa toistuvatkin maininnat esimerkiksi Lähi-idän yhä kiristyvistä tilanteista²⁴⁰ ja viime vuosina erityisesti Syyrian sisällissodasta²⁴¹. Tämä alueellinen painotus näkyy myös suomalaisen teknisen ja muun asiantuntemuksen kohdistamisessa²⁴².

5.3. Suomen rooli kansainvälisessä aseidenriisunnassa

Seuraavassa esitellään tutkimusaineiston sisältämistä puheenvuoroista kootut Suomen aseidenriisuntatoimijutta rakentavat roolidiskurssit. On huomattava, etteivät mitkään diskursseista esiinny aineistossa selkeinä kokonaisuuksina, vaan pikemminkin pieninä paloina. Näin rajat eri roolidiskurssien välillä ovat hyvinkin liukuvia, ja monet lainatut sitaatit kävisivät esimerkeiksi useammatkin diskurssista. Sama vaihtelevuus pätee aineiston yksittäisiin selontekoihin: yhdessä puheessa tai tekstissä voi olla merkkejä usean diskurssin samanaikaisesta käytöstä. Tämän vuoksi diskurssien tunnistaminen osoittautui välillä hankalaksi, ja vaatikin aineiston käymistä läpi yhä uudestaan.

Lopulta olen erotellut roolidiskurssit viiteen ryhmään, jotka olen nimennyt yhteisöllisyys-, vastuullisuus-, kannustavuus-, asiantuntijuus- ja pienvaltiodiskurssiksi. Näistä yleisimmin ja laajimmin Suomen aseidenriisuntapuheissa käytetyt ovat kolme ensin mainittua. Asiantuntijuusdiskurssi näyttää käyttäältäan näitä rajatumpana erottuen kuitenkin selkeästi omaksi diskurssikseen. Sen sijaan pienvaltiodiskurssi näyttäisi käytettävissä olevan tutkimusaineiston perusteella jäävän muita selkeästi harvinaisemmaksi ja suppeammaksi roolidiskurssiksi. Päädyin kuitenkin ottamaan sen itsenäiseen käsittelyyn, koska katson sen muodostavan käyttökelpoisen vertailukohtan sekä kylmän sodan aikaiseen aseidenriisuntapolitiikkaan että Suomen yleiseen ulkopoliittiseen perinteeseen.

---

²³⁹ Halonen 2009b.

²⁴⁰ Ks. esim. puheenvuoro (57).

²⁴¹ Ks. esim. puheenvuoro (87).

²⁴² Ks. tarkemmin luku 5.3.4.

5.3.1. Yhteisöllisyysdiskurssi

Huomattavan osan Suomen aseidenriisuntapuhetta muodostaa Suomen roolin rakentaminen yhteisöllisyyden varaan, mitä voidaan pitää luonnollisena Suomen aseidenriisuntatoiminnan painopisteen ollessa edelleen monenvälisessä aseidenriisunnassa²⁴³. Suomi korostaa asevarustelun – sekä joukko-
tuhoaseiden (esimerkki 23) että tavanomaisten aseiden (esimerkki 24) – vaikuttavan haitallisesti koko maailmaan sekä koskettavan kaikkia sen asukkaita, jolloin minkään valtion ei nähdä voivan jättäytyä aseidenriisuntatyön ulkopuolelle.

- 23) Proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery is clearly an issue that affects the international community as a whole. No State can ignore these dangers. Today more than ever, we need to step up our collective efforts to halt the proliferation worldwide.²⁴⁴
- 24) The illicit spread of small arms and light weapons does not respect state borders. It is a shared problem. While some parts of the world are more heavily affected by small arms and light weapons than others, the human cost makes them every State's concern.²⁴⁵

Suomen roolina nähdäänkin ennen kaikkea täysivaltainen jäsenyys ja vaikuttaminen sellaisessa kansainvälisessä yhteisössä, joka tässä tapauksessa rajataan koskemaan juuri aseidenriisunnan edistämiseen pyrkiviä ja aseidenriisuntasopimuksia noudattavia maita. Suomi korostaa toimivansa yhteistyössä muiden valtioiden kanssa (esimerkki 24) ja lukeekin itsensä kuuluvaksi aseidenriisunnan eteen ponnistelevaan ja kielenkäytössä tarkemmin määrittelemättömään ”meistä” koostuvaan joukkoon (esimerkit 26 ja 27).

- 25) Tarvitsemme tehokasta kansainvälistä yhteistyötä aseidenriisunnan alalla ja aseiden leviämisen estämiseksi. [...] Suomi yhdessä yli 150 valtion kanssa kannattaa kansainväliseen asekauppasopimukseen tähtäävää prosessia.²⁴⁶
- 26) Sodan räjähtämättömien jäänteiden raivaaminen on yhä kasvava taakka kansainväliselle yhteisölle. Sodan räjähtämättömiä jäänteitä koskevan V pöytäkirjan universalisaatio ja sen tehokas toimeenpano edellyttävät työtä meiltä kaikilta.²⁴⁷

---

²⁴³ Ks. luku 5.2.3.

²⁴⁴ Rasi 2003.

²⁴⁵ Ojanen 2009.

²⁴⁶ Halonen 2007.

²⁴⁷ Lehtomäki 2006.

27) Onnittelen Yhdysvaltoja ja Venäjää – ja samalla meitä kaikkia – uudesta START-sopimuksesta.²⁴⁸

Puheenvuoroissa myös rakennetaan toistuvasti kuvaa Suomesta sellaisena maana, jolla ei olisi min-käänlaisia asevarusteluun liittyviä ja näin yhteisöllistä toimintaa estäviä omia intressejä. Suomi erotetaan mielellään esimerkiksi suurista aseidentuottajamaista ja ydinasevalloista.

28) Asekauppasopimusta koskeva hanke nauttii laajaa kansainvälistä tukea vaikka kiel-teisiäkin kantoja vielä esiintyy. [...] Eräät EU:n ulkopuoliset suuret aseidentuotta-jat suhtautuvat edelleen epäilevästi sopimushankkeeseen. [...] Monet maat kiistä-vät edelleen sopimuksen tarpeellisuuden.²⁴⁹

29) Huolenamme ovat joukkotuhoaseet ja niiden leviäminen. Suomi ja Ruotsi ovat täs-säkin yhdessä pyrkineet olemaan aloitteellisia ja korostaneet meidän kaikkien, myös ydinasevaltojen, vastuuta joukkotuhoaseiden leviämisen uskottavasta estämi-sestä ja kaikkien valtioiden sitouttamisesta tähän päämäärään²⁵⁰

Kaikkein suurimmaksi uhaksi aseidenriisuntapyrkimyksille nimetään epävakaiksi koetut hallitukset ja valtiot. Nämä aseidenriisuntaan välinpitämättömästi suhtautuvat ja sopimuksia rikkovat, erityi-sesti ydinkokeita suorittaneet, maat suljetaankin Suomen puheenvuoroissa kokonaan aseidenriisun-taa edistämään pyrkivän kansainvälisen yhteisön ulkopuolelle ja samalla Suomen aseidenriisuntai-dentiteetin vastakohtaan edustajiksi (esimerkit 30 ja 31). Tästä huolimatta puheenvuoroissa raken-ne-taan myös toiveita siitä, että nämä häirikkövaltioiksikin nimetyt maat saataisiin jossakin vaiheessa mukaan aseidenriisuntapyrkimykseen (esimerkit 31 ja 32). Keinona tämän tavoitteen saavuttamiseksi Suomi korostaa jälleen kansainvälistä yhteistyötä.

30) Joukkotuhoaseet ovat vaarallisia kenen tahansa käsissä, mutta erityisesti silloin kun niiden hankintaan pyrkivät epävakaat ja epädemokraattiset hallitukset, joita on kut-suttu myös roisto- tai häirikkövaltioiksi. Suurin uhkakuva on, että joukkotuhoaseita päätyisi esimerkiksi tällaisten maiden myötävaikutuksella terroristien käsiin.²⁵¹

31) Monet maat eivät piittaa sopimusvelvoitteidensa täyttämisestä. Joukkotuhoaseiden leviäminen ja ohjusteknologian joutuminen vastuuttomiin käsiin terroristeille tai häirikkövaltioille ovat lähitulevaisuuden suuria kysymyksiä. Tämän vakavuustason uhkiin voidaan vaikuttaa ainoastaan erittäin tehokkaalla kansainvälisellä yhteis-työllä.²⁵²

---

²⁴⁸ Halonen 2010c.

²⁴⁹ Tuomioja 2012c.

²⁵⁰ Tuomioja 2002a.

²⁵¹ Tuomioja 2004.

²⁵² Lipponen 2003.

- 32) Intian ja Pakistanin toukokuussa 1998 tekemien ydinkoeräjäytysten jälkeen kansainvälinen yhteisö on etsinyt keinoja, joilla myös nämä valtiot voitaisiin vetää ydinsulkuun.²⁵³

Kokonaisuudessaan yhteisöllisyysdiskurssi kuvaa Suomen rakentavan itselleen roolia ennen kaikkea YK:n enemmistöön kuuluvana maana, mitä on pidetty peruslähtökohtana myös Suomen kylmän sodan aikaisessa aseidenriisuntapolitiikassa²⁵⁴. Yhteisöllisyyden korostamisen voidaan nähdä juontuvan Suomen pienuudesta ja näin sen mahdottomuudesta vaikuttaa yksin kansainvälisiin kysymyksiin, minkä vuoksi laajan yhteisymmärryksen katsotaan olevan ainoa keino edistää Suomenkin etujen mukaista aseidenriisuntaa. YK:n enemmistöön kuulumisen lisäksi yhteisöllisyysdiskurssin voidaan tulkita korostavan Suomen roolia asevarustelun sisältämistä intresseistä riippumattomana ja vakaana maana. Tämä toistaa pienten valtioiden perinteistä roolia sanoutua omassa politiikassaan irti kaikesta kansainvälistä jännitystä mahdollisesti kiristävästä toiminnasta.

5.3.2. Vastuullisuusdiskurssi

Yhteisöllisyyden lisäksi Suomen aseidenriisuntaidentiteettiin sisällytetään ajatus erityisestä vastuullisuudesta. Puheenvuoroissa tuodaan toistuvasti esille Suomen pitkää perinnettä toiminnassa erilaisien aseidenriisuntasopimusten (esimerkki 33) aikaansaamiseksi sekä korostetaan yleisemminkin aseidenriisunnan merkittävyyttä suomalaisessa ulkopolitiikassa (esimerkki 34). Suomesta rakennetaankin kuvaa aseidenriisuntaan vakavasti suhtautuvana maana, joka ei kaihda vastuutaan vaan pikemminkin tekee kaikkensa kansainvälisten aseidenriisuntatoimien edistämiseksi (esimerkki 35).

- 33) Being on of the original States Parties to the NPT, Finland has attached great importance to that Treaty from its inception.²⁵⁵
- 34) Promoting international peace and security as well as disarmament is a key component of the Finnish foreign policy.²⁵⁶
- 35) Finland is a strong supporter of disarmament and we continue to urge all states to work towards concrete nuclear disarmament through concrete actions. [...] We are ready to do our utmost in supporting disarmament and actively promoting safer world, in any possible way we can.²⁵⁷

---

²⁵³ Tuomioja 2000.

²⁵⁴ Ks. luku 3.1.3.

²⁵⁵ Tuomioja 2012a.

²⁵⁶ Tuomioja 2011b.

²⁵⁷ Tuomioja 2012a.

Puheenvuorossa (36) esimerkiksi myönnetään Lähi-idän ydinaseettomasta vyöhykkeestä neuvottelemisen vaikeus, jonka perään kuitenkin piirretään kuva Suomesta sellaisena maana, jolla on kyky ja halu ottaa hoitaakseen tuo mahdottomanakin pidetty tehtävä. Esimerkissä (37) puhutaan puolestaan TAE-sopimuksen 2000-luvulla kohtaamista ongelmista. Tässäkin Suomea kuvataan maaksi, joka varsinaisen velvoitteen puuttumisesta huolimatta ja jopa sopimuksen ulkopuolisena maana haluaa osallistua sopimuksen turvaamiseen osana laajempaa aseidenriisunnan kenttää ja turvallisuuden rakentamista.

36) Suomi on valmis isännöimään tänä vuonna konferenssin, jonka tarkoituksena on luoda ydin- ja massatuhoaseista vapaa vyöhyke Lähi-itään. Tehtävää on kuvailtu vaikeaksi, mutta voitte olla varmoja siitä, että teemme kaikkemme tavoitteen saavuttamiseksi.²⁵⁸

37) Etyjin puheenjohtajamaa ei ole suoranaisesti vastuussa niistä neuvotteluista, joilla [TAE-]sopimusta koetetaan pelastaa. Suomi ei edes ole sopimuksen osapuoli. Silti varmasti Suomi tekee voitavansa, että Euroopan sotilaallinen turvallisuusarkkitehtuuri ei joutuisi suurten muutosten kouriin.²⁵⁹

Suomea kuvataankin sellaiseksi maaksi, joka omien aseidenriisuntavelvoitteidensa ohella ottaa vastuuta myös muiden valtioiden kannustamisesta liittyä kansainvälisiin aseidenriisuntasopimuksiin (esimerkki 38). Erityisesti tämä vastuu ilmenee resursseiltaan tai osaamiseltaan kehittymättömien maiden auttamisessa täyttää sopimusten sisältämät velvoitteet (esimerkki 39).

38) Kansainvälinen yleissopimus ydinterrorismin torjumisesta on tärkein väline tähän haasteeseen vastaamisessa. Meidän on kannustettava uusia maita liittymään sopimukseen, jotta se toimisi tehokkaammin.²⁶⁰

39) The universality and efficiency of the ATT requires wide adherence from all of us. This is why the Treaty should include provisions on assistance to those states which need it. States like Finland need to assume responsibility to assist to facilitate the adherence to the Treaty, if so desired.²⁶¹

Suomen kaltaisten kehittyneiden valtioiden aseidenriisuntaan liittyvän vastuullisuuden kuvataan itse asiassa olevan niin suuri, että niiden odotetaan omassa toiminnassaan ylittävän sopimusten sisältämät vähimmäisvelvoitteet. Tällöin on kyse tietynlaisesta omaehtoisesta tavoitteenasettelusta, jonka kuvataan parhaimmassa tapauksessa tuottavan sopimukselle jopa ”lisäarvoa”.

---

²⁵⁸ Niinistö 2012.

²⁵⁹ Vanhanen 2008.

²⁶⁰ Halonen 2010b.

²⁶¹ Tuomioja 2012a.

- 40) ATT-sopimuksen kansallinen täytäntöönpano ei luonnollisesti aiheuta vaikeuksia kehittyneille maille, joilla jo on tehokas hallinto ja toimivat lupa- ja raportointijärjestelmät. Näiden kehittyneitä ja avointa asevientipolitiikkaa harjoittavien maiden kannalta kysymys on lähinnä siitä, mille ambitiotasolle sopimuksen velvoitteet yleisesti ja täytäntöönpanoa koskevat velvoitteet erityisesti asetetaan, jotta sopimus tuottaisi lisäarvoa.²⁶²

Luonteeltaan pitkälti teknisen avustamisen lisäksi Suomi korostaa kehittyneiden maiden roolia neuvotteluiden valmistelemissä ja edistämisisä. Suomen vastuulliseen toimintaan aseidenriisuntasopimusten aikaansaamiseksi kuvataankin kuuluvan myös välittäjänä toimiminen erilaiset näkemykset jakavien maiden välillä (esimerkki 41). Suomesta itsestään puolestaan rakennetaan kuvaa kompromisseihin myöntyvänä maana, joka on valmis joustamaan omista preferensseistään ja eduistaan aseidenriisunnan yleisen etenemisen vuoksi (esimerkki 42).

- 41) Vaikka YK:n piirissä usein esiintyvä jako etelään ja pohjoiseen on suuressa määrin pystytty välttämään ATT-sopimuksen valmistelussa, on neuvotteluissa edelleen merkittäviä avoimia kysymyksiä. Näihin kuuluvat esimerkiksi aseiden tuottaja- ja tuojamaiden näkemuserot sopimuksen tasapuolisesta soveltamisesta. Myös näissä kysymyksissä Suomen kaltaisilla kehittyneillä maille on vastuu vaikuttaa ratkaisujen löytymiseen.²⁶³

- 42) We have viewed the FMCT as our priority, the next stop towards nuclear disarmament. But we also understand that others have other priorities. Therefore I think you, Mr President, have found a very well balanced compromise in your proposal for the Programme of Work. In the spirit of compromise, we stand ready to support your proposal.²⁶⁴

Toisaalta vastuullisuuspuheeseen turvaututaan myös niissä tapauksissa, joissa on kyse Suomen omasta liittymättömyydestä tiettyihin aseidenriisuntatoimiin. Vastuullisuuteen liittyviä näkökulmia käytetään erityisesti puolustettaessa Suomen varsin myöhäistä liittymistä Ottawan sopimukseen. Esimerkissä (43) Suomen kuvataan sopimuksen ulkopuolisenakin maana kunnioittaneen henkilömiinasopimuksen varsinaisia tavoitteita jo pitkän aikaa. Lisäksi puheenvuorossa kerrotaan Suomen jatkavan ja jopa lisäävän vastuullista toimintaansa humanitaarisen miinatoiminnan muodossa jälleen varsin haastavasta tilanteesta – tässä tapauksessa taloudellisten säästöjen paineista – huolimatta. Ottawaan liittyvät puheenvuorot saavat jopa marttyyrimaisia piirteitä, kun Suomi toistaessaan vastuullisen toiminnan periaatteitaan muistuttaa olevansa itse syytön miinojen aiheuttamiin humanitaarisiin ongelmiin (esimerkki 44).

---

²⁶² Tuomioja 2012c.

²⁶³ Tuomioja 2012c.

²⁶⁴ Kairamo 2013a.

- 43) The Ottawa Convention will enter into force for Finland in just about week's time, on 1st of July. [...] Finland aspects of the convention we have respected already for a long time. [...] Finland has always had a responsible mine policy and we have always promoted Ottawa Convention's objectives.[...] In spite of pressure for budget cuttings, Finland will continue its funding to humanitarian mine action and in fact we are hoping to increase mine action funding to reach the level of 6 million euro annually by 2014.²⁶⁵
- 44) Finland does not produce or export anti-personnel landmines. During peacetime, anti-personnel landmines are kept in stockpiles. Even if Finland is not part of the humanitarian problem caused by irresponsible use of antipersonnel landmines, we are conscious that by agreeing to this international norm we are part of the solution.²⁶⁶

Myös Oslon sopimuksen, johon Suomi ei toistaiseksi ole sitoutunut, kohdalla huomio kiinnitetään Suomen vastuulliseen toimintaan sopimuksen tavoitteiden tukijana. Mielenkiintoista on, että Suomen lausutaan jopa tukevan sopimuksen universalisoimista eli uusien maiden sopimukseen liittymistä samaan aikaan, kun Suomi itse pysyttelee sopimuksen ulkopuolella eikä edes näytä harkitsevan siihen liittymistä.

- 45) Suomi ei ole osapuolena rypäleasideiden kieltoa koskevassa Oslon sopimuksessa. Suomi tukee sopimuksen tavoitteita sekä pyrkimyksiä sopimuksen universalisoinniseksi ja osallistuu sopimuksen toimeenpanoon humanitaarisen miinatoiminnan kautta.²⁶⁷

Vaikka Suomi ei enää 2000-luvun aseidenriisuntapolitiikassaan ole liittynyt kaikkiin kansainvälisiin aseidenriisuntasopimuksiin ainakaan ensimmäisten joukossa, näyttäisi se vastuullisuusdiskurssin avulla siis edelleen pyrkivän pitämään yllä kylmän sodan ajalta tuttua, niin kutsuttua mallioppiin²⁶⁸ imagoaan. Vastuullisuusdiskurssissa Suomen rooliksi rakennetaankin pyyteetön toiminta aseidenriisuntakysymysten ratkaisemiseksi jopa ilman varsinaista velvollisuutta. Suomen toimia aseidenriisunnan edistämässä kuvataan näin vapaaehtoiseksi politiikaksi, jossa hoidetaan Suomes- ta riippumattomia ongelmia. Vastuullisuuteen vetoamisen myös Ottawan ja Oslon sopimuksista puhuttaessa voidaan katsoa rakentavan käsitystä Suomesta sellaisena maana, joka toimii aseiden suhteen vastuullisesti jo ennen aseidenriisuntasopimuksiin liittymistäkin. Näin aseidenriisuntatoimien tarpeen syyksi rakennetaan – kuten jo yhteisöllisyysdiskurssin yhteydessä – ensisijaisesti vastuuttomien, Suomeen verrattuna vastakohtaisten valtioiden toiminta.

---

²⁶⁵ Tuomioja 2012a.

²⁶⁶ Satuli 2002.

²⁶⁷ VN 2012, 84.

²⁶⁸ Ks. luku 3.1.2.

5.3.3. Kannustavuusdiskurssi

Kolmantena osana Suomen omaksumaa aseidenriisuntaroolia voidaan nähdä kannustavuusdiskurssi. Kannustavuuspuheeseen kuuluu muiden valtioiden ja jälleen laajemmin koko kansainvälisen yhteisön kehottaminen ja rohkaiseminen yleisen aseidenriisunnan edistämiseen. Tämän diskurssin puheenvuoroille on ominaista jo kylmän sodan aikaisesta aseidenriisuntapolitiikasta tuttu positiivinen asenne²⁶⁹ ja joissakin tilanteissa jopa naiiviksikin arvioitava usko kansainvälisen aseidenriisunnan edistymiseen (esimerkki 46) ja kaikkien jakamiin samoihin tavoitteisiin (esimerkki 47). Puheenvuoroissa toki tunnustetaan erilaiset aseidenriisuntatyöhön liittyvät vaikeudet, minkä jälkeen huomio kuitenkin toistuvasti siirretään olemassa oleviin mahdollisuuksiin ja asioiden myönteisiin puoliin, joiksi varsinaisten saavutusten puuttuessa voidaan nimetä vaikkapa rakenteellisia, esimerkiksi neuvottelufoorumien säilymiseen liittyviä, seikkoja (esimerkki 48).

46) Edellytykset tavanomaisten aseiden rajoittamissopimuksen tarkastelukonferenssille ovat hyvät, vaikkakaan eivät ehkä optimaaliset. Olemme kuitenkin toiveikkaita onnistuneen konferenssin suhteen. Myös biologisten aseiden kieltosopimuksen kuudennessa tarkastelukonferenssissa kaikki mahdollisuudet hyvään lopputulokseen ovat olemassa.²⁷⁰

47) The goal itself, the establishment of a [Middle East nuclear free] zone, is shared by everyone, but views differ on how and in what timeframe to get there.²⁷¹

48) I share the frustration expressed towards the prolonged lack of outcome in the efforts to agree on a negotiation mandate for the CD. However, we should not lose sight of more positive assessments; the CD has remained an important structural part of the international, UN based multilateral system, designated for disarmament and non-proliferation.²⁷²

Kannustavuusdiskurssiin kuuluu siis kansainvälisessä aseidenriisunnassa tapahtuneiden pientenkin edistysaskeleiden toistuva huomioiminen. Näille puheenvuoroissa esiintyville huomioille on ominaista myös niiden ankkurointi mahdollisuuksiin saavuttaa yhä parempia tuloksia. Edistyksestä johtuvan ilahtuneisuuden ilmaisemisen jälkeen Suomi siis muistuttaa ”todellisen työn olevan vasta edessä” (esimerkki 49) sekä kannustaa kansainvälistä yhteisöä jälleen ”tarttumaan hetkeen” ja jatkamaan pyrkimyksiä aseidenriisunnan edistämiseksi (esimerkki 50).

---

²⁶⁹ Ks. luku 3.1.3.

²⁷⁰ Lehtomäki 2006.

²⁷¹ Tuomioja 2012a.

²⁷² Kahiluoto 2012.

- 49) We cannot afford to forget the ATT process just because we now have the Treaty. Today we can celebrate but then the real work starts. The Treaty needs to enter into force as soon as possible.
- 50) Suomi pitää uutta START-sopimusta sekä ydinsulkusopimuksen tarkastelukonferenssin ja Washingtonin ydinturvahuippukokouksen tuloksia erittäin rohkaisevina. Kansainvälisen yhteisön on tartuttava hetkeen ja jatkettava maailmanlaajuisia ja kahdenvälisiä toimia ydinaseettoman maailman luomiseksi.²⁷³

Tähän positiivissävyiseen kannustavuuteen liittyy myös Suomen oman roolin rakentaminen esimerkiksi toimijaksi, joka on jo ”käärinyt hihansa” (esimerkki 51) ja on omalta osaltaan valmis ryhtymään töihin ”tasapainoisessa ja oikeudenmukaisessa hengessä” (esimerkki 52).

- 51) We hope that, with the political re-engagement of all member States, we can together take the agenda forward. Now is the time to get down to work and my delegation has already rolled up its sleeves.²⁷⁴
- 52) Efforts to revitalize the CD have not borne fruit – time flies but the impasse continues and our concern remains. We believe that the Conference should without further delay begin negotiations on key issues. We are fully prepared to proceed on all four core issues in a balanced and equitable manner[...].²⁷⁵

Toisaalta positiivisuuden rinnalle on noussut entistä enemmän myös kielteisiä arvioita aseidenriisunnan nykytilasta. Näille puheenvuoroille on ominaista tietynlainen historiallinen perspektiivi, jossa muistutetaan kylmän sodan päättymisen aikaisista, myöhemmin lunastamattomiksi osoittautuneista odotuksista asevarustelun vähenemisestä (esimerkki 53) sekä tämän aiheuttamasta pettymyksestä. Aseidenriisunnan tarpeen muistutetaankin olevan edelleen suuri ja jopa aikaisempaa akuutimpi (esimerkki 54):

- 53) Kylmän sodan päättyminen otettiin kaikkialla riemulla vastaan. Sen odotettiin vahvistavan sekä vapautta että turvallisuutta. Paljon odotettiin myös siitä rauhanosinosta jonka varustelutarpeen vähenemisen odotettiin tuovan mukanaan. Suursodan uhka väistyi, mutta se ei ole kuitenkaan tuonut maailmaa lähemmäksi uutta idyllistä rauhantilaa.²⁷⁶
- 54) The need for arms control and disarmament has not diminished after the end of the Cold War, rather the opposite.²⁷⁷

---

²⁷³ Halonen 2010a.

²⁷⁴ Pöhlö 2011a.

²⁷⁵ Tuomioja 2012a.

²⁷⁶ Tuomioja 2003.

²⁷⁷ Tuomioja 2002c.

Puheenvuoroissaan Suomi tunnustaakin monenlaiset – niin sopimusten aikaansaamiseen (esimerkki 55) kuin aseidenriisuntafoorumeihinkin liittyvät²⁷⁸ – vaikeudet ja vastoin käymiset kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä sekä vaatii tilanteeseen muutosta. Suomen kansainvälisillä aseidenriisuntafoorumeilla ja muilla aseidenriisuntaan liittyvillä areenoilla esiintymiselle voidaankin nähdä tyypilliseksi tietynlainen ”aseidenriisunta.nyt” -puhe, jossa käsillä olevaa hetkeä tai aikakautta kuvataan aseidenriisunnan etenemisen mahdollisuuksien (esimerkki 55) ja toisaalta myös välttämättömyyden (esimerkki 56) kannalta jonkinlaiseksi taitekohdaksi. Tämä vastaa kansainvälisestikin yleistä diskurssia kylmän sodan jälkeisen aikakauden ja varsinkin uuden vuosituhannen merkittävydestä asevarustelun suunnan kääntämisessä ja aseidenriisunnan uudenlaisen roolin esiintuomisessa²⁷⁹.

55) Monenkeskisessä asevalvonta- ja aseidenriisuntatoiminnassa on kuitenkin menneinä vuosina kohdattu suuria haasteita ja saavutetut tulokset ovat olleet niukkoja. Tarvetta tämän kehityssuunnan muutokseen ei voida tarpeeksi korostaa.²⁸⁰

56) Finland, as one of the original co-authors of the ATT, has aimed actively to further the preparations and negotiations of the ATT towards a universal regulation of the international arms trade. The ATT is now really within our reach and this momentum must not be lost.²⁸¹

57) The threat of proliferation of nuclear weapons is topical as ever. Recent events in the Middle East underline the need for action in this regard. A Fissile Material treaty would positively contribute to a climate of mutual trust and enhanced security, a necessity in times of political turmoil. Calls for its primacy and urgency therefore remain warranted.²⁸²

Suomi myöntää aiempaa selkeämmin myös oman huolensa aseidenriisuntatyön jäämisestä kansainvälisen yhteistyön taka-alalle (esimerkki 58). Tämän seurauksena myös kylmän sodan aseidenriisuntapolitiikan aikainen syyllistämisestä pidättäytyminen²⁸³ vaikuttaisi ainakin jollakin tasolla murtuneen, ja Suomen puheenvuoroissa kansainvälistä yhteisöä – ei tosin edelleenkään mitään yksittäistä valtioita – arvostellaankin yhä useammin kyvyttömyydestä ja ennen kaikkea poliittisesta haluttomuudesta puuttua aseidenriisunnan negatiivisen kehityssuuntaan (esimerkit 59 ja 60).

---

²⁷⁸ Ks. luku 5.2.3.

²⁷⁹ Ks. luku 2.2.3.

²⁸⁰ Lehtomäki 2006.

²⁸¹ Tuomioja 2012a.

²⁸² Stubb 2011.

²⁸³ Ks. luku 3.1.3.

- 58) Olen huolestunut aseriisunta- ja asevalvontakysymysten jäämisestä taka-alalle YK-foorumilla. Tähän työhön jäsenmaiden tulisi tarttua vakavasti.²⁸⁴
- 59) To my regret, however, our efforts to revitalize the CD and take disarmament forward seem not to have taken root. [...] Delegations continue to resort to procedural hurdles, without offering credible alternatives for real work to begin.²⁸⁵
- 60) International efforts in the field of disarmament, arms control and non-proliferation have suffered severe setbacks in the last few years. The current political situation is not very conducive to arms control. Political will to change the tide is badly needed.²⁸⁶

Aseidenriisuntatyöhön liittyviä vaikeuksia ja epäonnistumisia suurempana uhkana nähdään kuitenkin aseidenriisunnan täydellinen pysähtyneisyys. Näin ollen Suomi vaatii muilta valtioilta hyvinkin painokkain sanoin ennen kaikkea neuvotteluihin ryhtymistä mahdollisista vaikeistakin kansallisista, lähinnä turvallisuus- ja puolustuspoliittisista etunäkemyksistä (esimerkki 61) tai tulostakuiden puutteesta (esimerkki 62) huolimatta. Puheenvuorossa (62) Suomi myös identifioi itsensä jonkinlaiseen mentorin asemaan lausudessaan, ”ettei mikään ongelma ole liian iso ratkaistavaksi rauhanomaisesti ja yhteistyössä toisten kanssa”. Puheenvuoron lopussa Suomen edustaja jopa kyseenalaistaa neuvotteluista kieltäytyvien maiden itsestään ulospäin antaman kuvan.

- 61) The issues at hand are too important to be lost in procedural wrangles or in unwillingness of even engaging in addressing the issues at hand. National security and other concerns are to be addressed in the negotiations, not in the stage where issues are identified for further work in the spirit of multilateral cooperation.²⁸⁷
- 62) My only procedural observation is the following: please do not give the impression that you continue waiting for something better before you are able to engage in real work; and, please, do not give the impression that you need guarantees on what the final outcome of negotiations should be before you can engage in the negotiations! [...] But as we say in Finland, no problem is too big to be worth trying to solve it peacefully and in cooperation with others! [...] If you are not ready to talk what is your the signal [sic] you are giving?²⁸⁸

Kannustavuusdiskurssi kuvastaa omalta osaltaan Suomen kyllästymistä erityisesti monenvälisen aseidenriisunnan pysähdystilaan, minkä seurauksena Suomen puheenvuoroissa on nähtävissä kyl-

---

²⁸⁴ Tuomioja 2005b.

²⁸⁵ Stubb 2011.

²⁸⁶ Tuomioja 2006.

²⁸⁷ Tuomioja 2011b.

²⁸⁸ Reimaa 2005.

män sodan aikaiseen aseidenriisuntapuheeseen verrattuna enemmän negatiivisia sävyjä ja turhautumista. Aseidenriisunta.nyt -puhe voi myös heijastella Suomen edelleen vahvaa pienvaltioidentiteettiä ja käsitystä suurempia (ja liittoutumattomampia) valtioita paremmista mahdollisuuksista toimia jonkinlaisena välittäjänä kansainvälisissä kysymyksissä. Joka tapauksessa tämä diskurssi rakentaa kuvaa Suomesta sellaisena maana, joka aidosti haluaa aseidenriisuntatoimien etenevän²⁸⁹.

5.3.4. Asiantuntijuusdiskurssi

Neljäs selkeästi erottuva piirre Suomen aseidenriisuntaroolin rakentamisessa on Suomen kuvaaminen kansainvälisen aseidenriisunnan erityisenä asiantuntijana. Tätä asiantuntijuutta ollaan myös valmiita tarjoamaan koko kansainvälisen yhteisön käyttöön. Jo vastuullisuuspuheessa on nähtävissä Suomen identifioiminen yleisesti kehittyneeksi maaksi, jolla on aseidenriisunnassa varhaisessa vaiheessa olevia maita paremmat edellytykset näyttää esimerkkiä ja auttaa muita valtioita²⁹⁰. Tätä yleistä määrittelyä tarkemmin Suomea kuvataan etenkin tieteellisesti ja teknisesti osaavaksi maaksi, jonka kansalliset viranomaiset pystyvät avustamaan ja kouluttamaan myös ulkopuolisten valtioiden asiantuntijoita erityisesti sopimusten toimeenpano- ja todentamistehtävissä:

63) Joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseen puolustushallinto taas osallistuu kansainvälisten sopimusten toimeenpanon tehostamiseen ja uudenlaisten yhteistyömallien kehittämiseen. Tähän voidaan vaikuttaa tarjoamalla asiantuntemusta ja tukea aseidenriisunta- ja asevalvontakysymyksissä sekä kotimaassa että ulkomailla.²⁹¹

64) Verification arrangements often require good scientific knowledge and technical capability from national authorities. We attach great importance to cooperative measures in building capacity that is needed to implement the obligations under different arms control treaties. Since 1989, Finland has trained chemical analysts from developing countries in the field of chemical warfare agents verification. Finland also supports the training activities in the framework of the CTBT.²⁹²

Muiden maiden avustaminen keskittyy joukkotuhoaseiden, erityisesti ydinaseiden ja kemiallisten aseiden, valvontaan, mitä voidaan pitää melko yllätyksettömänä johtuen Suomen aseidenriisuntapolitiikan yleisistä painotuksista²⁹³. Alueellisesti asiantuntemusta tarjotaan esimerkiksi Venäjän käyttöön, mutta viime vuosina avustamistakin koskevien puheenvuorojen huomio on kohdistunut erityi-

²⁸⁹ Mahdollisista motiiveista tähän keskustellaan tarkemmin luvussa 5.4.

²⁹⁰ Ks. luku 5.3.2.

²⁹¹ Kääriäinen 2004.

²⁹² Satuli 2002.

²⁹³ Ks. luku 5.2.1.

sesti Lähi-itään ja erityisesti Syyriaan. Kansallisista viranomaislaitoksista Suomi korostaa erityisesti VERIFINin ja Säteilyturvakeskuksen asiantuntijuutta.

- 65) Venäjä on korostanut, että vastuu [kemiallisten aseiden] hävittämisestä on sillä itsellään. Muiden maiden apu on kuitenkin tarpeen [...]. Useat EU-maat, Suomi mukaan lukien, ovat tukeneet työtä. Suomen EU-puheenjohtajakaudella käynnistettiin EU:n ohjelma Venäjän kemiallisten aseiden ja aseplutoniumin hävittämiseksi.²⁹⁴
- 66) Kemiallisen aseiden kielto­sopimuksen instituutti VERIFIN on vakiintunut ja arvostettu laitos. Suomi on valmis tarjoamaan asiantuntemustaan kansainvälisen yhteisön käyttöön, mikäli tarvetta ilmenee Lähi-idässä.²⁹⁵
- 67) Esimerkiksi säteilyturvakeskus tekee ulkoasiainministeriön rahoituksella lähialueyhteistyötä Venäjän ja Baltian maiden ydinturvallisuuden parantamiseksi.²⁹⁶

Teknisen osaamisen ja avustamisen lisäksi Suomen asiantuntijuusdiskurssin toisena ulottuvuutena voidaan nähdä neuvottelutaidon korostaminen. Suomesta rakennetaan kuvaa aseidenriisuntaprosessien aloitteentekijänä ja tavoitteiden sinnikkäänä eteenpäinviejänä, joka myös onnistuu neuvotteluissa. Tämä toistuu myös puheenvuorojen maininnoissa aseidenriisuntaan liittyvistä edistysaskeleista, joihin Suomella kuvataan olleen erityinen rooli:

- 68) Suomi ajoi näkyvästi taktisten ydinaseiden vetämistä ydinaseriisuntaan toukokuussa päättyneen ydinsulkusopimuksen tarkastelun yhteydessä. Tästä saatiinkin kirjatua yhteisymmärrys ensimmäistä kertaa.²⁹⁷
- 69) Suomi allekirjoitti, ensimmäisten maiden joukossa, kansainvälisen asekauppasopimuksen 3.6.2013. Tämän merkittävän sopimuksen avaaminen allekirjoituksille on myös sulka Suomen hattuun. Maamme oli yksi niistä seitsemästä valtiosta, joiden aloitteesta neuvotteluprosessi aikoinaan käynnistyi, ja jatkamme edelleen työtä ATT-sopimuksen ystävyyryhmässä.²⁹⁸

Viimeiseksi asiantuntijuusdiskurssin yhdeksi piirteeksi voidaan tunnistaa aseidenriisuntaan liittyvän asiantuntemuksen liittäminen laajemmin Suomen yleiseen globaalihallinta- ja rauhanvälitysosaamiseen. Tämä heijastelee myös yleisen kansainvälisen aseidenriisuntatoiminnan kylmän sodan jälkeistä liittämistä laajempaan, esimerkiksi demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksiin liittyvään toimintaan.

---

²⁹⁴ Tuomioja 2002b.

²⁹⁵ Niinistö 2012.

²⁹⁶ Tuomioja 2002b.

²⁹⁷ Tuomioja 2000.

²⁹⁸ Tuomioja 2013d.

taympäristöön²⁹⁹. Esimerkiksi Lähi-idän joukkotuhousoasetonta vyöhykettä koskevien neuvottelujen välittäminen rakennetaan osaksi Suomen yleisen aluetta koskevan asiantuntijuuden osoittamista:

- 70) Suomella on myös merkittävä tehtävä Lähi-idän joukkotuhousoasetonta vyöhykettä käsittelevän konferenssin tunnustelussa alivaltiosihteeri Laajavan johdolla, mikä tukee samalla laajemmassa perspektiivissä myös Suomen osaamista ja osallistumista Lähi-idän vaikeiden ongelmien käsittelyssä.³⁰⁰

Kokonaisuudessaan asiantuntijuusdiskurssi linkittyy vahvasti edellisiin diskursseihin: Suomesta rakennetaan kuvaa kansainvälisen yhteisön vastuullisena jäsenenä, jolla on vahvan halun lisäksi myös tieteellisiä ja taidollisia edellytyksiä toimia näkyvästikin aseidenriisuntatyössä. Toisaalta tämä asiantuntijuus yhdistetään edelleen kylmän sodan tapaan enimmäkseen teknisiin ja hallinnollisiin kysymyksiin, mikä viestii kansainvälisen aseidenriisunnan poliittisesta herkkyydestä. Näin Suomi ei myöskään juurikaan esitä konkreettisia ehdotuksia uusiin sopimusneuvotteluihin ryhtymisestä tai aseidenriisuntafoorumien ja -käsittelytapojen uudistamisesta.

5.3.5. Pienvaltiodiskurssi

Tutkimusaineiston perusteella varsinaiseksi pienvaltiodiskurssiksi nimeämäni puhe näyttäisi ehkä jopa yllättäen jäävän hyvin pieneen osaan suomalaisessa aseidenriisuntapuheessa, mikä ilmentää muutosta Suomen kylmän sodan aikaisiin aseidenriisuntaan liittyviin kannanottoihin. Puheenvuoroissa esiintyy vain muutamia suoria viittauksia Suomen asemaan pieneenä valtiona. Nämä viittaukset liitetään Suomen huoleen perinteisten pysyvien ja universaalien aseidenriisuntafoorumien pysähtyneisyydestä ja tilapäisten ad hoc -foorumien lisääntyvästä käytöstä:

- 71) The Conference as a single multilateral negotiating forum that takes different national security concerns into account is indeed something that we as a smaller country do not want to lose. It is only in the CD and as a CD member that a country such as Finland has a permanent right to participate on equal footing in negotiations on potential new treaty instruments in the field of nuclear disarmament.³⁰¹

- 72) Those [FMCT-] negotiations should take place in the CD. That is the forum that takes different national security concerns into account in a way that no ad hoc forum will do. That is something that smaller countries cannot afford to lose.³⁰²

---

²⁹⁹ Ks. luku 2.2.3.

³⁰⁰ Tuomioja 2012b.

³⁰¹ Tuomioja 2012a.

³⁰² Pöhlö 2011a.

Näissä puheenvuoroissa pienen valtion etujen katsotaan olevan parhaiten edustettuina nimenomaan universaaleilla foorumeilla, kun taas tilapäiset ja usein kahdenväliset foorumit nähdään Suomenkin kannalta epäedullisina. Pienvaltioaseman ei näiden puheenvuorojen perusteella voida toki suoraan tulkita esiintyvän haittana tai jopa esteenä esimerkiksi kahdenväliseen aseidenriisuntatyöhön osallistumiselle. Se näyttäisi kuitenkin rakentuvan eräänlaiseksi väistämättömäksi asiantilaksi, jonka vuoksi Suomen osallistumisen aseidenriisuntaan ja samalla Suomen omien turvallisuusnäkökantojen huomioonottamisen katsotaan CD:n ja YK:n vaikuttavuuden pienentyessä voivan vaarantua.

Tutkittavista puheenvuoroista ei siis ole löydettävissä esimerkkejä pienvaltioaseman suorasta kuvaamisesta etuna tai muuten positiivisena aspektina kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä. Esimerkiksi kylmän sodan aikaiselle ulkopolitiikalle³⁰³ tyypillistä pienvaltioaseman takaaman neutraaliuden käyttämistä perusteluna välittäjänä tai sovittelijana toimimiselle ei uuden vuosituhannen aseidenriisuntapuheissa näyttäisi esiintyvän. Suoran pienvaltioaseman korostamisen tilalle näyttäisivätkin nousseen edellä käsitellyt, pienen valtion edellytyksiä ehkäpä enemmän taustatekijöinä todentavat muut diskurssit.

5.4. Aseidenriisunnan ulottuvuudet

Tässä luvussa tarkastellaan Suomen puheenvuoroissaan rakentamia tavoitteita ja merkityksiä aseidenriisunnalle ja siihen osallistumiselle. Luvun kaksi ensimmäistä osiota keskittyvät aseidenriisunnan yleisiin selitysmalleihin³⁰⁴, joista Suomi näyttäisi aseidenriisuntapuheissaan hyödyntävän sekä turvallisuus- että vähemmässä määrin myös humanitaarisuusdiskurssia. Taloudellisen ulottuvuuden diskurssia ei tutkimusaineistosta ollut havaittavissa lainkaan. Viimeiseksi luvussa 5.4.3. palataan vielä tutkielman alussa taustoitettuun aseidenriisunnan käsitteellisyyteen ja sen osuuteen suomalaisessa aseidenriisuntapuheessa. Tässä yhteydessä aseidenriisunta- ja asevalvontaulottuvuuksia käsitellään rinnakkain. Kokonaisuudessaan aseidenriisunnan merkitystä rakentavien diskurssien tunnistamiseen liittyvät haasteet olivat pitkälti samoja kuin roolidiskurssienkin kohdalla³⁰⁵.

---

³⁰³ Ks. luku 3.1.2.

³⁰⁴ Ks. luku 2.1.2.

³⁰⁵ Ks. luku 5.3.

5.4.1. Aseidenriisunta turvallisuuden takaajana

Selkeästi eniten käytettynä perusteluna Suomen kansainväliseen aseidenriisuntatyöhön osallistumiselle näyttäytyy kylmän sodan ajan tapaan aseidenriisunnan turvallisuutta lisäävä vaikutus. Suomen puheenvuoroissa aseidenriisunta sijoitetaan suoraan turvallisuuspoliittisten kysymysten ytimeen, esimerkiksi sotilaallisen ja siviilialan kriisinhallinnan rinnalle:

73) Olennaista G20:n merkitykselle on, laajentuuko sen toiminta talouspolitiikasta muihin globaaleihin avainkysymyksiin kuten ilmastonmuutoksen torjuntaan, köyhyyden poistamiseen, energia- ja raaka-ainekysymyksiin tai turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin, kuten aseidenriisuntaan, joukkotuhousteiden leviämisen estämiseen tai sotilaallisen ja siviilialan kriisinhallintaan.³⁰⁶

Turvallisuutta korostavassa diskurssissa nojataan sekä realistiseen turvallisuuden perinteeseen että laaja-alaiseen turvallisuuskäsitykseen. Selkeä merkki turvautumisesta nimenomaan realistiseen turvallisuusdiskurssiin on Suomen aseidenriisuntaosallistumisen liittäminen kansallisen puolustuksen tarpeisiin ja sen kehittämiseen. Puheenvuorossa (74) aseidenriisuntatoimiin osallistumista ja niitä koskeviin neuvotteluihin vaikuttamista perustellaan kansallisen puolustuksen erityispiirteillä, joita ei tarkemmin määritellä. Samassa esimerkissä vedotaan myös yhteistyöhön samanmielisten valtioiden kanssa, mikä tukee kansallisen edun huomioimista kansainvälisiin aseidenriisuntaprosesseihin osallistumisessa. Mielenkiintoista on, että kansallisen puolustuskyvyn vahvistamiseen turvaututaan myös niissä puheenvuoroissa, joissa ensin korostetaan kansainvälistä vastuuta (esimerkki 75). Tämän voidaan katsoa puolustavan käsitystä globalipolitiikan toissijaisuudesta kansallisen edun näkökohtiin nähden³⁰⁷.

74) Suomi osallistuu keskeisiin kansainvälisiin asevalvontaprosesseihin sekä tiivistää yhteistyötään samanmielisten valtioiden kanssa. Suomella on kansallisen puolustuksen erityispiirteiden tähden tarve vaikuttaa kansainvälisiin asevalvontaprosesseihin.³⁰⁸

75) Tämä [asevalvontaan] osallistuminen on sekä osa Suomen turvallisuuden rakentamista että kansainvälistä vastuun kantamista. Yhteistyöstä saamiemme kokemusten kautta voimme vahvistaa samalla kansallista puolustuskykyämme.³⁰⁹

---

³⁰⁶ Tuomioja 2011a.

³⁰⁷ Ks. luku 3.3.

³⁰⁸ VN 2009, 73.

³⁰⁹ Halonen 2009a.

Aseidenriisuntasopimusten verkoston liittäminen terrorismin torjuntaan voidaan puolestaan nähdä sekä sotilaallisia uhkakuvia painottavan realistisen että keskinäisriippuvuutta ja yhteistyötä korostavan laajan turvallisuuskäsityksen elementtejä sisältävänä teemana. Aseidenriisunnan ja terrorismin torjunnan yhteys on nähtävissä – luultavasti yleisen maailmanpoliittisen tilanteen johdosta – lähinnä 2000-luvun alun ja puolivälin puheenvuoroissa, joissa joukkotuhooaseiden korostetaan olevan entistäkin vaarallisempia terroristien kaltaisten ei-valtiollisten toimijoiden käsissä. Terrorismista uutena uhkana rakennetaan näin motiivi ryhtyä yhä intensiivisempään aseidenriisuntatyöhön (esimerkki 76). 2010-luvun alussa linkitys näyttäisi jälleen hieman nostavan päätään ja liittyvän erityisesti Suomen tavoitteeseen saada taktiset ydinaseet aseidenriisuntasopimusten piiriin (esimerkki 77).

76) Therefore, it is a frightening prospect to see the spread of weapons ending up into irresponsible hands. One of the most terrifying threats is the possibility that weapons of mass destruction could be used by terrorist organisations. After the horrible events of last autumn, work has to be continued - more intensively than before - to prevent the proliferation of nuclear weapons, missile technology, and biological and chemical weapons.³¹⁰

77) Even today, no treaty arrangements limits tactical nuclear weapons, even though the threshold for their use is lower and the danger for their proliferation and falling into the hands of terrorists is greater than in the case of strategic weapons.³¹¹

Laajaa turvallisuuskäsitystä edustava diskurssi näyttäytyy taas erityisesti aseidenriisuntakäsymysten liittämisessä muihin globaaleihin ongelmiin, mikä on maailmanlaajuisestikin lisääntynyt kylmän sodan päätyttyä ja uuden vuosituhanen myötä³¹². Tämänkaltaisissa puheenvuoroissa aseidenriisuntaa ei kuvata itsetarkoitukseksi, vaan ajan hengen mukaisesti ”osaksi kattavaa ja integroitua toimintaa konfliktien ehkäisemiseksi” (esimerkki 78). Globaalien ongelmien liittäminen toisiinsa näyttäytyy etenkin tavanomaisista aseista ja niiden rajoituksista puhuttaessa (esimerkki 79).

78) Disarmament is a part of comprehensive and integrated action in preventing conflicts and in promoting a global dialogue on peace and stability.³¹³

79) Suomi pyrkii omassa toiminnassaan sisällyttämään pienasekäsymykset osaksi kehitysyhteistyötä ja siviilikriisinhallinnan hankkeita.³¹⁴

---

³¹⁰ Satuli 2002.

³¹¹ Tuomioja 2013b.

³¹² Ks. luku 2.2.3.

³¹³ Rasi 2000.

³¹⁴ VN 2004, 95.

Yleisimmin aseidenriisunta yhdistetään kehitykseen. Tälle diskurssille on ominaista tietynlainen keskinäisriippuvuuden logiikka, jossa turvallisuus ja kehitys kuvataan toisiaan vahvistaviksi tekijöiksi aseidenriisunnan pysyttäytyessä ennen kaikkea näitä molempia tukevana välineenä. Kehitysargumentti on toistuvasti esillä varsinkin Suomen puolustaessa ATT-sopimusta, jolle rakennetaan tärkeää roolia konfliktien ehkäisemisessä ja sen kautta myös kehityksen edistämässä (esimerkki 80). Säätelemättömän asekaupan kehitystä estävän vaikutuksen kuvataan edelleen uhkaavan koko kansainvälistä yhteisöä (esimerkki 81).

80) There is a direct link between security and development – armed conflicts deny development. It is of utmost importance that we give our full support to all efforts trying to prevent conflicts arising. Regulating the trade and preventing illicit circulation of weapons are crucial means of this support.³¹⁵

81) Poor or non-existing regulation of trade in conventional arms can fuel conflicts and hamper development. These trends threaten regional security and constitute a common concern for in [sic] the international community at large.³¹⁶

Myös naisten aseman huomioiminen ja parantaminen Suomen nykyisen globaalipolitiikan yhtenä kärkiteemana ja laajan turvallisuuskäsityksen ulottuvuutena yhdistetään joissakin tapauksissa aseidenriisuntaan. Tutkimusaineiston puheenvuorojen perusteella tämän yhteyden esilletuonti jää kuitenkin järjestään hyvin yleisluontoiselle maininnan tasolle ja päälle liimatun oloiseksi (esimerkki 82), ikään kuin naisten asemaa uutena ulkopoliittisena painotuksena yritettäisiin keinotekoisesti rakentaa myös muiden politiikkalohkojen perusteluksi. Myös esimerkin (83) lausahdus jää edellisiä puheenvuoroja konkreettisemmasta sisällöstään huolimatta tarkemmin määrittelemättömäksi ja kokonaisuudestaan irralliseksi ehdotukseksi.

82) With a reference to the International Women's day last week, I would like to stress that the role of women in disarmament is as crucial as ever.³¹⁷

83) Yksi konkreettinen askel eteenpäin olisi mielestäni myös järjestelmällisten raiskauksien ja muun seksuaalisen väkivallan luokitteluksi kielletyksi sota-aseeksi, mikä myös huomioitaisiin aseidenriisuntaprosesseissa.³¹⁸

Oli kyse sitten realistista tai laajaa turvallisuusdiskurssia edustavasta puheenvuorosta, liitetään siihen usein maininta valtioiden yhteistyöstä sekä keskinäisestä luottamuksesta ja avoimuudesta tur-

---

³¹⁵ Tuomioja 2012a.

³¹⁶ Tuomioja 2011b.

³¹⁷ Kairamo 2013a.

³¹⁸ Halonen 2009d.

vallisuuden edellytyksinä. Näiden nähdään vahvistuvan sekä aseidenriisuntaan liittyvien neuvottelujen turvaamisen³¹⁹ että aseidenriisuntasopimusten mahdollisimman universaalien sitovuuden³²⁰ avulla. Huomattavaa on, että Suomi korostaa puheenvuoroissaan aseidenriisunnan ja valtioiden välisen yhteisymmärryksen vastavuoroisuutta: edistyksen aseidenriisunnassa katsotaan vahvistavan luottamusta, ja luottamuksen nähdään edistävän aseidenriisuntaa (esimerkki 84). Tämä painotus puolustaa yhtä aikaa sekä aseidenriisunnan välineellistä että itsetarkoituksellista merkitystä. Lisäksi aseidenriisuntatyön aikaansaamaa yhteistyötä kuvataan olennaiseksi tekijäksi tarkemmin määrittelemättömien ”alueellisten ja maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisemiseen” (esimerkki 85).

84) Finland considers it of the utmost importance that the 2008 Biennial Meeting on small arms succeed in moving forward the practical implementation of the Programme of Action and in rebuilding the consensual nature of the small arms process. Practical implementation builds consensus; consensus moves forward practical implementation.³²¹

85) Aseistuksen valvonta ja vähentäminen vahvistaa luottamusta ja yhteistyötä, jota tarvitaan kipeästi yhteisten alueellisten ja maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisemiseen.³²²

Turvallisuuskäsitelmä näyttyy siis kylmän sodan tapaan³²³ edelleen keskeisimpänä perusteluna Suomen aseidenriisuntaan osallistumiselle ja aseidenriisunnan tärkeydelle ylipäätäänkin. Turvallisuusdiskurssi on kuitenkin sisällöltään selkeästi laajentunut koskemaan yhä enemmän laajan turvallisuuden ulottuvuuksia ja yksittäisten alueiden sijasta koko maailmanlaajuisia turvallisuutta³²⁴. Samoin ennen kaikkea realistiseen perinteeseen kuulunut ajatus turvallisuudesta valtioiden välisenä tekijänä on aseidenriisuntapuheessa rajoittunut koskemaan selvästi ainoastaan puolustusnäkökulmaa. Turvallisuus- ja globaalipolitiikanäkökulmien ei näin voida katsoa edustautuvan tiukasti erillisinä vaan pikemminkin toisiinsa nivoutuneina Suomen aseidenriisuntapolitiikan ulottuvuuksina, minkä nojalla Suomen aseidenriisuntatoiminnan ensisijaisena selitysmallina voidaan nykyisellään pitää aseidenriisuntaa sekä valtioiden että koko kansainvälisen järjestelmän etuna korostavan välttämättömän aseidenriisunnan³²⁵ teoriaa.

---

³¹⁹ Ks. esim. Pöhlö 2011a.

³²⁰ Ks. esim. Reimaa 2005.

³²¹ Kahiluoto 2007.

³²² Halonen 2010c.

³²³ Ks. luku 3.1.3.

³²⁴ Ks. luku 5.2.4.

³²⁵ Ks. luku 2.1.2.

5.4.2. Aseidenriisunta humanitaarisena imperatiivina

Turvallisuuskäsityksen laajennuttua valtiokeskeisestä turvallisuudesta globaalimpaan ja myös yksilötason ihmisoikeudet huomioon ottavaan kontekstiin kattaa se nykyisellään myös humanitaarisia näkökohtia ja muutakin kuin ”poliittisen ja aatteellisen” ulkopoliittikan ensiksi mainitun osan. Näin myös aseidenriisunnan humanitaarisia näkökulmia käsitellään Suomen puheenvuoroissa ainakin välillisesti nimenomaan turvallisuusulottuvuuden sisällä, minkä osoittaa jo aseidenriisunnan merkityksen liittäminen esimerkiksi kehitykseen ja naisten asemaan³²⁶.

Aseidenriisunnan humanitaarista ulottuvuutta käsitellään tutkimusaineiston perusteella kuitenkin myös turvallisuusnäkökulmasta irrallisena ja näin enemmän itseisarvoa sisältävänä teemana. Erityisesti tämä on nähtävissä tavanomaisista aseista ja niiden rajoituksista – Suomen painopisteistä³²⁷ johtuen varsinkin asekauppasopimuksesta – puhuttaessa. Humanitaarisia näkökulmia sisältävissä puheenvuoroissa aseidenriisunta rakennetaan ennen kaikkea välineeksi ehkäistä aseellisten konfliktien aiheuttamaa inhimillistä kärsimystä. Esimerkiksi asekauppasopimuksen kuvataan olevan kiinteä osa ihmisoikeussäännöksiä ja kansainvälistä humanitaarista oikeutta, ja näin vaikuttavan miljoonien ihmisten elämään (esimerkki 86). Erityisesti muistutetaan asekaupan sääntelemättömyyden vaikutuksista kriisialueilla asuviin siviileihin, naisiin ja lapsiin (esimerkki 87).

86) We all know that unregulated access to arms has caused worldwide human suffering. In requiring states to display responsibility and transparency in arms transfers with greater respect for international human rights law and international humanitarian law, the ATT will have an impact on lives of millions of people, men, women and children.³²⁸

87) Media täyttyy lähes päivittäin Syyriaa, Homs'ia ja muita maan kaupunkeja koskevista kauhukuvista. Siviiliväestöä, naisia ja lapsia kidutetaan ja surmataan raa'alla tavalla. Vaikka Syyrian tapahtumat on tuomittu maailmalajuisesti, väärinkäytökset jatkuvat ja ihmisoikeusloukkauksiin käytettyjen aseiden toimittaminen jatkuu. Syyria on osaltaan valitettavasti kuitenkin vain yksi, tosin järkyttävä esimerkki kansainvälisen asekauppasopimuksen, ATTn tarpeesta.³²⁹

Aseidenriisunnan tärkeyttä pyritään siis puolustamaan jo edellisen esimerkin (87) osoittamalla tavalla tiedotusvälineistä tutuilla kauhukuvilla, väärinkäytöksillä ja ihmisoikeusloukkauksilla. Aseidenriisunnan humanitaarista ulottuvuutta korostavan diskurssin yhteydessä vedotaankin joissakin

---

³²⁶ Ks. luku 5.4.1.

³²⁷ Ks. luku 5.2.2.

³²⁸ Tuomioja 2013c.

³²⁹ Tuomioja 2012c.

tapauksissa myös suoraan yleisön moraaliin, jolloin aseidenriisuntapyrkimykset yhdistetään koko maailmaa yhdistävään toivoon tasa-arvosta ja rauhasta (esimerkki 88, joka poikkeuksellisesti käsittelee ydinaseita) sekä ”velkaamme” sekä itseämme että aseellisten konfliktien ja ihmisoikeusrikkomusten uhreja kohtaan (esimerkki 89).

88) Hiroshiman päivänä 6.8. kokoonnutaan jälleen muistamaan Hiroshiman ja Nagasakin pommituksen uhreja niin Suomessa kuin ympäri maailmaakin. Ihmiset eri puolilla maailmaa vetoavat rauhan ja ydinaseettoman maailman puolesta joukkotuhoaseiden käyttöä vastaan. Tragedia ei saa toistua. [...] Meidän on omien voimavarojemme puitteissa kannettava vastuumme yhteisestä maailmastamme, jotta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti tasa-arvoisempi maailma toteutuu. Se on moraalisesti oikein ja se lisää mahdollisuutta rauhaan.³³⁰

89) I appeal to all delegations that all of us would be prepared to make compromises and find the political will to agree on the Arms Trade Treaty. We owe it to ourselves and to the victims of armed conflicts and human rights violations, suffering from unregulated arms trade. It is high time we concluded the ATT.³³¹

Nämä moraalisesti velvoittavat puheenvuorot jäävät kuitenkin yksittäistapauksiksi, jolloin ylivoimaisesti suurin osa Suomen aseidenriisuntapuheenvuoroista ilmentää sekä aikaisempaa aseidenriisuntapolitiikkaa³³² että Suomen ulkopolitiikkaa yleisesti³³³ kuvaavan pragmaattisuuden perinteen jatkamista. Näin myös humanitaarisilta perusteluiltaan vahvoja sopimuksia puolustetaan Suomen puheenvuoroissa usein kansallisten turvallisuusnäkökulmien kautta. Näihin ensisijaisesti realistisen turvallisuuskäsityksen näkökohtiin vedotaan sekä muiden valtioiden että Suomen omien näkökulmien osalta. Kansainvälisellä foorumilla pidetyssä puheenvuorossa (90) esimerkiksi puolustetaan Suomen itsekin vahvasti ajamaa ATT-sopimusta muistuttamalla kuulijamaita siitä, ettei sopimus puutu valtioiden itsepuolustusoikeuteen, kun taas ensisijaisesti sisäiseen käyttöön tarkoitettussa puheenvuorossa (91) korostetaan Suomen oman uskottavan puolustuskyvyn säilymistä hankalana pidettyyn Ottawan sopimukseen liittymisestä huolimatta.

90) An arms trade treaty would set common standards on responsible transfers of conventional arms to all countries without affecting the right of States to self-defence.³³⁴

---

³³⁰ Halonen 2003a.

³³¹ Tuomioja 2013d.

³³² Ks. luku 3.1.3.

³³³ Ks. luku 3.3.

³³⁴ Ojanen 2009.

- 91) Uskottava puolustuskyky ylläpidetään toteuttamalla jalkaväkimiinat korvaavien järjestelmien hankinnat vuosina 2009–2016 osoittamalla puolustushallinnon määräraha-kehyykseen tarvittava lisärahoitus.³³⁵

Humanitaarisen ulottuvuuden itsenäinen käsittely näyttäisikin jäävän turvallisuusnäkökulmaan verrattuna toisarvoiseksi ja edelleen hyvin pieneen osaan jopa tavanomaisia aseita käsittelevissä Suomen uuden vuosituhannen aseidenriisuntapuheissa – siitäkin huolimatta, että humanitaariset tavoitteet kansainvälisten aseidenriisuntasopimusten perusteluina ovat kylmän sodan päätyttyä selvästi yleistyneet³³⁶. Ydinaseista puhuttaessa humanitaaristen vaikutusten diskurssia ei yhtä poikkeusta (esimerkki 88) esiinny lainkaan. Humanitaarista imperatiivia hyvin lähellä olevia tai jopa siihen kuuluvaksi laskettavia pasifistisia viittauksia aseidenriisunnan ja pysyvän rauhan yhteydestä ei myöskään ole Suomen puheenvuoroissa juurikaan nähtävissä³³⁷. Turvallisuusnäkökulman diskursiivista ensisijaisuutta voidaankin kaiken kaikkiaan pitää luonnollisena, kun sitä verrataan Suomen kylmän sodan jälkeisiin aseidenriisuntatoimiin³³⁸ ja erityisesti humanitaarisilta perusteluiltaan tunnettuihin Ottawan ja Oslon sopimuksiin kohdistettuihin epäluuluihin.

5.4.3. Aseidenriisuntaa vai asevalvontaa?

Edellä on tarkasteltu Suomen aseidenriisuntapuheessaan tuottamia merkityksiä aseidenriisunnan tärkeydestä. Tämän lisäksi voidaan tarkastella puheissa toistetun aseidenriisunnan käsitettä itsessään. Puhtaasti terminologisella tasolla Suomi käyttää puheenvuoroissaan sekä aseidenriisunnan että asevalvonnan käsitteitä. Useimmiten nämä termit esiintyvät rinnakkain, jolloin aseidenriisunta- ja asevalvontaulottuvuudet eivät näyttäydy toisiaan poissulkevinä osa-alueina vaan pikemminkin toisiaan tukevana kokonaisuutena. Tämän lisäksi nimenomaan aseidenriisunta näyttäisi säilyneen myös tietynlaisena yleisnimityksenä sekä tiukasti aseidenriisuntaa että asevalvontaa kuvastaville toimille³³⁹, mikä osaltaan puolustaa myös aikaisemman tutkimusperinteen yleisesti käyttämän aseidenriisuntapolitiikka-nimityksen jatkuvuutta.

---

³³⁵ VN 2004, 96.

³³⁶ Ks. luku 2.2.3.

³³⁷ Poikkeuksena ks. Halonen 2006, jossa rauhanulottuvuutta voidaan pitää merkittävänä. On kuitenkin huomioitava, että puheenvuoro eroaa selkeästi muusta aineistosta yleisön suhteen: puheenvuoro on osa koululaisille pidettävää YK-päivän aamunavausta.

³³⁸ Ks. luku 3.2.

³³⁹ Varsinaisen tutkimusaineiston ulkopuolelta tosin mainittakoon, että Suomen aseidenriisuntapolitiikkaa koordinoivan virkamiesyksikön nimeksi on valittu nimenomaan *asevalvontayksikkö*. Esimerkiksi yksikön tuottamalla ulkoministeriön aseidenriisuntatyötä esittelevällä verkkopalstalla (ks. UM 2012a) käsitteitä aseidenriisunta ja asevalvonta käytetään kuitenkin rinnakkain.

Pelkkä terminologinen tarkastelu ei kuitenkaan riitä pohdittaessa sitä, mitä Suomi aseidenriisunnasta puhuessaan todella tarkoittaa. Tätä voidaan tarkastella palaamalla työn alussa esiteltyihin aseidenriisunta- ja asevalvontatermien käsitteellistämisen taustoihin³⁴⁰. Ensinnäkin aseidenriisunnan ja asevalvonnan käsitteitä määrittää se, mikä niiden sisältämien toimien päämääränä nähdään. Joukkotuhoaseita koskevissa puheenvuoroissaan Suomi korostaa ydinaseiden, kemiallisten aseiden sekä biologisten aseiden vaarallisuutta aina ja kaikkialla eli missä tilanteessa ja kenen käsissä tahansa. Näin myös niihin kohdistuvien aseidenriisuntatoimien lopulliseksi tavoitteeksi viestitään kylmän sodan aikaiseen tapaan³⁴¹ yleisen ja täydellisen aseidenriisunnan toteutumista. Tämän päämäärän voidaan nähdä kuvastavan aseiden nimenomaista *riisuntaa* täydessä merkityksessään.

92) We share the common aim of a world without nuclear weapons. The center of the international community's efforts should be nuclear disarmament, not just preventing rising of new nuclear weapon possessing states.³⁴²

93) We need to reinforce our commitment to the prohibition of chemical and biological weapons and to the prevention of the spread of nuclear weapons, with the objective of their total elimination.³⁴³

Tavanomaisten aseiden kohdalla tilanne on kuitenkin toinen. Suomen puheenvuorot toistavat tarvetta säädellä pienaseiden leviämistä ja niihin kohdistuvaa kauppaa sekä rajoittaa esimerkiksi miinojen käyttöä, mutta tavanomaisten aseiden varsinaista vähentämistä ei vaadita eikä niiden olemassaoloa näin sinällään rakenneta esimerkiksi ydinaseiden tavoin uhaksi. Näin päämääräksi rakentuu ennen kaikkea konfliktien syntymisen todennäköisyyden pienentäminen ja muun muassa inhimillisten vahinkojen rajoittaminen. Tämän vuoksi Suomen puheenvuoroissaan rakentamaksi tavanomaisiin aseisiin kohdistuvien toimenpiteiden tavoitteeksi voidaan tulkita ensisijaisesti tiukasti määriteltävä *asevalvonta*, johon ei välttämättä kuulu aseiden lukumääräistä vähentämistä.

Toiseksi Suomen puheenvuorojen aseidenriisunta- ja asevalvontaulottuvuuksia voidaan tarkastella puheiden ilmentämien ihmiskäsitysten valossa. Suomen joukkotuhoaseita koskevia puheenvuoroja ja näin varsinaisen aseidenriisunnan tavoitetta leimaa ensisijaisesti ajatus ihmisen rauhaisasta perusluonteesta, jonka mukaan turvattomuus ja konfliktit syntyvät pelkästään asevarustelun aiheuttaman pelon myötä. Esimerkiksi puheenvuorossa (92) aseidenriisuntasopimuksilla nähdään olevan erityinen rooli nimenomaan sellaisessa tilanteessa, jossa täydellistä ydinaseettomuutta ei ole saavutettu,

---

³⁴⁰ Ks. luku 2.1.1.

³⁴¹ Ks. 3.1.3.

³⁴² Tuomioja 2013b.

³⁴³ Rasi 2003.

jolloin aseidenriisuntatoimet rakennetaan välineiksi turvata ”osaamisemme elää turvallisesti maailmassa myös niin kauan kun ydinaseita on olemassa”. Näin luodaan käsitys siitä, että ydinaseeton maailma poistaisi vaaratilanteet kokonaan.

94) Ydinaseettomaan maailmaan on kuitenkin vielä pitkä matka, jos se ylipäätään on koskaan saavutettavissa. Siksi on välttämätöntä, että osaamme elää turvallisesti maailmassa myös niin kauan kun ydinaseita on olemassa. Juuri sen vuoksi kattava sopimusjärjestelmä ydinaseiden vähentämiseksi, avoimuus ja tasapaino ovat tärkeitä.³⁴⁴

Tavanomaisten aseiden kohdalla tämänkaltaista aseiden ja konfliktien suoraa yhteyttä ei sen sijaan kuvata. Esimerkiksi pienaseiden rajoittamista koskevat puheenvuorot ilmentävät ydinasepuheeseen verrattuna toisenlaista ihmiskäsitystä: joukkotuhoaseiden ongelmaksi rakennetaan itse aseet, kun taas tavanomaisten aseiden vaarana nähdään ennen kaikkea ihmiset niiden taustalla. Näin aseiden olemassaoloa ja lukumäärää merkittävämmäksi tekijäksi nostetaan usein se, kenellä tai millä ryhmällä näitä aseita on. Tavanomaisista aseista puhuttaessa Suomen esillä pitämiin toimenpiteisiin lukeutuukin itse aseita koskevia rajoituksia useammin esimerkiksi köyhyyttä ja korruptiota ehkäisevät yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttavat toimet.

Aseidenriisuntatoimien lähtökohtaisten perusteiden voidaan siis Suomen puheenvuoroissa katsoa vaihtelevan pitkälti sen mukaan, puhutaanko joukkotuhoaseista vai tavanomaisista aseista: joukkotuhoaseiden kohdalla tavoitteena nähdään aseidenriisunta sen vahvassa merkityksessä, kun taas tavanomaisten aseiden kohdalla päämääräksi rakennetaan (vain) asevalvontaa kuvastavat toimenpiteet. Tällä peruslähtökohdalla voidaan mahdollisesti selittää myös Suomen aseidenriisuntapolitiikan painopisteitä, joissa siis ydinaseet ovat edelleen keskiössä. Lisäksi aselajien mukaan vaihtuva aseidenriisunnan diskursiivinen merkitys tekee aseidenriisunnan käsitteellistämisen takana olevista ihmiskäsityksistä ristiriitaisia, kun puheenvuorot rakentavat konfliktien syiksi sekä aseiden olemassaoloa että ihmisen perusluonnetta ja yhteiskunnallisia ongelmia.

Viimeiseksi voidaan vielä tarkastella Suomen puheenvuorojen ilmentämää aseidenriisunnan suhdetta yleiseen turvallisuuspolitiikkaan. Edellä käsitellyistä sekä Suomen roolia että aseidenriisunnan yleisiä tavoitteita käsittelevistä diskursseista käy ilmi, ettei Suomen aseidenriisuntapuhe juurikaan haasta yleisen turvallisuuspolitiikan perusteita. Aseidenriisuntatoimia kuvataankin ennen kaikkea yhdeksi turvallisuuspolitiikan osa-alueeksi, jolla ei nähdä olevan kokonaisuuden muista elementeis-

---

³⁴⁴ Tuomioja 2000.

tä poikkeavia, itseisarvoisia tavoitteita. Mikäli täydellisen aseidenriisunnan katsotaan edellyttävän perustavanlaatuisia rakenteellisia muutoksia kansainvälisessä järjestelmässä, voidaan Suomen puheenvuorojen näin katsoa edustavan usein vähemmän kunnianhimoisena pidettyä asevalvonnan ulottuvuutta.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän pro gradu -työn tavoitteena on ollut selvittää Suomen 2000-luvun aseidenriisuntapolitiikan perusteita pääasiassa kolmen tutkimuskysymyksen avulla. Tarkastelu on toteutettu analysoimalla Suomen esittämiä virallisia aseidenriisuntaan liittyviä kannanottoja niin kotimaisilla kuin kansainvälisillä foorumeillakin. Tulkinta-apuna on käytetty diskurssianalyysin menetelmää ja sen sisältämää käsitystä kielestä konstruktivisena ilmiönä. Menetelmävalinnan johdosta on muistettava, ettei työn tarkoituksena ole ollut tulkita niinkään sitä, mitä suomalainen aseidenriisuntapolitiikka todellisuudessa on vaan pikemminkin sitä, millaiseksi sitä rakennetaan.

Ensimmäisenä on tarkasteltu Suomen aseidenriisuntapuheenvuorojen ylläpitämiä painopistealueita, joiksi erottuu joukkotuhoseiden ja erityisesti ydinaseiden riisunnan sekä monenvälisen aseidenriisuntatyön korostaminen. Suomi näyttäisi kylmän sodan tapaan rakentavan ydinaseiden olemassaoloa suurimmaksi uhaksi kansainväliselle turvallisuudelle sekä niiden riisuntaa edistäviä sopimuksia kansainvälisen aseidenriisuntatyön kulmakiveksi. Näin tavanomaisten aseiden riisunta jää tutkimusaineiston perusteella selkeästi joukkotuhoseisiin verrattuna toisarvoiseksi ja vähemmän konkreettisia ehdotuksia sisältäväksi teemaksi. Monenvälisen aseidenriisunnan painottamiseen puolestaan kuuluu YK:n ja CD:n aseman korostaminen alueellisten järjestöjen ja kahdenvälisen aseidenriisunnan jäädessä korkeintaan muutaman maininnan varaan. Ainoa selkeä muutos kylmän sodan aikaisen aseidenriisuntapolitiikan painotuksiin näyttäisikin liittyvän alueellisuuteen, jossa huomio kiinnitetään Pohjolan ja Itämeren alueen sekä suurvaltasuhteiden sijasta yhä enemmän alueellisiin konflikteihin sekä niiden vaikutukseen yleiseen globaaliin turvallisuuteen.

Toiseksi on pyritty selvittämään, millaiseksi Suomen omaa roolia kansainvälisessä aseidenriisuntatyössä rakennetaan erittelemällä tutkimusaineistosta esiin nousevia niin sanottuja roolidiskursseja. Nämä olen erotellut viiteen ryhmään, joita ovat yhteisöllisyysdiskurssi, vastuullisuusdiskurssi, kannustavuusdiskurssi, asiantuntijuusdiskurssi ja pienvaltiodiskurssi. Joistakin sävyeroista huolimatta nämä diskurssit kuvastavat kokonaisuudessaan ennen kaikkea jatkuvuutta kylmän sodan aikaiseen perinteeseen: vaikka niissä ei pienen valtion asemaan näkyvästi viitatakaan, osoittavat ne suomalaisen pienvaltioidentiteetin olevan vahvasti voimissaan. Tämä vahvistaa osaltaan käsitystä Suomen

kyvystä muokata pienvaltioidentiteettiään jatkuvasti uusiin tarpeisiin ja uuteen maailmanjärjestykseen³⁴⁵.

Roolidiskurssien perusteella Suomi pyrkii korostamaan asemaansa YK:n enemmistöön kuuluvana, vastuullisena maana, jolla ei ole omia intressejä asevarusteluun liittyen. Lisäksi Suomi näyttäisi myös aseidenriisuntapuheessaan jatkavan ulkopoliittiseen perinteeseensä kuuluvaa niin sanottua puolueettomuudella ratsastamista³⁴⁶ keskittyessään edelleen ennen kaikkea aseidenriisuntatyön tekniisiin ja hallinnollisiin kysymyksiin sekä varovaisiin ja kompromissialttiutta ilmentäviin lausuntoihin. Näin Suomi näyttäisi edelleen yrittävän pitäytyä aikaisemman puolueettomuuspolitiikkansa määrittämässä sillanrakentajan roolissa.

Diskurssit ilmentävätkin Suomen pyrkimystä osoittaa olevansa edelleen merkittävä tekijä kansainvälisessä aseidenriisunnassa ja haluavansa aidosti toimia aseidenriisuntatoimien etenemisen puolesta. Niin sanotusta aseidenriisunta.nyt -puheesta huolimatta Suomi ei kuitenkaan juurikaan esitä uusia aloitteita tai konkreettisia ehdotuksia vaikkapa uusista menettelytavoista, joita kansainvälisen aseidenriisuntatyön eteneminen näyttäisi kipeästi vaativan. Vaikuttaakin siltä, että ainakin diskurssien tasolla Suomi – kuten toki kansainvälinen yhteisö kokonaisuudessaan³⁴⁷ – ei ole kyennyt tuomaan aseidenriisuntaa uudelle vuosituhannelle. Vaikka uusi turvallisuusympäristö ja uudet uhat tunnustettaisiinkin, ei niihin kyetä reagoimaan. Roolidiskurseista välittyikin ennen kaikkea kuva Suomesta, joka yrittää ratkaista uusia ongelmia vanhoilla keinoilla.

Kolmantena tutkielmassa on tarkasteltu Suomen esittämiä yleisiä kannanottoja aseidenriisunnan puolesta. Aseidenriisunta rakennetaan Suomen puheenvuoroissa sekä turvallisuuden takaajaksi että humanitaariseksi imperatiiviksi, joista kuitenkin perinteisesti ulkopoliittikan ytimenä pidetty turvallisuus nousee ensisijaiseksi aseidenriisuntatoimien perusteeksi. Turvallisuusdiskurssi on kuitenkin sisällöltään selvästi laajentunut pääasiassa realistisesta, valtioiden välistä turvallisuutta painottavasta, perinteestä yhä enemmän myös laajan turvallisuuden ulottuvuuksiin. Näin Suomen aseidenriisuntapolitiikan voidaan katsoa kuvastavan niin sanotun globalistisen realismin³⁴⁸ ulkopoliittikkaa. Aseidenriisunnan humanitaarista ulottuvuutta puolestaan käsitellään itsenäisesti lähinnä tavanomaisista aseista puhuttaessa jääden kuitenkin niidenkin kohdalla hyvin pieneen osaan.

---

³⁴⁵ Ks. luku 3.3.

³⁴⁶ Ks. luku 3.3.

³⁴⁷ Ks. luku 2.3.

³⁴⁸ Ks. luku 3.3.

Suomen aseidenriisuntatoimien puolustamista ja edistämistä voidaan näin ollen pitää edelleen ennen kaikkea turvallisuuspoliittisena (se mikä lisää turvallisuutta) valintana, jossa humanitaariset kysymykset (se mikä on oikein) huomioidaan vasta toisarvoisesti. Turvallisuusdiskurssin ensisijaisuus ei kuitenkaan merkitse välttämättä kansallisen edun ensisijaisuutta, joka Suomen aseidenriisuntapuheessa ilmenee ainoastaan puolustuksen tarpeista puhuttaessa, vaan turvallisuuteen sisällytetään suurimmaksi osaksi nimenomaan valtioiden välisen turvallisuuden ulkopuolella olevia tekijöitä. Näin ulkopoliittisten toimijoiden ja jopa tutkijoiden³⁴⁹ ylläpitämää turvallisuus- ja globaalipolitiikan erillisyyttä ja vastakkainasettelua voidaan tämän tutkimuksen perusteella pitää keinotekoisena. Suomen aseidenriisuntapolitiikan kohdalla tätä tarkoituksenmukaisempaa erotteluna näyttäytyykin nimenomaan jako pragmaattiseen ja moraaliseen ulkopolitiikkaan, joista ensiksi mainitun perinne osoittaa selkeää jatkuvuuttaan myös tämän tutkimuksen valossa.

Kaiken kaikkiaan aseidenriisunnan tärkeyttä perustellaan kuitenkin yllättävän vähän. Perustelujen lyhytsanaisuuden vuoksi kansainväliseen aseidenriisuntaan osallistuminen näyttäytyy Suomen aseidenriisuntapuheessa ennen kaikkea jonkinlaisena itsestäänselvyytenä, jota ei tarvitse sen tarkemmin perustella. Aseidenriisuntatyön jatkamisen syiden – olivatpa ne sitten turvallisuuspoliittisia tai eettisiä, välineellisiä tai itsetarkoituksellisia – tarkentaminen voisi selkeyttää myös laajemmin Suomen harjoittaman aseidenriisuntapolitiikan tavoitteita ja keinoja niiden saavuttamiseksi sekä terävöittää samalla Suomen ulko- ja globaalipoliittista profiilia kokonaisuudessaan. Ehkäpä tämä voisi mahdollistaa myös jonkin tulevaisuuden aseidenriisuntasopimuksen nimeämisen nimenomaan Suomessa sijaitsevan kaupungin mukaan.

Aseidenriisunnasta rakennettujen merkitysten yhteydessä on viimeisenä palattu aseidenriisunnan käsitteellisyyteen. Se mitä aseidenriisunnalla pohjimmiltaan tarkoitetaan näyttäisi Suomen puheenvuoroissa vaihtelevan ennen kaikkea sen mukaan, puhutaanko joukkotuhoaseista vai tavanomaisista aseista: joukkotuhoaseiden kohdalla tavoitteeksi rakennetaan täydellinen aseidenriisunta, kun taas tavanomaisten aseiden kohdalla päämääräksi rakentuu (vain) tiukasti määriteltävä asevalvonta. Myös aseidenriisunnan käsitteellistämisen takana olevat ihmiskäsitykset näyttäytyvät ristiriitaisina, kun puheenvuorot rakentavat konfliktien syiksi sekä aseiden olemassaoloa että ihmisen perusluonetta.

---

³⁴⁹ Ks. luku 3.3.

Näin Suomen aseidenriisuntapuheessaan rakentaman kuvan sen ajamasta politiikasta ei voida yksiselitteisesti kuvata edustavan joko aseidenriisuntaa tai asevalvontaa. Kun vielä otetaan huomioon niin sanotun radikaalin aseidenriisuntakäsityksen mukainen vaatimus yleisen turvallisuuspolitiikan haastamisesta, voidaan lopulta Suomen muiden turvallisuuspolitiikan osa-alueiden kanssa samoihin tavoitteisiin perustuvan politiikan nimittäminen juuri *aseidenriisuntapolitiikaksi* kyseenalaistaa. Kuvaavammaksi ja neutraalimmaksi nimitykseksi voidaan ehdottaa esimerkiksi *kansainvälistä asepolitiikkaa*, jonka voidaan kuitenkin nähdä kärsivän sen täydellisestä tavoitteen ilmaisemisen puutteesta. Koska Suomen puheenvuoroissaan rakentamat tavoitteet näyttäisivät tämän tutkimuksen perusteella kuitenkin sisältävän myös asevalvontaa pidemmälle meneviä toimia, voidaan aseidenriisuntapolitiikkaa sisällöllisestä epätarkkuudestaan huolimatta pitää toistaiseksi ainakin asevalvontapolitiikkaa parempana, vähintäänkin välttävänä nimityksenä.

Kokonaisuudessaan Suomen 2000-luvun aseidenriisuntapolitiikan lähtökohtien voidaan siis sanoa olevan pitkälti samat kuin Unto Vesan jo kolme vuosikymmentä sitten määrittelemät, silloista aseidenriisuntapolitiikkaa kuvaavat periaatteet³⁵⁰. Uuden vuosituhannen aseidenriisuntapolitiikan voidaan siis tämän tutkimuksen valossa katsoa edustavan sekä kansainvälisen aseidenriisunnan perusteiden että Suomen ulkopoliittisen ajattelun jatkumoa diskurssien nojatessa ensisijaisesti varovaisuuteen ja konventionaalisiin rakenteisiin. Tämän voidaan katsoa heijastelevan yleisemminkin kansainvälisen aseidenriisunnan pysähtyneisyyttä³⁵¹: aseidenriisunnan tärkeyttä ja ajankohtaisuutta toki puolustetaan, mutta todellisen edistymisen edellyttämiä muutoksia sekä tavoitteissa että keinoissa ei tunnusteta tai ainakaan sisäistetä.

Tutkielma on mielestäni onnistunut tavoitteessaan kuvata Suomen uuden vuosituhannen aseidenriisuntapolitiikan perusteita. Tulosten perusteella ei voida tehdä yksityiskohtaista tulkintaa Suomen suhtautumisesta esimerkiksi johonkin tiettyyn sopimukseen tai aseidenriisuntakentän toimintatapoihin, mikä ei tosin ole ollut tutkimuksen tarkoituksenaan. Sen sijaan työtä voidaan pitää tietynlaisena avauksena Suomen aseidenriisuntapolitiikan uudelleen tutkimiseksi ja myös osaltaan yhtenä tarkastelupisteenä Suomen yhä hahmottuvaan globaalipolitiikkaan. Valittu tutkimusmenetelmä on soveltunut sekä kansainvälisen aseidenriisuntaproblematiikan että ulkopoliittisen toimintaympäristön ohjaamaan aineiston tulkintaan hyvin. Diskurssianalyysi on mahdollistanut esimerkiksi sisällönanalyysia syvällisemmän analyysin varsinkin kolmanteen, aseidenriisunnan merkitystä selvittävään tutkimuskysymykseen vastaamisessa.

---

³⁵⁰ Ks. luku 3.1.3.

³⁵¹ Ks. luku 2.3.

Haastavimmaksi tutkielman tekemisessä osoittautui sekä aseidenriisuntakirjallisuuden että suomalaista uuden turvallisuusjärjestyksen ulkopoliittikkaa kokonaisuudessaan analysoivan tutkimuksen vähyys, minkä vuoksi työn teoreettinen viitekehys nojaakin pitkälti vanhempaan kirjallisuuteen. Viitekehyksestä ei ollut näin mahdollista muodostaa myöskään mitään yksiselitteistä analyysia määrittävää teoriaa, jolloin tutkimuksesta muotoutui hyvinkin aineistolähtöinen. Näin myös tutkimuksen tarkemmat tavoitteet ja niiden myötä myös tutkimuskysymykset saavuttivat lopullisen muotonsa vasta analyysin edetessä.

Tämän tutkimuksen edustama pitkään tutkimattomana pysytellyt aihe johtaa luonnollisesti monipuoliseen kirjoon mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita. Tämän työn tarkoituksena on ollut arvioida Suomen uuden vuosituhatosen aseidenriisuntapolitiikan lähtökohtia nimenomaan suomalaisen aseidenriisuntapoliittisen historian sekä nykyisen yleisen ulkopoliittisen toimintaympäristön taustoittamana. Työn sisäisistä lähtökohdista johtuen mielekkäänä jatkotutkimusaiheena voisikin olla Suomen aseidenriisuntapolitiikan perusteiden vertaaminen muiden valtioiden politiikkaan. Vertailukohteeksi otettavista maista pohdinnan arvoisia olisivat esimerkiksi 2000-luvun uusien aseidenriisuntasopimusten tietynlaisina isäntinä vaikuttavat ja pragmaattista Suomea terävämpää moraalista profiilia edustavat³⁵² Kanada tai Norja. Toisena vaihtoehtona nimenomaan Suomen aseidenriisuntapolitiikkaa analysoivista tutkimusaiheista olisi keskittyä yleisten kannanottojen tarkastelun jälkeen rajatumpaan lähestymistapaan eli kannanottoihin vaikkapa jostakin tietystä aseidenriisuntasopimuksesta, joista ajankohtainen ja tämänkin työn tutkimusaineistossa useasti esiintyvä ATT-sopimus voisi olla yksi vaihtoehto.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella myös kansainvälisellä uuden vuosituhatosen aseidenriisuntatutkimuksella on vielä paljon tehtävää. Yhtenä ajankohtaisena ja monia tutkimuksellisia näkökulmia tarjoavana kohteena voidaan pitää erityisesti pysähdystilassa olevaa Geneven aseidenriisuntakonferenssia, jonka työjärjestys ja menettelytavat kaipaivat kipeästi uusia ideoita. Tämän lisäksi aseidenriisuntatutkimuksen huomio tulisi kiinnittää myös yhä useammin käytettäviin yksipuoliseen aseidenriisuntaan ja oikeudellisesti sitovien sopimusten vaihtoehtoihin. Globaalikysymysten lisääntyvän keskinäisriippuvuuden myötä aseidenriisuntatutkimus tulisi myös nykyistä paremmin linkittää esimerkiksi kehitystutkimukseen.

---

³⁵² Ks. luku 3.3.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Instituutioaineisto

VN (2012), *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012: valtioneuvoston selonteko*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2012.

VN (2009), *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009: valtioneuvoston selonteko*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009.

VN (2004), *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004: valtioneuvoston selonteko*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 16/2004.

VN (2001), *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2001: valtioneuvoston selonteko*. Helsinki: VNS 2/2001 vp.

Suomen kansalliset puheenvuorot Yhdistyneissä Kansakunnissa ja Geneven aseidenriisuntakonferenssissa

YK:n yleiskokous

Halonen, Tarja (2010a) Tasavallan presidentti Halosen puhe YK:n yleiskokouksen 65. istunnossa 24.9.2010.

Halonen, Tarja (2007), Tasavallan presidentti Halosen puhe YK:n yleiskokouksen 62. istunnossa 26.9.2007.

Niinistö, Sauli (2012), Tasavallan presidentti Niinistön puhe YK:n yleiskokouksen 67. istunnossa 25.9.2012.

Rasi, Marjatta (2003), Suomen pysyvän YK-edustajan, suurlähettiläs Marjatta Rasin ulkoministeri Erkki Tuomiojan puolesta pitämä puhe YK:n yleiskokouksen 58. istunnossa 1.10.2003.

Rasi, Marjatta (2000), Suomen pysyvän YK-edustajan, suurlähettiläs Marjatta Rasin ulkoministeri Erkki Tuomiojan puolesta pitämä puhe YK:n yleiskokouksen 55. istunnossa 12.9.2000.

Tuomioja, Erkki (2013a), Ulkoministeri Tuomiojan puhe YK:n yleiskokouksen 68. istunnossa 28.9.2013.

YK:n yleiskokouksen I komitea

Grönberg, Tom (2003), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 58. istunnon I komitean 14. tapaamisessa 23.10.2003.

Kahiluoto, Kari (2007), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 62. istunnon I komitean 15. tapaamisessa 23.10.2007.

Kahiluoto, Kari (2005), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 60. istunnon I komitean 11. tapaamisessa 13.10.2005.

Mäki-Reinikka, Harri (2002), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 57. istunnon I komitean 22. tapaamisessa 28.10.2002.

Ojanen, Pekka (2009), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 64. istunnon I komitean 14. tapaamisessa 19.10.2009.

Pöhlö, Aapo (2011a), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 66. istunnon I komitean 20. tapaamisessa 25.10.2011.

Pöhlö, Aapo (2011b), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 66. istunnon I komitean 16. tapaamisessa 19.10.2011.

Pesämaa, Tarja (2011), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 66. istunnon I komitean 11. tapaamisessa 13.10.2011.

Pesämaa, Tarja (2008), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 63. istunnon I komitean 13. tapaamisessa 21.10.2008.

Reimaa, Markku (2001), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 56. istunnon I komitean 13. tapaamisessa 23.10.2001.

Resch, Riitta (2012), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 67. istunnon I komitean 17. tapaamisessa 25.10.2012.

Sepponen, Teemu (2007), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 62. istunnon I komitean 21. tapaamisessa 30.10.2007.

Viinanen, Jarmo (2010), Suomen kansallinen puheenvuoro YK:n yleiskokouksen 65. istunnon I komitean 13. tapaamisessa 18.10.2010.

Geneven aseidenriisuntakonferenssi

Himanen, Hannu (2012), Suurlähettiläs Himasen puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 27.3.2012.

Himanen, Hannu (2008), Suurlähettiläs Himasen puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 9.9.2008.

Kahiluoto, Kari (2012), Suurlähettiläs Kahiluodon puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 31.5.2012.

Kairamo, Päivi (2013a), Suurlähettiläs Kairamon puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 14.2.2013.

Kairamo, Päivi (2013b), Suurlähettiläs Kairamon puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 12.3.2013.

Reimaa, Markku (2005), Suurlähettiläs Reimaan puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 18.8.2005.

Reimaa, Markku (2004), Suurlähettiläs Reimaan puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 29.7.2004.

Reimaa, Markku (2000), Suurlähettiläs Reimaan puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 22.6.2000.

Satuli, Antti (2002), Valtiosihteeri Satulin puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 21.3.2002.

Stubb, Alexander (2011), Ulkoministeri Stubbin puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 28.2.2011.

Tuomioja, Erkki (2012a), Ulkoministeri Tuomiojan puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 19.6.2012.

Tuomioja, Erkki (2005a), Ulkoministeri Tuomiojan puheenvuoro Geneven aseidenriisuntakonferenssin istunnossa 15.3.2005.

Muut puheet

Halonen, Tarja (2010b), Tasavallan presidentti Halosen puheenvuoro ydinturvallisuutta käsittelevässä huippukokouksessa Washingtonissa 13.4.2010.

Halonen, Tarja (2010c), Tasavallan presidentti Halosen puhe diplomaattikunnalle juhlapäivällisillä presidentinlinnassa 8.4.2010.

Halonen, Tarja (2010d), Tasavallan presidentin uudenvuodenpuhe 1.1.2010.

Halonen, Tarja (2009a), Tasavallan presidentti Halosen puhe kadettien ylentämisen ja nimittämislaisuudessa 27.8.2009.

Halonen, Tarja (2009b), Tasavallan presidentti Halosen puhe diplomaattikunnan kunniaksi järjestetyillä juhlapäivällisillä presidentinlinnassa 19.5.2009.

Halonen, Tarja (2009c), Tasavallan presidentti Halosen puhe Suomen ja Yhdysvaltain 90-vuotisten diplomaattisuhteiden juhlaseminaarissa Helsingin yliopistolla 6.5.2009.

Halonen, Tarja (2009d), Tasavallan presidentin Halosen puhe Suomen ja Liberian oheistilaisuudessa ”Peace and security through women’s leadership: acting on 1325 and climate change” New Yorkissa 24.9.2009.

Halonen, Tarja (2006), Tasavallan presidentti Halosen YK-päivän aamunavaus kouluissa 24.10.2006.

Halonen, Tarja (2003a), Tasavallan presidentti Halosen puhe Loviisan Rauhanfoorumissa Loviisan kirkossa 3.8.2003.

Halonen, Tarja (2003b), Tasavallan presidentti Halosen esitelmä Bulgarian parlamentissa 26.2.2003.

Hautala, Heidi (2011), Kehitysministeri Hautalan puhe Ottawan sopimukseen liittyneiden valtioiden tapaamisessa 28.11.2011.

Kääriäinen, Seppo (2004), Puolustusministeri Kääriäisen puhe Bobrikovista nykypäivään -seminaarissa reserviupseerikoulun Maneesi Haminassa 29.10.2004.

Lehtomäki, Paula (2006), ”Biologiset ja tavanomaiset aseet sekä sirpalepommit”. Eurooppaministeri Lehtomäen puhe Euroopan parlamentissa 15.11.2006.

Lipponen, Paavo (2003), Pääministeri Lipposen puhe MTS:n seminaarissa ”Suomi ja Euroopan turvallisuusrakenteet” 16.3.2003.

Tuomioja, Erkki (2013b), Ulkoministeri Tuomiojan puhe ydinaseriisuntaa käsittelevässä korkean tason kokouksessa YK:ssa 26.9.2013.

Tuomioja, Erkki (2013c), Ulkoministeri Tuomiojan puhe asekauppasopimusta käsittelevässä korkean tason kokouksessa YK:ssa 25.9.2013.

Tuomioja, Erkki (2013d), Ulkoministeri Tuomiojan puhe vuoden 2013 suurlähettiläskokouksessa 26.8.2013.

Tuomioja, Erkki (2013d), Ulkoministeri Tuomiojan puhe ATT-konferenssissa 18.3.2013.

Tuomioja, Erkki (2012b), ”Keskinäisriippuvuuden ajan ulkopolitiikka”. Ulkoministeri Tuomiojan puhe suurlähettiläspäivillä 20.8.2012.

Tuomioja, Erkki (2012c), Ulkoministeri Tuomiojan puhe Amnesty Internationalin vuosikokouksessa 24.3.2012.

Tuomioja, Erkki (2011a), ”Suomi globaalina vaikuttajana 2010-luvun maailmassa”. Ulkoministeri Tuomiojan puhe suurlähettiläspäivien avauksessa 22.8.2011.

Tuomioja, Erkki (2011b), Ulkoministeri Tuomiojan puhe Soulin ydinturvallisuushuippukokouksen valmisteluseminaarissa Helsingissä 4.10.2011.

Tuomioja, Erkki (2006), Ulkoministeri Tuomiojan puhe Lääkärit ydinsotaa vastaan -järjestön konferenssissa 8.9.2006.

Tuomioja, Erkki (2005b), Ulkoministeri Tuomiojan puhe Suomen YK-jäsenyyden 50-vuotisjuhlassa 14.12.2005.

Tuomioja, Erkki (2004), ”Turvallisuuspoliittinen selonteko – suuntaviivat tulevalle”. Ulkoministeri Tuomiojan avauspuheenvuoro STETE:n seminaarissa 20.8.2004.

Tuomioja, Erkki (2003), Globaalinäkökulma ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan tänään. Ulkoministeri Tuomiojan puhe Ulkoministeriö 85 vuotta -juhlatapahtumassa 25.8.2003.

Tuomioja, Erkki (2002a), Ulkoministeri Tuomiojan puhe edustustonpäällikköpäivillä 21.8.2002.

Tuomioja, Erkki (2002b), Ulkoministeri Tuomiojan puhe Loviisan Rauhanfoorumissa 3.8.2002.

Tuomioja, Erkki (2002c), “Small states and the management of globalisation”. Ulkoministeri Tuomiojan luento Viron ulkopoliittisessa instituutissa 27.8.2002.

Tuomioja, Erkki (2000), Ulkoministeri Tuomiojan puhe Hiroshima-päivän tilaisuudessa Helsingissä 6.8.2000.

Vanhanen, Matti (2008), Pääministeri Vanhasen puhe Suomen suunta 2008 -seminaarissa 28.1.2008.

Kirjallisuus

Aaltola, Mika (2011), Agile small state agency: heuristic plays and flexible national identity markers in Finnish foreign policy. *Nationalities papers* 39:2, 257–276.

Aaltola, Mika (2003), *Suomen ulkopolitiikan kielipelejä: analyysi ulkopolitiikan tutkimuksesta 1970–2003*, Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Antola, Esko, Unto Vesa & Raimo Väyrynen (1981), *Kansainvälinen politiikka: tutkimus ja käytäntö*. Helsinki: WSOY.

Apunen, Osmo (1978), *Ulkopolitiikkamme kiinnekohtia: artikkeleita ja arvioita*. Tampere: Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.

Blix, Hans (2008), *Why nuclear disarmament matters?* Cambridge: MIT Press.

Blomberg, Jaakko (2011), *Vakauden kaipuu. Kylmän sodan loppu ja Suomi*. Helsinki: WSOY.

Cooper, Neil & David Mutimer (2011), Arms control for the 21st century: controlling the means of violence. *Contemporary security policy* 32 (1), 3–19.

DDA (2002), *A disarmament agenda for the twenty-first century: UN-China Disarmament Conference, Beijing, China 24 April 2002*. New York: United Nations, Department for Disarmament Affairs.

Dougherty, James E. & J. F. Lehman Jr. (1967) (toim.), *Arms control for the late sixties*. Princeton: Van Nostrand.

Ellisaari, Jaakko (2008), Ydinasevarustelun uusintakierros on pysäytettävä. Teoksessa Korhonen, Senja & Pirjo Riihelä (toim.), *EU-Suomen turvallisuuspolitiikka*. Jyväskylä: Gummerus, 93–105.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, Tuomas & Henri Vogt (2008), Suomen ulkopolitiikan eurooppalaistuminen. Teoksessa Saukkonen Pasi (toim.), *Suomen poliittinen järjestelmä -verkkokirja*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavissa <<http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/ulkopolitiikka/suomen-ulkopolitiikan-eurooppalaistuminen>>, luettu 1.8.2013.

Gill, Rosalind (1996), Discourse analysis: practical implementation. Teoksessa Richardson, J.E. (toim.) *Handbook of qualitative research methods for psychology and the social sciences*. Leicester: British psychological society, 141–156.

Goldblat, Josef (2002), *Arms control: the new guide to negotiations and agreements*. London: Sage.

Hakovirta, Harto (2002), *Maailmanpolitiikka: teoria ja todellisuus*. Tampere: Kustannus 54.

Hakovirta, Harto (1993), Suomen hahmottuva globaalipolitiikka. Teoksessa Forsberg, Tuomas & Tapani Vaahtoranta (toim.), *Johdatus Suomen ulkopolitiikkaan: kylmästä sodasta uuteen maailmanjärjestykseen*. Helsinki: Gaudeamus, 261–299.

Hakovirta, Harto (1981), *Johdatus kansainväliseen politiikkaan*. Jyväskylä: Gummerus.

Harle, Vilho (2008), Turvallisuusrealismi jyrää Suomessa. *Helsingin Sanomat* 22.1.2008. Saatavissa <<http://www.hs.fi/artikkeli/Turvallisuusrealismi+jyrää+Suomessa/HS20080122SI1MA01s2g>>, luettu 3.8.2013.

Harle, Vilho (2005), Yhden totuuden aika ulkopolitiikassa on ohi. *Ulkopolitiikka* 1/2005, 41–44.

Harle, Vilho (1981), *Aseidenriisunta ja työ: Lucas-tehtaan luottamusmiesten yhteiskomitean kampanja sotatarviketuotannon muuttamiseksi yhteiskunnalliseksi hyödylliseksi tuotannoksi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Harle, Vilho (1972), Asevarustelun ja aseidenriisunnan teoriat. Teoksessa Harle, Vilho, Pertti Joenniemi, Unto Vesa & Raimo Väyrynen (toim.), *Asevarustelu ja aseidenriisunta*. Helsinki: Gaudeamus, 11–53.

Haukkala, Hiski (2011), Ulkopolitiikan paluu. *Ulkopolitiikka* 4/2011. Saatavissa <http://www.ulkopolitiikka.fi/artikkeli/902/ulkopolitiikan_paluu>, luettu 12.8.2013.

Hiltunen, Anna-Kaisa (2012), Kyberasekilpa kiihtyy. *Ulkopolitiikka* 4/2012. Saatavissa <http://www.ulkopolitiikka.fi/artikkeli/1063/kyberasekilpa_kiihtyy>, luettu 1.8.2013.

Huru, Jouko (1993a), *Aseviennistä ja ulkopolitiikasta: tutkielma aseviennistä ja sen ulkopoliittisuuden aiheuttamista rajoitteista asevientipolitiikkaan*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Huru, Jouko (1993b), Suomen ulkopolitiikka ja yhteisöllisyyden haasteet. Teoksessa Huru, Jouko (toim.), *Uuden ulkopolitiikan haasteet. Kekkosen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle*. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos, 145–218.

IPI (2013), *Taking stock, moving forward. Report to the Foreign Ministry of Finland on the 2012 elections to the United Nations Security Council*. Saatavissa <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=274168&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 3.7.2013.

Joenniemi, Pertti (2009), Suomen kannattaisi taas pyrkiä rauhanrakennuksen suurvallaksi. *Helsingin Sanomat* 26.7.2009. Saatavissa <<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Suomen+kannattaisi+taas+pyrkiä+rauhanrakennuksen+suurvallaksi/1135247952383>>, luettu 5.8.2013.

Joenniemi, Pertti (1972), Aseidenriisunta kansainvälispoliittisena kysymyksenä. Teoksessa Harle, Vilho, Pertti Joenniemi, Unto Vesa & Raimo Väyrynen (toim.), *Asevarustelu ja aseidenriisunta*. Helsinki: Gaudeamus, 159–216.

Johansson, Frank (1997), Impivaaralaisuudesta aktiiviseen ihmisoikeuspolitiikkaan. *Ulkopolitiikka* 2/1997. Saatavissa <http://www.ulkopolitiikka.fi/artikkeli/907/impivaaralaisuudesta_aktiiviseen_ihmisoikeuspolitiikkaan>, luettu 10.8.2013.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1999), *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1993), *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Kallenautio, Jorma (2005), *Suomi kylmän rauhan maailmassa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kahiluto, Kari (1999), Aseidenriisunta ja humanitaarinen imperatiivi. Teoksessa Erik Castrén -instituutti, Helsingin yliopisto (toim.), *Humanitaarinen oikeus ja Suomi*. Ulkoasiainministeriön julkaisu, 0358–1489; 11. Helsinki: Edita, 29–33.

Koivula, Tommi (2004), *Sodan kaikuja: Norjan ja Suomen henkilömiinaretoriikka kansainvälisten mediaprosessien ilmentäjänä 1995–2001*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Koskimies, Jan (2007), Aseidenriisunta ei näy puolueiden vaaliohjelmissä. *Pax* 2007/01. Saatavissa <<http://www.pax.fi/node/24987>>, luettu 31.7.2013.

Kylä-Harakka, Paula (2006), Kansalliset edut ja turvallisuus: keskustelu henkilömiinat kieltävästä Ottawan sopimuksesta. *Kosmopolis* 36 (4): 6–29.

Käkönen, Jyrki (1993), Suomen ulkopolitiikan suuret traditiot ja tulevaisuuden valinnat. Teoksessa Huru, Jouko (toim.), *Uuden ulkopolitiikan haasteet. Kekkosen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle*. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos, 23–47.

Laitinen, Kari (1999), *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka. Tulkintoja uusista turvallisuuskäsityksistä kylmän sodan jälkeen*. *Studia Politica Tamperensis*, No. 7. Tampere: Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.

Lindroos, Reijo (1980), *Aseidenriisunta ja työllisyys: tutkimus asevarustelun työllisyysvaikutuksista ja mahdollisuuksista muuttaa tuotanto asteittain siviilituotannoksi*. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos.

Lodenus, Laura (2008), Uudet aseidenriisuntaprosessit ovat haaste Suomelle. Teoksessa Korhonen, Senja & Pirjo Riihelä (toim.), *EU-Suomen turvallisuuspolitiikka*. Jyväskylä: Gummerus, 83–92.

Mathur, Ritu (2011), Humanitarian practices of arms control and disarmament. *Contemporary security policy* 32 (1): 176–192.

Möttölä, Matias (2005), Profilissa Tarja Halonen: Maailmanparantamisen moniottelija. *Ulkopoliittikka* 1/2005, 5–8.

Möttölä, Kari (1990), Tavanomaisten asevoimien vähentämisestä käytävien neuvottelujen vaikutukset Euroopan turvallisuustilanteeseen. Teoksessa Järvenpää, Pauli (toim.), *Aseidenriisunta, turvallisuus ja Suomi: Euroopan ja pohjoisten alueiden turvallisuus- ja aseidenriisuntapoliittisen kehityksen vaikutukset Suomen harjoittamaan aseidenriisuntapolitiikkaan*. Helsinki: Aseidenriisunnan neuvottelukunta, 17–49.

Niinistö, Sauli (2012), *Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe YK:n yleiskokouksen 67. istunnossa 25. syyskuuta 2012*. Saatavissa <<http://www.president.fi/public/default.aspx?contentid=258509&nodeid=44810&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 19.5.2013.

Obama, Barack (2009), Presidentti Obaman puhe Prahassa 4.5.2009. Saatavissa <http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered>, luettu 20.5.2013.

Piiparinen, Touko & Mika Aaltola (2012), Peace mediation as a reflection of Finnish foreign policy: What does mediation mediate about Finland? Teoksessa Piiparinen, Touko & Ville Brummer (toim.), *Global networks of mediation. Prospects and avenues for Finland as a peacemaker*. FIIA report 32. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti, 92–99.

Potter, Jonathan (1996) Discourse analysis and constructionist approaches: theoretical background. Teoksessa Richardson, J.E. (toim.) *Handbook of qualitative research methods for psychology and the social sciences*. Leicester: British psychological society, 125–140.

Raitasalo, Jyri & Joonas Sipilä (2007), *Mikä Suomea uhkaa? Laaja turvallisuuskäsitys ja uhkavapoliittikka näkökulmina Suomen turvallisuuspolitiikkaan*. Julkaisusarja 4, no. 23. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, strategian laitos.

Rotfeld, Adam Daniel, Rolf Ekéus, Steve E. Miller, Zdzislaw Lachowski, Wuyi Omitoogun & Ian Anthony (2000), *Arms control and disarmament: a new conceptual approach*. DDA occasional papers no.4. New York: United Nations, Department for Disarmament Affairs.

SaferGlobe Finland (2013), *Suomen asevientä 2011 – Teemana ihmisoikeudet*. Helsinki: Rauhan ja turvallisuuden tutkimusverkosto.

Schelling, Thomas C. & Morton H. Halperin (1961), *Strategy and arms control*. New York: Twentieth century fund.

Seppä, Tarja & Unto Vesa (1982), *Aseidenriisuntakasvatuksen käsikirja*. Tampere: Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos.

Sheehan, Michael (1988), *Arms control: theory & practice*. Oxford: Blackwell.

Sihvola, Juha (2006), Suomen ulkopolitiikan etiikka. *Tieteessä tapahtuu* 3/2006, 5–14.

Sihvola, Juha (2005), *Kansallinen etu ja moraalit poliittisessä filosofiassa*. Tutkimushankkeen ”Kansallinen etu ja moraalit. Ulkopolitiikan etiikan filosofisia ongelmia” loppuraportti. Saatavissa <<http://users.utu.fi/minjok/pdf/Sihvola.pdf>>, luettu 5.7.2013.

SIPRI (2012), *SIPRI Yearbook: Armaments, disarmament and international security*. Tukholma: Oxford University Press.

Spear, Joanna (2011), More business as usual? The Obama administration and the nuclear posture review. *Contemporary security policy* 32 (1), 241–263.

Suomi, Johanna (2011), Ulkopolitiikan ja kemian kädenlyönti – VERIFINin alkuvaiheista. *Tieteessä tapahtuu* 4–5, 19–25.

Suoninen, Eero (1997), Selonteot ja oman toiminnan ymmärrettäväksi tekeminen. *Sosiologi* 1/1997. Saatavissa <<http://elektra.helsinki.fi/se/s/0038-1640/34/1/selonteo.pdf>>, luettu 4.9.2013.

Tadjbakhsh, Shahrbanou & Anuradha M. Chenoy (2008), *Human security: concepts and implications*. London: Routledge.

Takamaa, Kari T. (1999), Aseidenriisunta, asevalvonta ja kansainvälinen humanitaarinen oikeus. Teoksessa Erik Castrén -instituutti, Helsingin yliopisto (toim.), *Humanitaarinen oikeus ja Suomi*. Ulkoasiainministeriön julkaisuja, 0358-1489; 11. Helsinki: Edita, 34-56.

Tulliu, Steve & Thomas Schmalberger (2003), *Coming to terms with security: a lexicon for arms control, disarmament and confidence-building*. Geneve: United Nations.

Törnudd, Klaus (2003), Aseidenriisunnassa globaali umpikuja YK:n piirissä. *Turun sanomat* 29.12.2003. Saatavissa <<http://www.ts.fi/mielipiteet/paakirjoitukset/1073936489/Klaus+Tornuddin+Paivan+teema+aliokirjoitus+Aseidenriisunnassa+globaali+umpikuja+YKn+piirissa>>, luettu 25.7.2013.

UM (2012a), *Asevalvonta ja aseidenriisunta*. Saatavissa <<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32290&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 5.6.2013.

UM (2012b), *Asevalvonnan yksikkö*. Saatavissa <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=51475&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 17.6.2013.

UM (2011), *Kansainvälinen rypäleasesopimus (CCM)*. Saatavissa <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeId=42132#CCM>>, luettu 4.6.2013.

UM (2002), *Avoin taivas -sopimus lisää luottamusta ja turvallisuutta ja on osa Euroopan asevalvontaa*. Lehdistötiedote 27.3.2002. Saatavissa <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=56771&nodeid=15146&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 3.5.2013.

UNODA (2013), *Disarmament treaties database*. Saatavissa <<http://disarmament.un.org/treaties>>, luettu 3.9.2013.

Vesa, Unto (2012), *Finland in the United Nations: Consistent and credible constructivism*. Finnish foreign policy papers 02. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti.

Vesa, Unto (2008), Miten aseidenriisunnan tielle voidaan palata? Teoksessa Korhonen, Senja & Pirjo Riihelä (toim.), *EU-Suomen turvallisuuspolitiikka*. Jyväskylä: Gummerus, 43–51.

Vesa, Unto (1987), Suomen aseidenriisuntapolitiikka. Teoksessa Ruhala, Kalevi (toim.) *Aseidenriisunta kansainvälisessä politiikassa*. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti, 209–227.

VERIFIN (2005), *Kemiallisen aseiden kieltosopimuksen instituutti*. Saatavissa <<http://www.helsinki.fi/verifin/VERIFIN/suomi/index.html>>, luettu 17.6.2013.

Vesa, Unto (toim.) (1982), *Suomen aseidenriisuntapolitiikka*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.

Viitasalo, Mikko (1990), Pohjolaa ympäröivien merialueiden varustelukehitys ja Suomen merelliset asevalvontapyrkimykset. Teoksessa Järvenpää, Pauli (toim.), *Aseidenriisunta, turvallisuus ja Suomi: Euroopan ja pohjoisten alueiden turvallisuus- ja aseidenriisuntapolitiittisen kehityksen vaikutukset Suomen harjoittamaan aseidenriisuntapolitiikkaan*. Helsinki: Aseidenriisunnan neuvottelukunta, 65–95.

Visuri, Pekka (2006), *Suomi kylmässä sodassa*. Helsinki: Otava.

Vogt, Henri (2012), Suomen ulkopoliitiikka: monensuuntaista eurooppalaistumista? Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) (2012), *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Helsinki: Helsingin yliopisto, politiikan ja talouden tutkimuksen laitos, 295–310.

Väyrynen, Raimo (1990), Esipuhe. Teoksessa Järvenpää, Pauli (toim.), *Aseidenriisunta, turvallisuus ja Suomi: Euroopan ja pohjoisten alueiden turvallisuus- ja aseidenriisuntapolitiittisen kehityksen vaikutukset Suomen harjoittamaan aseidenriisuntapolitiikkaan*. Helsinki: Aseidenriisunnan neuvottelukunta, 1-3.

Väyrynen, Raimo (1988), *Pienet valtiot kansainvälisissä suhteissa*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Warren, Aiden (2011), The promises of Prague versus nuclear realities: from Bush to Obama. *Contemporary security policy* 32 (2), 432-457.

Wetherell, Margaret & Jonathan Potter (1992), *Mapping the language of racism. Discourse and the legitimation of exploitation*. Cornwall: Harvester Wheatsheaf.

YK (2013), *Aseidenriisunta*. Saatavissa <<http://www.yk.fi/node/243>>, luettu 5.5.2013.

YK:n peruskirja (SopS 1/1956).